TOMRİS UYAR

dizboyu papatyalar

ADAM

©
Bu çevirinin yayın hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: 1971
Adam Yayıncılık'ta Birinci Basım: Ağustos 1982

Kapak Düzeni: Erkal Yavi

182.02.009.219.80

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CADDESİ AKKAVAK SOKAK 4/3 TELEKS:23790 rada ir

Tomris Uyar

•

Diz Boyu Papatyalar

Öykü

İPEK VE BAKIR

ÇİÇEK DİRİLTİCİLERİ
TEMMUZ
KUYTUDA
RÜZGÂRI DÜŞÜN
DAĞLAR SADA VERİP SESLENMELİDİR
«BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU»

ÇİÇEK DİRİLTİCİLERİ

Yağmur bütün gün yağdı. Damdaki kiremitler tıkırdadı. Rüzgâr oluklara, pervazlardan içerilere savruldu. Başları örtülü kadınlar geçti yoldan. Taşlar su sıçratarak kurudular. Bulutların arasından bir halka geçirdi güneş. Zayıf ve titrek. Üç araba geçti. «İkisi özel, sayılmaz. Sonuncusu benim,» dedi Şükrüye, «sayılır!» Pencereye dayalı dirseklerini tükrükledi.

«Baban birazdan gelir.» Annesi köşedeki sedire oturmuş, bacaklarını altına almıştı. Elindeki aynada yüzünü inceliyordu.

«Baban birazdan gelir.» Şükrüye annesinin güzel mi çirkin mi olduğunu düşündü. Babasına sormuştu; «Güzeldir.» demişti babası. Annesi çenesindeki sivilceyi sıktı, elini önlüğüne sildi. Şükrüye bir karara varamadan pencereden yana döndü.

«Babam birazdan gelir.» Hava iyiden iyiye açmıştı şimdi; sokaktan geçen adamlar yağmurdan sonra eskimiş görünüyorlardı. Paçaları çamur içindeydi. «Her pazar sinemaya gideriz, arada bir de babaanneye.» Annesi

duymasın diye sustu. Sesini azıcık yükselterek tekrarladı —arada bir de babaanneye— annesi bir kere daha duymasın diye. Sonra dönüp baktı. Annesi başındaki topuzu firketelerle dengeliyor, deliyordu. Şükrüye'nin dişleri kamaştı. Konuşacak şey bulamazdı annesiyle kalınca. Yalnızken hep susarlardı. «Baban nerdeyse gelir.» Şükrüye bıktı, masadaki sürahiden bardağına su boşaltı, iş olsun diye içti.

— Sen de gelecek misin bizimle?

— Yok, işim var benim dedi annesi, sonra Raşit Beylere gideceğim.

Demek biz babaanneye gidiyoruz. Şükrüye küçük bir kırmızının boğazına yerleştiğini duydu. Şimdiye kadar kaç kere ağladığını saydı. On dört çıktı. Yirmiye kadar ağzını açmamaya karar verdi. Yoldan şemsiyeli adamlar geçti, kapkara şemsiyeler. Yağmura yetişememişlerdi.

Kapı açıldı. Babası girdi içeri.

— Yine unuttun yağlamayı, dedi annesi. Ne var ne yok?

— Geciktim, kusura bakma. Hadi Şükrüye, Nazan, sinemaya.

— Ben gidemem, dedi annesi. İşim var. Evde otursanız olmuyor mu yani? Çocuğu üşüteceksin.

Şükrüye kaç kere üşüttüğünü saydı; dokuz çıktı.

Kapıdan çıkınca elini tuttu babasının, bir iki kere burnunu kaşıması dışında, yol boyunca da hiç bırakmadı. Babaanne deyince babaannenin önce evini düşünürdü, sonra yüzünü. Babaanne güzeldi. Saçlarını ortadan ayırır, limon kolonyasıyla yatıştırırdı. Yakasında iki

anahtarlık bir deste asılı dururdu hep.

Şükrüye, yolun ıslak taşları üstünde yürünecek bir çizgi buldu. Her sokakta yürünecek en rahat çizgiyi bulmada üstüne yoktu. Şiir söyleyemezdi. *H'ye kadar sayarım, sonra sayamam,* diye düşündü. Babaanne H'ye kadar saydırdı ona, konuklar varken. Şükrüye utanırdı. «Ne güzel de sayıyor!» diye bağırırlardı konuklar.

Babaannenin yeşil çiçekli fincanları vardı. Babası ayağa kalkardı alırken. «Zahmet ettin. Gelecek hafta Nazan da gelir.» derdi. Oysa üçü de onun gelmeyeceğini bilirlerdi.

Annem gelseydi üşütürdü, değil mi? Şükrüye, babasına baktı. Annesini severdi ama, babasını daha çok. Babasının eli sert, tırnakları sarıydı. Filiz'in babasından daha uzun boyluydu. Ne sinir kız! Derslerini iki kere yazıyor, bir de temize çekiyordu: üç. Ama babası çok yaşamazdı besbelli. Saçları dökülmeye başlamıştı.

— Simit ister misin?

— Yok.

Akşam yemek yemezse annesi kızardı. Arada yedikleri sayılmazmış. Babaanne, koca bir tabakta beyaz bir tatlı getirirdi: çevirme. Bir bardak da su. Fincanlar, bardaklar yeşil sabun kokardı. Babası az şekerli içerdi kahvesini. Şükrüye içsin diye tabağına dökerdi biraz. Babaanne boyuna mutfağa girip çıkardı. *Evleri bizimkinden küçük,* diye düşündü Şükrüye. *Çünkü mutfak taşlığa bakıyor.* Bir kapı daha vardı taşlığa bakan, ama Şükrüye hiç açmamıştı o kapıyı. Üç ay önce o odanın ampulünü değiştirmişti babası. «Ne zahmeti anne. İşimiz bu.» O, cebinden tornavidasıyla kontrol kalemini çıkarırken koltukları kabarmıştı Şükrüye'nin.

Bakkalın oraya gelince babası durur, «Annene sinemaya gittiğimizi söylersin.» derdi. «Babaannelerde üşütürsün diye korkuyor.» İnanmadan, babasının söylediklerini dinlerdi Şükrüye, onunla gizli bir şey paylaştığı için gönenirdi. Akşam yemeğe oturduklarında masanın altından onun elini tutardı. «Filim güzeldi,» derdi annesine. «Üç kişi öldü. Öyle ağladım ki.» Babasını güldürmek için daha inandırıcı ayrıntılar bulurdu: «Baştaki miki renkliydi,» derdi. O zaman babası H'ye kadar saymış gibi gülerdi. Gözleri birbirine yakındı, kaşları kalın bir çizgiyle birleşmişti, ama gülünce dişlerinden başka hiçbir yeri görünmezdi.

Kapıya biraz kala sekmeye başladı Şükrüye. Oraya kadar koşsa bile son yedi metreye gelince gecikmek, yolu uzatmak ister, tek ayakla sekmeye başlardı. Çok sevindiğine utandığı için mi ne?

Kapıda biraz beklediler. «Hoş geldin oğlum,» dedi babaanne içerden. «Geliyorum.» Kapıdan girdiklerinde, «Pabuçlarını çıkarmayı unutma kızım Şükrüye,» dedi. Taşlıkta Şükrüye, doya doya bir daha baktı babasına.

— Baban hasta, yatıyor.

Babaannenin sesi musluk gibi açıldı taşlığa. Gençleşmişti. Taşlığın dört yanında çiçekler duruyordu. Sepet sepet. Zambaklar, süsenler, şebboylar, güller, menekşe...

— Bir karanfil kopar Şükrüye, dedi babaanne.

Saçına pembe bir gül iliştirmişti. Yüzü de pembeydi. Dedenin hastalığıyla çiçekler arasında bir ilinti kurmaya çalıştı Şükrüye. Babasının yüzü kızarmıştı. Dedesini hiç görmediğini düşündü Şükrüye. Onlar oda kapı-

sını açarlarken çiçekler hep birden koktular.

Kimse yoktu içerde. Babaanne, omuzlarına siyah bir atkı sarmıştı. Mutfağa kahve yapmaya koştu hemen. Şükrüye bacak bacak üstüne atarak kahvesini üfledi, dudağının üstündeki tüylerin kıpırtısı durunca da içmeye başladı. Babaanne sessizliği bozmak için, «Nazan nasıl?» diye sordu. «Şükrüye kızım, taşlıkta oynasana. Biz de babanla konuşalım. Yalnız çiçeklere dokunma.»

— Nazan iyi, işi varmış, dedi babası. Ne oldu babama?

— Üşütmüş.

Taşlık karanlıktı. Kokulu karanlıkta çiçeklerin renkleri babaannenin ince uğultusuna karışıyordu: «Elini öpüver oğlum. Baba oğul arasında olmaz dargınlık.»

Çiçeklerden çok, taşlığın öte yanındaki kapı çekiyordu Şükriye'yi. Açsa mıydı? Dede orada mıydı ki? Yüreği çarparak kapının tokmağını çevirdi. Bir süre hiçbir şey göremedi. Odada bir nezle kokusu vardı yalnız. Gözleri alışınca yatağı seçti. İki iskemleyle tahta bir masa duruyordu yatağın yanında. Karşıki duvara babaannenin beyaz elbiseli bir gençlik resmi asılmıştı. Saçları örülüydü. Bir iskemleye dayanıyordu. Çizmeli bir adam oturuyordu iskemlede. Eski bir oda görmenin ezikliği çöktü Şükrüye'nin üstüne. O sırada yataktaki gölge doğruldu: «Kimsin sen?»

Şükrüye karşılık vermek istedi, olmadı. Yerinde kalakaldı.

Elini uzattı ihtiyar.

— Sen Şükriye'sin herhalde? Gel bakalım. Yaklaş. Ama önce pencereyi aç da yüzünü göreyim.

Şükrüye çekinerek pencereye yanaştı, ayaklarının ucuna basarak camı itti. Yukardan vuran ışık, ihtiyarın kırçıl saçlarını, aşağı doğru yaylanmış kara kaşlarını, gür bıyıklarını aydınlattı.

— Ne zaman geldin sen Şükriye?

— Biraz önce.

Böyle diyerek suçunu hafifletmeyi umdu.

İhtiyarın yüzünde suçlayıcı bir öfke gizliydi sanki. Özellikle ağzının ucundaki kıvrımlarda.

— Otur bakalım, dedi. Otur bakalım şöyle.

İhtiyar bir adamın küçük bir kıza soracağı şeyleri bilmiyor, diye düşündü Şükrüye. Konuşmayı zorladı.

— Okula gelecek yıl başlıyorum. Adım Şükriye değil Şükrüye'dir. Hasta mısınız?

— Ya, üşüttüm.

— Üşütmek kötüdür, annem...

Dedenin hoşlanmayacağını sezerek sustu. Sonra:

— Çiçekler sizin mi?

— Benim.

— Hepsi mi?

— Hepsi.

— Ne yaparsınız bu kadar çiçeği?

— Satarım.

— Peki, ya beğenmezlerse?

— Beğendiririm. Neden beğenmesinler? Bunca ter döküyorum. Bak: her akşam geniş bir kova alırım. Çiçeklerin çürümüş saplarını, kararmış yapraklarını ayıklarım, köklerini biraz keserek kovadaki suda dinlendiririm. Yüzlerine sık sık su serperim. Sabaha dirilirler.

— Demek siz çiçek dirilticisisiniz? dedi Şükrüye. Bizim köşede öyle birine rastlamıştım. Bir de vazo satan

bir adam görmüştüm; koca bir vazoyu kucağında dolaştırıp duruyordu. Param olsaydı alacaktım.

İhtiyar duygulanmıştı.

— İyi kızsın Şükrüye, dedi. Babana çekmişsin. İçerde mi? Çok oldu görmeyeli eşşeği.

Şükrüye utandı ama kızmadı.

İhtiyarın bıyıkları titriyordu.

— Sen müthiş bir kız olacaksın Şükrüye. Öyle gözüküyor. Çabuk alışacaksın. Bilir misin, önceleri satamazdım çiçeklerimi, kıyamazdım. O zaman gençtim. Güzelliği kanıksamamıştım daha. Zamanla alışıyor insan.

— Ben de kökleri, yaprakları tanıyabilir miyim?

— Tanırsın, dedi ihtiyar, tanırsın. Hem sonra malını elden çıkarmayı öğrenmelisin. Arasıra için yanacak, ama geçer. Soğukkanlı olmalısın. Güç iş bizimki. Başka işlere benzemez. Gazetelerin küçük ilanlarında adı geçen mesleklerden değildir.

— Babam bana gazete okur, dedi Şükrüye. Sabahları işe gitmeden. Hem biliyor musunuz, sizin işinizi herkes yapamaz.

İhtiyar coşmuştu. Göğsü, eski pijamasının altında inip inip kalkıyordu.

— Rozet satıcılığı gibi, dedi soluk soluğa.

— Sabun-köpüğü-üfleyiciliği gibi! diye haykırdı Şükrüye.

— Kulunç çıkarıcılığı gibi, dedi ihtiyar.

— Vazo dolaştırıcılığı gibi, dedi Şükrüye.

— Ayrıntıcı bir meslek... dedi ihtiyar. Herkes nasıl para kazandığına şaşar. İşin ucunda bel bağladığın şeyin yok olması da var çünkü. Baban gibi. Kapıyı vurup gittiği gün nasıl sarsılmıştım. O tüccar kızıyla evlenmeyi ak-

lına koymuş bir kere. Dinlemedi. Elimi bile öpmedi hâlâ.

Şükrüye burnunu kaşıdı ağlamamak için.

— Ne diyordum? dedi ihtiyar. Soylu mal satıyorum, ama ne yaparsın ki mesleğim önemsiz. Soylu ve önemsiz.

Yatağında doğruldu. Şükrüye, onun gövdesine göre çok cılız olan kollarına baktı.

— Yoruldum artık, dedi dede. Hadi git de merak etmesinler. İyi kızsın. Gene uğra bana, olmaz mı?

— Uğrarım, dedi Şükrüye. Söz.

İhtiyar öksürerek yatağına uzandı. Yorganın altına gömülene kadar ona baktı Şükrüye.

Yolda babasıyla hiç konuşmadılar. Şükrüye hep dedeyi düşündü. Eve girdiklerinde annesi sedire oturmuş, tırnaklarını boyuyordu.

— Raşit Bey'ler babamla ortak oluyorlar, dedi. Sermaye meselesi çözümlendi böylece. Siz ne yaptınız? Film nasıldı?

— Babaannelere gittik, dedi Şükrüye, dedeyi çok sevdim.

1965

TEMMUZ

Kendini ne zaman düşünse, bir merdivenden iner görüyordu. Eli, annesinin elinde; küçük tırnakları yenmiş, kirli; kirler kurşun kalemle çıkarılmış, kalem kaymış (*Anne, öyle derinden kesme, sızlıyor sonra*), tırnağı çevreleyen deri kapkara olmuş o yüzden, ağza acı acı geliyor, bir şey tutarken kıpırdıyor, belli belirsiz sancıyor. Neyse, annesinin avucunda gizli ya, kimseler göremez. Azalan günün tarazlı uçları (yıpranmış, tutamaksız) darmadağın yayılmış göğe. Yaz, bu demekti biraz da o günlerde: el, annenin eli içinde, denizli akşam kokusu, kum, ıslak lokantalar, iskeleye giden yol. Sabah kalkılınca hava güneşli. Parmaklarının ucuna basa basa perdeyi açarsın. Muşamba soğuktur. Ahşap evin kapısındaki demir indirilir : Artık gelen gelsin. Mutfak penceresinden sarmaşık görünür. Mutfak bahçesi beyazdır, geceden kalma bilgiçliğini sürdürür, ceviz ağaçlarını sallar. Bu temmuzu gözden kaçırmamalı, her ayrıntıyı bir yana çivilemeli. Şaşkın. Önce babanın tıraş suyu ısıtılacak. «Kırmızı ibriği ocağa koyuver kızım, çabuk.» Demek denize

gidiyoruz. Denizde karpuz kabukları... Kıyıya inen yol buğuyla örtülüdür, gül fidanlığından geçilir, bir adam kasketler ve mayolar satar; biz yokuştan inerken bir eziklik çöker üstümüze. Sıcaktan. Suyun başında bekleyeyim de çabuk kaynasın. İçimden şarkı tuttururum, şarkının bir yerinde su nasılsa ısınır. Önce kenarları kabarcıklanır. «Haydi! Çabuk ol kızım.» Sonra sofraya geçilir. «Çaydanlığı getiriver.» Kahvaltı örtüleri damalı olur. «Ekmeği elle koparmak ayıptır.»

İşte böyle bir günün (yada o günün) sonunda, dediği merdivenden iniyordu. Saçı örülmüş, iki kurdeleyle bağlanmıştı. Kurdelelerinden özellikle hoşnuttu, çünkü uçlarındaki biçimsiz çizgi kesilmişti; üstelik örgüler sıkıydı, başını iki yana sallayabilirdi korkmadan. Merdiven, geniş, yokuş bir yola iniyordu. Ta uzakta vapur. Babası son çıkanlardandı: «Bizimkiler bekler nasıl olsa.» Elini annesinin avucundan kurtardı, örgüsünü çekeledi. Daha istediği kadar uzamamıştı saçı. Aslında saçının uzunluğunu merak ettiğinden değildi, günün bu saatinde saçını ellerse akşam iyi geçerdi onca, yoksa 'merak' kendine karşı bulduğu bir özürdü. Hem bu kural sağlam mı acaba? Arasıra yançizmek gelirdi içinden, ellememek, sonra yançizmenin de kurallaşacağını düşünürdü. *Demek sağlam.*

Bugün, yani yıllar sonra, aynı akşam saatinde, topuzuna bir firkete sokarken anlıyor bunu, kuralını buluyor. Tek başına bir pastanede oturmuş mektup yazıyor şimdi. Her mektup kuraldışıdır, çünkü eksiktir, söylenmemiş kalır, deneycidir: Daha sağlam. Durdu. Önünde-

ki listede çay: 150 krş. Garsonun suda dinlenmiş çilli eli camın üstüne bir fincan çay bırakıyor. Kapıdan giren rüzgâr, renksiz suyun yüzeyini dalgalandırıyor. Pastane, yarı ıslak bir kesme şeker gibi tabağında dağılıyor, eriyor, masalara ayrılıyor. Çayın tadı ne gibi?

«Kızım yesene, lokmalar ağzında büyüyor bu çocuğun.» Vişne reçeli çiğnendikçe eskir, akşam yoğurdun üstüne dökülür; damalı örtüdeki taze ekmek kırıntıları nedense midemi bulandırır. Akşamları, deniz kıyısındaki çaycıda annemle otururken rüzgâr örtüleri savurur. Temizlik kokar her yan. Bacaklarıma bir kedinin utangaç burnu değer. Bakışırız. Dengeyi benden yana bozmamak için onu kucağıma almaya kalkmam. Bırakırım yalansın, okşarım...

— Kızım sürme elini şu hayvana. Pire içinde... Efendim? Evet çay, ama birazdan. Birini bekliyoruz da.

— Anne, kışın niçin babaanneye yolluyorsunuz beni?

— Sıkılıyor musun orada?

— Yoo, ama siz de gelseniz.

— Bakalım.

Babaannelerde bir oda var. Bu kış o odada yatacakmışız. Basamakları çıkıp sağa kıvrıldın mı hemen orada. Daha kolay ısıtılıyormuş. Kışın camlar buğulanır. Akşam radyoda fasıl heyeti vardır: «Ne dökmek istesem yaş var.» Sözlerini anlamam ama üzülürüm. Masanın altında oynarım. Tek başıma.

— Anne, yalnız o evde merdivenler çok gıcırdıyor.

Bir gece babaanneyle uyurken bir patırtı duymuştum; birileri üst kata çıkıyordu. Hemen tavandaki ışığa

bakmıştım, sallanmıyordu. Yatakta doğrulup öksürdüm Boğmacaydım; hep ayağa kalkardım öksürük tutunca. «Uyu kızım, uyu canım.» - «Annemler geldi sandım, babaanne. Perdeleri çek, ay görünmesin.»

Annesine belli etmeden örgüsünü bir daha elledi. Durdu bir süre. Ansızın karar verdi:

— Anne, utanıyorum söylemeye ama, ay'dan korkuyorum ben. Hem merdivenler çok gıcırdıyor o evde.

— Koca kız oldun artık. Korkmak yakışmaz sana. Korkmuyorum, de kendi kendine... Öcü filan da öğretmedik. Nerden çıktı bu korku bilmem.

«Geçer.» Bir kadın sesi. (İkindileri annesinin kolunda kabul günlerine.)

— Gece uyanıyorum, siz geldiniz sanıyorum.

— Ondan mı korkuyorsun, biz geldik diye mi?

— Yoo.

— Bak canım. Bu gece babaannenle kalacaksın, sakın beni utandırma. Babanla gelecek. Bizde tabii. Bizim evde. Suzan Hanım'lara gidiyoruz da. Seni yalnız bırakmak istemedik. Yatıya yokuz. Babaanneyle güzel güzel oturursunuz. Korkmazsın değil mi?

...Korkmazsın. Korkmazsın. Mazsın. Mazsın. Değil mi? Mi? Ha? Ha? Ha? Ha...

Kasanın çıngırağı fiyatları çalıyor. Başını kaldırıyor ansızın. Pastanenin dumanı arasından yapışık yüzler uzanıyor: Korku. Korkuluklu köprüler, can simitleri, can-kurtaran sandalları, kilitli kalmış dolmuş kapıları, dörtnala denize inen ahşap evler, yolların tuzakları, ölü kedi gibi kıvrılmış kesekâğıtları, üst kattan pencereye inen urgan, kesilen bilekten çıkarılan altın bilezik, suda eri-

yen muska... Bitmiyor. Beyaz bir gecelik giy. Lavanta çiçeği koksun. Yüzünü ov. Yastığı kabart. Çarşafı ger. Sonra banyoyu doldurursun. Sıcak musluk: kırmızı. Karnına kırmızı bir ılıklık dolar. Göbeğin, göğüs uçların kesinleşir. Sıcaktan titrersin. Soğuk bir yere dayarsın başını. Önünde diş macunu, fırça, briyantin duran aynada yüzünün sırları dökülür. Dilini çıkarırsın, burnunu kırıştırırsın. Ayaklarından su sızar yere. Tıp. Tıp. Ufacık bir göl. Bir yerlerde bir zil sesi.

— Bak baban geliyor. Hiç belli etme korktuğunu, kızar sonra. Babaanne ızgara köfte pişirecek sana, oracıkta yedirecek. Yemekten sonra şiir okuyacak. Söz verdi. Hem yarın çabucak olur. Uyandın mı, biz ordayız.

— Peki anne.

— Çabuk ol, karşıla onları, babaannenin elini öp.

Mektubu bitirdi. Tamamlayamadan. Yine yarım, eksik kaldı. Yine sağlam. Banyoda uğultulu, döne döne büyüyen, yayılan, kızaran bir damla kan. Bacaklarını ellerinle bastır, uğuldamasınlar, yerleşsinler. Eriyen, yüzen bir şey. Soğuk su: mavi musluk. Ohh!

— Suzanlar, beş buçukta bekliyorlar. Çocuğa söyledin mi? Hazır mısın? Biz doğrudan oraya gidelim. Onlar eve dönerler. Suzan'lar sabah erkenden arabayla eve bırakacaklarmış bizi.

Zarfın ağzı yapışmıyor. Uzuyor. Uzun merdivenden bir daha iniyor. Ben iniyorum. Aşağıda bastonuna dayanmış babaanne duruyor. Sırtını rüzgâra vermiş. Saçları

havada. Yüreğimde kesik bir güvercin kanat çırpıyor. Acısa.

Aynı günün gecesi, babaanne:

— Kızım, babanla konuştum, seni bize yollamayacaklar bu kış. Onların yanında kalacaksın. Yaramazlık etme sakın..... Bu çocukluğun var ya, hiç yitirme onu, bazıları yitirmezler. Sen öyle bir çocuğa benziyorsun. Korun.

— Olur, söz.

1966

KUYTUDA

İhtiyar, takma dişlerini başucundaki cam kâseden çıkardı, silkeledi, sonra titreyen parmaklarıyla ağzına götürdü. Konuşmak gerekecekti birazdan; nerdeyse uyanırlardı.

«Gün ağarırken akşam alacakaranlığının hüznünden daha mavi bir duman sarar ortalığı. Arka bahçelerin ağaçlarına çökelir, dizleri ağrıtır. Gençler bilmiyor, ama yıllar birbiri üstüne hiç aksamadan yığılınca alışıyor kişi, sis kalkar diyor ve gün ışımayı nasıl olsa becerir. Korkmak yersiz. İhtiyarlık budur işte: yeni bir günü bir organ haline getirmek, saatleri kendiliğinden sıraya koymak. Her sabah böyledir. Yumuşak terliklerimle evi dolanırım. Sızan muslukları kapatırım, su şişelerinin örtülerini kaldırırım ki içilsinler, peynirin suyunu dökerim. Yürüyüşüm kimseyi uyandırmaz, çünkü ben yıllardır yürümeyi bilirim. Usulca. Öyle halıları, tahtaları eskitmem, taşlarda iz bırakmam. Ben gerekliyim evi sürdürmede. Ben olmasam onu kim hazırlar sabaha? Kim karşılar? Ama kalkar kalkmaz önce aynayı alırım elime.»

İhtiyar önce aynayı aldı eline. Küçük, çatlak bir aynaydı bu; arkasında, yanağına kocaman bir ben yapıştırmış pembe elbiseli bir markizle çok düzgün bacaklı —ve nasıl da becerikli Tanrım— her adımını bilen bir marki dans ediyorlar. Üstleri başları tertemiz, yakalarının fırfırları kolalı. Çevrelerinde de fransız ağaçları var, ne yazık ki, bir yerde kesintiye uğruyor yeşillik. Kara, iri bir leke. Dalgınlıkla sigara söndürmüşler. Geçende çeyiz sandığından çıkarıp ovmuştu. Elişleri de var sandıkta.

«Elişleri var olmasına, hem de ne güzelleri, yalnız sarı lekeler kaplamış bezleri, bir bilen olsa bu lekeler nasıl çıkar. Sandık lekeleri çıkar. Şu markinin kollarındaki danteller sözgelimi, şimdi nerden bulacaksın? Elişleri bile para etmiyormuş diyorlar, uğraşacak vakit yokmuş. Eskiden günler uzundu; kararında, tutumluydu. Ben kaç günler işledim bunları, perdeleri azıcık aralardım, o kadar. Ekrem'in annesi anlardı; beğenmişti. Aynayı o vermişti galiba. Bir de yüz görümlüğü altın saat.»

İhtiyar, aynayı ağzına tuttu, takma dişi her sabah yerleştirip her akşam çıkarmaktan dudak uçlarındaki yaralar derinleşiyordu gitgide, yapışıyordu. Kaşınan, kırmızı, vitaminsiz yaraları inceledi. Ağzı, hep belli saatlerde ve belli amaçlarla kullanıldığı için kendiliğinden bir ağız değildi artık. Olsa olsa bir yokluk kapansın diye başka birinin ağzı, gerekli kesintiler ve onarımlar yapıldıktan sonra, bu eti, pembesi ve öpüşü tüketilmiş deriye (renksiz derisine) yamanmıştı. Yüzündeki iğretiliğin üstüne varmadan, hafifçe araladı dudaklarını; şaşı-

lacak bir ustalıkla, her günkü ustalığıyla bir kerede yerleştirdi dişliği. A- A- A- dedi; iki sıra salya aktı yaralardan. Takma diş tok bir sesle takırdadı, depreşti, sustu, en sonunda kalakaldı. Ellerindeki yapışkan sıvıyı önlüğüne sildi ihtiyar. Aynayı yine başucuna koydu. Yapılması gereken sürüyle iş var şeyden önce.

«Ben hiç uyumam, yada az uyurum. İki saat. Uykum çok hafif diye hiç uyumadım sayıyorum. Kapıda bir anahtar tıkırdadı diyelim, hemen ışığımı yakarım. Lambam başucumdadır. Giderken prize takıyorlar. Geceleri yalnızımdır çoğunluk. Yatağıma uzanır tavanı gözlerim, sedirin çiçekli örtüsüne bakarım. Dolaplardaki dikiş iğnelerini, firketeleri, kol düğmelerini, tek küpeleri ve makbuzları düzene sokarım. Bir anahtar bulurum bazen, bir zarfın içine koyarım, «anahtar» diye yazarım üstüne. Hepsi eve dönene kadar, evdekiler yatana kadar uyuyamam. Işıklar sönmüş olmalı. Yoo karıştığımdan değil; karışmam onlara, tek kelime sormam, beklediğimi de belli etmek istemem, ama kendiliğinden oluyor. Kızıyorlar. Bir şeylerin dışındayım biliyorum. Daha doğrusu bir şeyler bensiz sürüp gidiyor. Sandık örtüleri de para etmiyormuş dediklerine göre. Ben yine her gün silkeliyorum, yılmıyorum.

Balkona çıkınca karşı balkonlardaki ihtiyarlar çarpıyor gözüme. Bu saatte yalnız onlar uyanıktır. Gizlice gülüşüyoruz. Yüksek sesle hatır sormak ayıp kaçacak. Hem mahalleyi neden telaşa verelim? Biz az gülüyoruz, sabahların tadını çıkarıyoruz, balkonlarda az yer tutuyoruz küçüle küçüle, yük olmuyoruz. Zaten gençler dayanamaz sabah havasına. Biz kaç yıl yaşadık, dile kolay,

ölüm artık alt edemez bizi. Kaç yıl yaşadıktan sonra hâlâ yaşamak öyle olağan ki...»

Balkon kapısı kapanınca oda yenilenmişti. Tokmakları kopuk, yıllardır cilasız, derileri pörsük dolaplara yeni bir yüz geçirilmişti: sabah havası. Sandığın üstünde pembe bir yorgan duruyor, bir çiçekli örtü, hepsinin üstünde de odaya evin genel havasına göre göstermelik bir çekidüzen, bir uyum veren çağdaş siyah örtü. İhtiyar siyah örtüyü düzelttikten sonra önlüğünün cebindeki anahtar destesini çıkardı, en kocaman anahtarı ayırarak sedire yakın dolabı açtı, bir portakal aldı içinden (kendi portakalını), naylon torbaya sarılı tuzsuz ekmeği (kendi ekmeğini), çekmeceden de bir havlu parçası. Kapıya doğru ufak adımlarla sarsıla sarsıla yürüdü, koridora bir göz attı. Uyanmamışlar daha. Kapıyı kilitledi güzelce, hiçbir şey yapmayacakmış gibi telaşsız adımlarla odanın ortasına kadar geldi; ama şaşırttı sonra, birden eteğini kaldırdı (geceliğinin eteği uzundu, top oynayan küçük köpekler vardı üstünde), etleri boşalmış bacaklarından donunu çabucak sıyırdı. Gece boyunca sararmış havlu parçasını kurtardı bacaklarının arasından, yerine bu temizini koydu. Donunu çekti, eteğini indirdi. Karnının tam ortasına bir temizlik duygusu yerleşmişti. Bozmamak için öbür havluyu hemen bir gazeteye sarıp iyice buruşturdu. Önemsiz. Artık kalkabilirler. İhtiyar, mutfağa doğru yürüdü, sızmayan muslukları ne olur ne olmaz sıkıştırdı, su şişelerinin örtüleri unutulmuş yine, geceden yağını, tuzunu gidermek için suyla doldurduğu peynir tabağını boşalttı. Sokak kapısının oraya geldiğinde dizlerini zorlayarak eğildi, dışardan sızan

siyah ışıkta sıkışıp kalan gazeteye uzandı. Hem peynir tabağını, hem gazeteyi odasına taşıması gerekiyordu bir kerede. Sedire çöktüğünde, yorgunluktan bitmişti, boynunu aşağı çeken kaslara bıraktı başını, kamþur ve rahat oturdu. Gazetede ne haberler var: «*...gipur dantel elbisesi ve lame pabuçlarıyla çok güzel bir gecesindeydi... ilgiyle izleniyor... Ankara grubuna yol göründü... üzgünmüş ve her gece bir başka kulüpte avunuyormuş diyorlar...*» Çatalını peynire değdirdi; peynir yarıldı, cıvıdı.

«Boğazımın deliği küçüldü. Lokmalar gitmiyor, diyorum gülüyorlar. Uyumadığıma da inanmıyorlar. Belki o yüzden tetikteyim, ışıktayım, uykusuzum. Boş bulunmamalıyım; hiç inandıramam sonra. Evet, portakal işe yarıyor, sürüklüyor, ama çok ekşi. Küçükken ekşi portakalları yememe izin vermezlerdi annemle babam. Yengelerin evi Ada'daydı. Limon ağaçları istediğin kadar. Okul dönüşü yolda portakal yerdik. Yaz akşamları Ekrem de gelirdi. Bizde kaçgöç yoktu derim de inanmazlar; oturma odasında hep birlikte otururduk işte. Nişanlandık. Sonra bir şey oldu, Ekrem hastalandı, yok canım öldü, öldü ama ölmeden önce hastalandı diye bizimkiler nişanı bozdular, sonra öldü, yıllar sonra. Biriyle evlenmiş dedilerdi. İncecikti, attığı adımı bilirdi. El işlerini bir markiye satmalı en iyisi. Gipur dantel giyiliyor. Gelinliğim danteldi. Karnım bembeyazdı. İnanmazlar şimdi söylesem, çünkü geçende yıkadılar beni, memelerimin altındaki pütürleri keselemeden, çabucak. 'Silin,' dedim, 'kazıyın' dedim; 'deri katılmış, pörsümüş, kir değil.' dediler. Ama onu söylemiyordum. Karnım

bembeyazdı, şimdiki gibi sarı çizgiler yoktu üstünde, doğurdukça da beyaz kaldı. Her kadın kocasını sever. Hem ben paradan yana sıkıntı çekmedim hiç. İyi oldu. Çocuklar şimdi burada olmasam, duyarlar yokluğumu. Ben nasıl kocamın yokluğunu duyuyorum, tamtamına öyle. Yalnız bir şeylerin dışındayım. Örtüleri silkelemek yetmiyor. Ada resimlerinde bacaklarımın ne güzel olduğuna bakıyorum. Dolapları istediğim odaya koyardım o sıralar. Ama bu odadayım şimdi. Yüzümü bir sonraki güne taşıyorum, bozulmuyor artık, kırışması bitti, tanıyan kimse kalmadı ki bozulsun. Kıllarım döküldü, korkmuyorum. Hep böyleydim sanki. İğrendirmedim.»

Sabah, iki çocuklu becerikli bir anadır; onları paklar, yedirir, sokaklara yollar. Çevik bacaklar otomobillere atlar. İhtiyar bu yüzden çalar saatin sesini duyunca odasının kapısını kilitledi. Mutfaktan, fokurdayan çaydanlığın sesi geliyor, dolaplar açılıp kapanıyor, ekmek kızarıyor, çatallar, bıçaklar... Ne kargaşa! Bunları bir sıraya sokmalı. Dolapların hepsini birden açmamalı sözgelimi. Kahvaltı örtüsü masaya geceden serilse, sabah peynir konur, çanta yapılır, kalemler unutulmaz.

1967

KONUK

Akşamüstleri inceliyor gitgide. Çevremizde bazı şeyler zorlanıyor, öyle ki köşebaşlarını, dönemeçleri tutan rüzgâr (gevşekliğinden büsbütün hız alan bir ip) aralıksız dönüşünü yarı yolda geren bir vınlamayla... kopabilir her an, tehlikeli... geniş alanlara açılıyor. Durmaz artık; boşuna. Halka halka bütün şehre yayılır, yapıların demirine çeliğine siner ve boş zamanlarda yankılanır oralardan. Hele uykusuz gecelerde ve deniz kıyısında. Elimizden hiçbir şey gelmezken. Her dönüşümde altımdaki çarşafın biraz daha buruştuğu, eskidiği, koktuğu bir yatakta yada bir kıyı kahvesinde çay bardağını dudağıma götürürken — belki yağmurlu bir gün yaklaşıyordur, belki yadırgadığım biri ilişiyordur masaya, nasıl, tam bilinmez — derken rüzgâr köşeyi döner: çöp tenekelerinin kapakları yerde, antenler kopuk, çatı katlarında çamaşır ipleri darmadağın, yan masada gözlüklü bir adamın gazetesi kurtulur elinden, yelken dolar ve tuzlu bir beyazlık çarpar alnımıza. Yüreğimizde kıl payı.

Karşımda oturuyor. Bacakları yan yana duruyor, kıpırdamadan. Kapıdan girdiğinden beri birbirimizi kolluyoruz gizlice. Altı yıldır görüşmedik. Okuldayken giydiği kahverengi kazak var yine üstünde. İyi ki. Demek çelimsiz güzelliğini usulca destekleyen kahverengilerden, grilerden vazgeçmemiş. Belki — belki değil mutlaka — nedeni başka, yani yakıştırmak kaygısı değil, her şeyi her şeye uydurmak zorunluğu. Bir küçük memur kızıydı. Akaretler'de otururlardı o sıralar. Annesi terziydi galiba. Onu kahverengiyle griye; yoksulluğu soylulukla, seçkin bir beğeniyle örten renklere o alıştırmış herhalde. Yoksa terzi olan *öbürü*'nün annesi miydi? Komşuydular. Okula birlikte gidip gelirlerdi. Durakta birbirlerini beklerlerdi. Yemekhanede aynı masada otururlardı. Önceleri karıştırırdım onları, bazen ikisine de selam vermezdim. Yalnız *öbürü* (adını unuttum) başkaydı sonraları. Tatil günlerinde, bol etekleri, uzun çizmeleri, kırmızı yanakları, geniş şapkasıyla ayrı bir çağın kızıydı; sarı güller, dantel mendiller, işte öyle. Bu özellikleri yüzünden «öbürü» oldu zamanla. O «o» kaldı.

İnceliği, dağınık kaşları, yuvarlak gözlüğünün altından birörnek gülümseyişi nasıl dinlendirir beni! Bakıyorum, altı yıldır özlememişim onu aslında, arasıra yüzü gelmiş aklıma. İstediğimiz gün bıraktığımız yerden başlayabilirdik. Tıpatıp. Bunun payı da var aramamamda. Gülümsüyor, aramızda olabilir bir uzaklığı kapatmak için.

— Neler yaptın, anlat bakalım. Gülsen'le hep (tamam *öbürü* Gülsen'di) senin bir şeyler yapacağını konuşurduk.

— Hiç. Hiçbir isteğimi daha tam gerçekleştireme-

dim, diyorum. Sözü uzatmamak için kalkıp pencereyi kapıyorum. Rüzgârın gevşek ipine tutunmuş, yaylanan beyaz kuşlar. Bacakları incecik. O da dışarıyı gözlüyor benimle.

— Evin güzel, diyor. İyi bulmuşsun.

— Bir oda daha var, yatak odası yaptım. Ama aydınlığa bakıyor. Yukardan çöp falan atıyorlar. Pis.

— Oturma odasının önü bahçe ya, yeter.

Bir türlü akıl edemediğim en düz, en olağan çözüm yollarını ondan öğrendim ben: (Günümü o odada geçirirdim olur biterdi sözgelimi.) Gerçeklerin yaşamaya uygulanabileceğini kavradım. İçim ısındı, rahatladım.

— Hiç değişmemişsin, diyorum.

— Biraz şişmanladım.

— O değil de...

Okul bahçesinde çimenlerin arasına uzanırdık, keçiboynuzu kemirirdik, tarih çalışırdık. Yaza doğru. Kokular, çimenler belirginleşince. O zaman da kokuları alırdım, çimenlerde korkusuzca yuvarlanırdım. Yanıma yere uzanırdı. Bacaklarını güneşe uzatırdı. Bacakları incecikti güneşte, kara tüylerle kaplıydı. Şimdi, yeni, sivri burunlu, uzun ökçeli, siyahlığı bile daha tam yumuşamamış pabuçlar var ayağında. Bir yerde mi çalışıyor? Nişanlandı mı? Yeri gelince soracağım. Aradan geçen altı yılda bendeki değişiklik : Kokuları daha iyi alıyorum şimdi, çimenlerde daha iyi yuvarlanırım. Alman Birliğinin kuruluşu da aklımda, yalnız tam tarihiyle değil. 1800'lerde.

— Ben çayı koyup geleyim. Sen dergilere bakadur.

— Peki... Zahmet etmeseydin ama, konuşuyorduk işte.

Çimenler ıslak olurdu. Çaydanlığı önceden doldurmuştum, ocağa koyuyorum. (Mutfakta ikindiüstünün yemek kokusundan yeni kurtulmuş ılıklık sürüyor.) Çimenler ıslak olurdu. Tepemizde güneş. Nasıl dayanırdık o kızgın güneşe! Gözlüğümü çıkarınca gözlerim yanardı, ensem çekilirdi. Tarihe biraz ara verelim. Hangi kitaplar çıkmış bu ay? Ama o kadar. Sanata bütünüyle saygı gösterenlerdendi, ezberciydi oldukça yine de sevmeyi, ayırıp bir köşeye koymayı, en önemlisi, unutmamayı bilirdi; ayrıntılarda saygısızlaşırdı yalnız. Ben de kurcalamazdım, ayrıntılara inmeyiverirdim, ikinci sırayı tutan sevdiklerimi paylaşırdım onunla. Birinciler, aceleci, dalaşmalı dostluklara birikirdi. Birbirimizden ne beklediğimizi bilirdik, buydu önemli olan, yeterdi. Dürtüklenmeyen, kendine dayalı bir şey. Saatlerce konuşmazdık da oda dolu kalırdı.

Sonraları, çok yakın dostluklarda (ki o yakın dostum bile değildi) bir masanın çevresinde toplandığımız oldu; sıcak, yoğun birtakım şeyler paylaştık, onların masayı aşan yönetimine bıraktık kendimizi. Ama hiç şaşmadı : gereksiz, kaçınılmaz bir göz göze geliş, bir duraksama, biraz geciken bir karşılanış, o yoğunluğu başka bir masaya, başka bir akşama erteledi. Hadi yeni baştan. Hep bir çaba, bir gerilme, bir akşamüstü. Oysa bu odada şimdi, yada okulun bahçesinde o zaman, ikimizin dışında bir durum, bir iniş, bir çıkış söz konusu değildi.

Odaya döndüğümde onu duvarlardaki resimleri inceler buluyorum; gülümsüyor. Bu gülüş bir yerde daha böyleydi, bir kere daha tamtamına böyleydi. Onun gülüşlerine benzemiyor. Her zamanki gülüşlerini çok iyi bilirim. Sevinç, ansızın değil, usul usul açılır onun yü-

zünde, kendi tadına vararak ve yüzünden öteye geçmeyi aklına bile getirmeden gözuçlarında yoğunlaşır. Bu, öyle değil. Beni sevdiği, ayırdığı için. O anda odaya girdiğim için.

Tamam...

— Bir gün Aşiyan'a gitmiştik, aklında mı? Öğle tatilinde. Zil çalar çalmaz nasıl yokuştan aşağı koşmuştuk.

Düz, beyaz bir yokuştu. Onarılıyordu galiba. Her çukuru atlayınca hızımız biraz daha artıyordu sanki. *Durağa vardığımızda soluk soluğaydık, değil mi?* Ama otobüse binmedik, yürüdük. *Güzel bir öğleüstüydü.* Yaz iyice gelmemişti. Terler, yapışmadan kuruyordu sırtımızda. Tatlı bir esinti. Rumelihisar'a yaklaşınca kıyı daraldı, pürüzsüz bir asfalttan başka bir şey kalmadı. Bütün dükkânlar kapalı. Ağlar gelişigüzel serilmiş kıyıya. En güzelleri, mor ve kiremit rengi, çevreleriyle en güzel bağdaşanlar. Her şeyde bir bağdaşma, bir uyuşukluk, çünkü yaz tam gelmemiş. (Öyle yürürken, umulmadık bir dönemeçten sonra deniz çıkıverir karşımıza. Boş bir arsa, çöplerle, balık leşleriyle dolu bir arsa, hafifçe denize eğilir. Bu eğimin başladığı yerde, kıyıya basamak basamak, alışa alışa inen iki yandaki sıcak yalılara sapasağlam yaslanmış, köküyle toprağa sinmiş canlı bir yıkıntı durur. Üstten, ince bir toprak şeridiyle yalı duvarlarını çevreler. Deniz orada bir yıkıntıdan geçer, bir yarıktan ansızın çıkar karşımıza, hem cami mavisiyle değil, kendini ortaya koyarak, yiğitçe lacivert görünür ve ne zaman baksam bir martı uçar boydan boya.)

Bu, o gülüş... Ona göstermiştim; gülmüştü. Tam beklediğim gülüştü. *Çaylarımızı içerken nasıl surlardan*

konuşmuştuk... Bu şehirde duvarların soluk aldığını, taşların boyuna kaydığını, bir şeylerin boyuna değiştiğini. Konuşmalarımızla bir şeyler kattık o öğleye, o kahveye. Dışardan biri bile sezerdi değişikliği. Neden bir daha alıp başımızı gitmedik öğle tatillerinde?

— Okuldaki ders-arası konuşmalarımızı düşünüyorum da, diyorum, o günün izlenimleri daha kesin: belki ilkliğinden, belki surlardan, belki benim duvardan.

— Hangi duvar? diyor kayıtsız bir sesle. Yüzü boşalıyor birden. Dudakları aralanıyor.

— Sana göstermiştim ya. Hisar'ın orada.

Kızarıyor, susuyor.

— Sevmiştin, diye üsteliyorum, gülmüştün.

— Evet sahi, diye örtüyor, ne çocuktuk o zamanlar! *Kesmeli.*

— Çay olmuştur, diyorum. Kalkıp ışığı yakıyorum. Mutfak serin. Fincanları tepsiye dizerken kulplarını sola çevirmek gibi bir iğretilik; keşke pasta alsaydım, gibi. Geç artık. Tüylü bir yumak büyüyor boğazımda. Saçma! Kaşıkları gürültüyle koyuyorum fincanlara.

— Zahmet ettin. Ne gereği vardı şimdi? diye hep aynı eski kelimelerle konuşuyor.

— Sen çay seversin, diyorum. İki şeker değil mi?

— Nasıl hatırlıyorsun? diye şaşırıyor. Pes doğrusu!

— Hatırlamak değil, diyorum, başka bir şey. Unutmamak belki, diye ekliyorum usulca. *Boş yere. Kullanacak.*

— Aynı şey değil mi canım? diye suçlamaya geçiyor. Geldiğimden beri söyleyeceğim, sırası gelmedi bir türlü. Otur şöyle karşıma. Sinirlerin bozuk senin. Gevşe biraz. Yorma kendini; bak hâlâ ayrıntılardasın.

Rahat gerçeklerini ustalıkla sıralıyor: Dinlenmelisin. Yolculuğa çık. Üstüne yeni bir şeyler al. Oku. Gülümsüyor da arada, ama gülümseme değil bu, gözlerine bir gülümseme resmi çiziliyor. Dediklerini duymuyorum artık, bacağımı kaşıyorum uzun uzun, çevremde engel olamayacağım bir hızla oluşan kalınlığı, yağlılığı yarmaya uğraşıyorum. Susarsam bir boşluk çünkü, konuştukça bir eksilme.

— Sen neler yaptın peki? diyorum. *Umudum yok ama olsun.*

— Anlatmaya değer bir değişiklik yok ki, diyor. Annemlerde kalıyorum. Çıkan kitapları okuyorum, sonra sinemalar, tiyatro.

Onun hakkında bildiklerimi tazeliyorum: Akaretler'de oturur, babası memurdur, annesi terzi (mi?). Bir ağabeyi, Gülsen diye bir arkadaşı var, o bol etek giyer, bu giymez. Bunları da kendisi anlatmadı bana; bir yerlerden, birilerinden biliyorum. Doğru mu, bilmiyorum. Anlatmazdı ki. Dinlerdi; ben anlatırdım, o dinlendirirdi. Bugün kalkıyorum, altı yıl sonra...

— Bir çay daha içer misin? diyorum sesimi tatlı olmaya zorlayarak.

— Yok, teşekkür, diyor. Sinemaya biletim var, yetişemem sonra.

Kalkıyor. Güneşli günlerde bile yanından eksik etmediği yağmurluğunu titizce katlayıp çantasına yerleştiriyor.

— Kendine iyi bak, yine uğrarım.

Nasıl da eksilmeden gülümsüyor... Kapıdan çıkışını, sokağın köşesini dönüşünü, yerde gazeteleri savuran rüzgâra karşı güçlükle karşı koyuşunu görüyorum. Hava soğudu.

Odamın duvarları daralıyor, öylece kalıyor, vınlamaların duvarlara sinmiş yankısı sürüp gidiyor. «Öyle miydi gerçekten?» Bir kere, çimenlere uzanmazdı yanlış, altına bir mendil sererdi. Sonra o gün, Hisar dönüşü, yokuşu çıkarken birileriyle karşılaşmıştık (şimdi hatırlıyorum). Tanımadığım, uzaktan yadırgadığım kişilerdi. Bir süre hep birlikte çıkmıştık yokuşu. Tepeye varınca, tek kelime söylemeden ayrılmışlardı (o da). Oysa yalnız yokuş çıkmak değildi, öncesi vardı günün (birlikteliğimiz.) Sıcaktı. Onlar kahverengi kazaklarını çıkarmışlardı. Ben yaza güç alışırım. Aylarca çıkaramazdım kazağımı. Girişken değildim onun sandığı kadar, ama o silikti düpedüz. Bunca silikken, benim yabancılık çektiğim, ayak uyduramadığım bir okulda herkesle kaynaşmıştı. Yetenekli değildi, herkes bilirdi bunu, yine de sevilir sayılırdı; selam verirdi, ölçülüydü, dinlerdi, bileti hazırdı, bacakları yan yana dururdu, girdiği kahvelere, geçtiği sokaklara sesinden bir şeyler katmazdı. Belki bu özellikleriydi. Tanıyorum. Belki değil. Bir çeşit... ne bileyim... Akşamüstü inceliyor gitgide.

Onu öğleden sonra aramıştım.

— Yalnızım. Çok canım sıkılıyor. Ha. Gelebilir miydin? Evet rehberdeki adres.

— Yarım saate kalmaz oradayım.

1966

RÜZGÂRI DÜŞÜN

«İnsanın beş tane derdi vardır.» diyor Adam. Saçlarını bol briyantinle iki yana yatırmış; tepesindeki lüle, inanılmayacak kadar dar alnını aştıktan sonra kaşlarına dökülüyor; pırıl pırıl. Bacakları kısa, paçaları daracık, pabuçları hep boyalı, cilalı (sanki konuşurken, çevresindeki kalabalığı küçümsercesine gözucuyla süzerken, durmadan yenileniyor, parlıyor), lacivert ceketi uzun, kruvaze, omuzları müthiş geniş, vatkalı. Şişkin, inik sağ gözkapağının altından şaşı, kara sarı bakıyor. Yüzündeki her çizgi, dudaklarının iki yanındaki derin oyuklar, bıçak yarası gibi ürkütücü.

«İnsanın beş tane derdi vardır. Sırasıyla: mayasıl, nasır, baş ağrısı, firengi ve kel...»

Bütün dertlere meydan okuyan bir Adam. Elinde bir iksir şişesi, «Bayanlar, baylar,» diyor uyumuş bir sesle; o ses, kalabalığın üstüne kibarca kapanmış bir kapı gibi sağır.

«Bayanlar, baylar, sayın hemşerilerim, şu sağ elimde görmüş bulunduğunuz iksir, bütün bu saydığım dert-

lerin anası olan mayasılı ve bütün öbür diğer dertleri bir anda yok etmektedir. Bir kere denemek yeter. Ne kaybedeceksiniz? Hayır. Üstelik neler kazanacaksınız. Boş yok. İkramiyeleri hemen derhal alabilirsiniz, çünkü ikramiyeler uzakta değil, bankaların kasalarında değil, şu gördüğünüz siyah çantanın içindedir... Ama tabii mayasılınız yoksa haklısınız, o zaman almayınız, zaten müessesemiz bunu da düşünmüş bulunmaktadır. O zaman şu sol elimde görmüş bulunduğunuz patates soyacağına bir göz atınız. Bu sihirli patates soyacağı, hem kabak oyar, hem de şöyle eğrilemesine tutulduğunda harikalar yaratır. Her okumuşun evinde bulunmalıdır bunlardan. Saygıdeğer hemşerilerim, bildiğiniz gibi yurdumuzda son olarak çıkarılan özel sermayeyi teşvik kanununun himmetiyle kurulmuş bu patates soyacağı ve bu iksir... Son fırsat beyler. Var mı aranızda cesaretli? İlk cesaretliyi bekliyorum. Son fırsat...»

son fırsat, son fırsat ama kimse onun gibi tutamaz bir patates soyacağını, istediği kadar kabak da oysun, diyor Şevket, *hem öbür saydıkları da uymuyor benim derdime, akşamüstleri başım dönüyor, konuşamıyorum, sesler uzaktan geliyor, kelimeler uzaktan geliyor, gün ağarırken dilimi ısırıyorum, ağzımda şişiyor ama mutlaka başağrısına iyi gelir, almalı.*

Adam, parmağında iri sarı bir yüzük parıldayan kıllı eliyle iksiri bir gazete kâğıdına sarıyor. Eh, bu da güven veriyor insana. Üstelik, «İşte bir cesaretli, bir talihli,» diyerek Şevket'i gösteriyor. Şevket, ikramiyesi olan patates soyacağını utanarak cebine sokuyor. Artık herkes

alıyor, ya patates soyacağını ya hayat kurtaran iksiri. Şevket gülüyor. Bir kere de milli piyangodan amorti kazanmıştı. Çok önce. Belki artık hep kazanır; bu onu gösteriyor. Çünkü Şevket aslında başı döndüğü için durmuştu kalabalığın biriktiği bu köşede. Bekledi. Amorti ne zamandı?

Yağan kar, gerilere sürüklüyor düşünceyi. Eskiye, bir vakitlere, ilke. Tokmağına ip bağlanmış ahşap eve. Sonra çamaşır yıkamak için gidilen bir çayda kıyıdan kayan sabuna, sabunun sürüklendiği kapıya... *Kapıyı açtın mı... Ohhh! günlük güneşlik... yeşil bir ova ve taylar. Kutsal sütlü, beyaz köpüklü, yeleli, gür taylar. koşar, koşar... su iner, açılır. Köpürüyor, bayılacağım, yine gözlerimin önünde bir beyazlık, rüzgâr paralıyor beyazı, annemin mendili bu, yok yok, köylülerin beyaz sakalları. Hocanın yüzüme eğilmiş soluğu, bir ağlama bir ağlama, bir namaz bezi rüzgârda usul usul, annem ağlıyor (Tanrım sen Şevket'i bağışla, o bilmez). biri Çocuk dedi, uyandım, kibrit kutularındaki hilaller ve eski harfler döne döne uzaklaştı. biri Çocuk dedi, belki ben dedim; gözlerimi açtım, ADAM dedim, Hoca yüzüme üfledi; korktum, sonraları Adam hep geldi. Tanrı bağışlamadı.*

Ege'nin en güneşli ilçesinden, Menemen'den gelmişti Şevket. Daha küçücük bir insan yavrusuyken :

— Çocuk hep bayılıyor. Nesi var ki?

— Havale.

ben daha küçücük bir zenci yavrusuyken, der Şevket, *bütün gün oynardım güneş altında, ama o güneş böyle değildi, hiç eksik olmazdı. sırtımı verir kana kana titrer-*

dim, her kas ayrı ayrı. nasıl da sıcaktı, rahattı. uzun süreceği besbelli bir ateşli hastalığın ilk büyük vuruşu gibi her yer terli, dalgın, dönüyor; göz, dalıyor. ayaklarını ağacın en yüksek dalına dolaştırır aşağı sarkarsın, çayırlar terstir ama başın dönmez çünkü sıtma, güneş vergisidir Ege'de. Ege'nin Menemen ilçesinde, kokular ilk elden gelir. oysa şu kış öğlesinde (ne kalmış o kokulardan) İstanbul'da, Taksim'de, Taksim Sineması'nın köşesini tutan şu cılız, tek başına ağacı geçtim şimdi. burada bizim cüce Dursun yeni hayat satar bu saatlerde, bacakları çarpıktır, ağacın dibinde durur. ağacın tam karşısında geniş camlar beklenmedik bir sıcaklıkla çarpar insanın yüzüne, üstünde KLM yazar, camın önünde uzun yapraklı ağaçlar, püskürtme güzel kokular, mayolu kız resimleri durur, onlara bakarım, radyodaki korkunç adları, eşyaları ve onların reklam şarkılarını duyarım, her yerde anlamadığım kelimeler kullanılıyor, bugün de duydum kokuları ve şarkıları, gazı aldıktan sonra Migros kamyonuna yanaştım, bizimkiler gaz yakıyorlar büyükbey öleli. gaz pahalıymış, borçları bir an önce temizlemek için dikkatli olmak gerekirmiş, gaz dökülmemeli. küçük hanım öyle söyledi. eskiyi düşünmemeliyim gaz alırken, küçük hanımın kızı öyle dedi: rüzgârı düşün...

— Şevket neden bayılıyor? Geçen gün ütü tahtasının üstüne düşecekti tutmasam. Ben korkmuyorum onun hastalığından, hemen soğan bölüp burnuna tutuyorum, ağzını açıyorum. Ağzı kenetleniyor. Önce dili tutuluyor, gözleri kayıyor, sonra elmacık kemikleri beyazlaşıyor. Ansızın, kullanamadığı bütün kelimeler birikiyor sanki dudaklarında, ahhhhh! diyor, başı yere vura-

na kadar ahhhh! diyor. Bayıldığını bilmiyor galiba. Ben yerleri temizliyorum o ayılmadan önce, kaldırıp onu bir iskemleye oturtuyorum. Bir doktora götürsek.

Küçük Hanım'ın kızı çok sever beni. bir kere ayıldığımda gördüm, dilimi çekmek isterken elleri kanamıştı.

gözlerimi açtığımda, dedi bir gün Şevket Küçük Hanım'ın kızına, *daha doğrusu yuvarlanınca, hep kar oluyor. ilk o gün... bizim Necati'lerden dönerken yüzümü yıkamıştım caminin şadırvanında, annem eğlendiğimi anlamasın diye... çünkü annem hiç eğlenmez, hep çalışır, Necati'nin annesi gibi pek gözetilmez çiftlikte. o gün de yeni yıkamıştı entarimi, bembeyazdı, ayaklarım çıplaktı... annemin adı Ümmü Gülsüm, babamınki Ali Rıza... bir muska gördüm yıkanırken. her şeyi yıkardım eve götürmeden önce, onu da yıkadım... yazıları silindi, eridi. korktum, korkunca tutup büsbütün eve götürdüm... kadınlar vardı. hep birlikte muskaya baktılar... elden ele geçirdiler... göğüslerine, gün ışığına, ağızlarına tuttular, sustular. onlar bir kere daha sustuktan sonra Necati'nin annesi içeri yolladı beni... annemin ağladığını duyuyordum kapalı kapının ardında. Necati'nin annesi: köpeklere ekmek at, hocaya götür, kırk gün kırk kere kırk olursa belki...*

uğursuzluk başladı. kötü bir şey olacakmış. o zamandan bilirdim ki bizim oraların Tanrısı bağışlamaz... kötü bir şey olacak, kötü bir şey olacak, kötü bir şey olacak. olsa; hasta olsam da bitse. gece bitti, ovalardan doğan sabah güneşi vurdu alnıma, yüreğime sindi. hastalık umudu yok artık... güneş içleri aydınlatır, elmacık

kemikleri beyazlaşmış yüzlere uyku getirir, sivrilikleri soldurur. kalktım, yeni yıkanmış entarimi giydim, Necati'lere oynamaya gittim, dedim ya, ilk o gece, muskayla dönerken...

— Neden bayılıyor acaba doktor?

— Sar'a.

— Kızıma anlattığına bakılırsa muskadan korkmuş...

— Efendim, dua etsin ki sizin gibi kültürlü, kendisiyle ilgilenen bir Hanımefendi var, değil mi efendim? Maksat, onu ortaklaşa davranışa itmek, dolayısıyla ruhunu ve bedenini rahat ettirmektir, değil mi efendim? Tek tür davranış olmalıdır dünyada ki ruh ve beden rahat etsin. Biz rahat edelim. Küçük yaşta ruhta kalan izler, değil mi efendim, kolaylıkla izale olmaz, yani ilk korkular, nevrasteniye mütemayil bünyelerdeki...

— Ama her şeyi unutmuyor ki. Kızımın doğum gününü, ailedeki herkesin adını, doğum gününü hatırlıyor; para biriktirip çiçek alıyor.

— Bunlar önemsiz Hanımefendi, geçelim...

Küçük Hanım bir sürü doktora gösterdi beni, dertlerimi anlattı. ama getirdiği iksirler bir işe yaramadı. kızı da öyle diyor. kızı çok sever beni, onunla rahatça konuşuyorum. herkes seviyor evde, gaz almaya gidiyorum ama öyle uşaklar gibi değil. Necati var ya, o iyi bir ailenin yanında uşak, bizim beyin tanıdıklarının yanında. cin gibi çocuk Necati, büyük hanım diyor, geleceği varmış. Büyük Hanım'la karşılıklı oturup konuştuğumuzda hep Necati'nin o büyük evdeki iyi uşaklığını konuşuruz. tahtalara vururuz nazar değmesin. Necati her şeyi

bilirmiş, yoksa neden uşak olmak istesin o ailenin yanında?... annesi bizim Bey'e yalvardı da ondan, diyorlar ama benim annem yalvarsa beni yollamazlardı ki, ben gitmezdim, gidemezdim, annem Necati'yle yolladı beni. haklıydı. böyle bayılmalar ayıptı çiftlikte, babamın durumunu sarsıyordu. en iyisi Küçük Hanım'a armağan etti beni. o zaman bizim Küçük Bey'le yeni nişanlanmışlardı. ağlayıp yüzümü öptü, mendilini salladı. Necati'ye teslim etti beni.

(ben artık trene de binemiyorum.) Necati'nin trende dediğine bakılırsa Küçük Hanım çiftlikte dolaşırken görmüş beni, beğenmiş, çünkü zenciymişim, yumurta gibi bir kafam, bembeyaz dişlerim, güleç bir yüzüm varmış (Necati söyledi, doğrudur.) ağaçların en yüksek dallarına tırmanıyormuşum, sonra şehre gelince, her şeyin iyisini kötüsünü ayırdetmişim, terlikle çarşıya çıkmamışım, takım elbiselerim hep yelekli olmuş, yaz geceleri deniz kıyısında dolaşmışım, öyle diyorlar.

Sen uşak değilsin ki Necati gibi, diyor Büyük Hanım, sen oğlumuzsun bizim. Büyük Bey, ölmeden önce bankaya benim hesabıma para yatırmış; şimdi borç veriyorum onlara, konukları kapıdan uğurluyorum, çocukları bahçeye götürüyorum pazar sabahları. yalnız. yalnız bıçakla makası karıştırıyorum bazen... çarşıya çıktığımda yanlış şey alıyorum... bugünkü gaz...

Şevket, dökülmüş gaz tenekesinin yanında doğruldu. Silkindi. Ayaları aklaşmış ellerini, şişmiş burnunun üstünde gezdirdi. Şakakları çatlayacaktı: Ağzındaki kanlı köpükleri sildi. Herkes başına toplanmıştı. Yine de en önemlisi, dökülmüş gazdı. Ne kadar borç verirse versin,

ne kadar salata yaparsa yapsın, evin gazını dökmemesi gerekirdi. Dünyada en önemli şey gazdı. Nasıl, ne yüzle dönecekti eve? Sokaklarda gezinip Küçük Hanım'ın kızının dönüşünü beklemekten başka ne yapabilirdi? Necati olsa ekmeğini taştan çıkarırdı, gözünü budaktan sakınmazdı, ayağını yorganına göre uzatırdı. Doktor ne derse desin, Necati ne derse desin en önemlisi, insanın kendi döktüğü, o anda ödeyemediği gazdı. Gözleri yandı, iksir şişesini fırlatıp attı.

— O zamanlar atebrinden başka ne var? diyor yıllar sonra bir erkek sesi. Kışlalarda titrer, ateşin çıkmasını beklerdik. Ama sonraları, o gömlek çıkarıp ayaza sırt vermelerin, sarı ırmaklarda yüzmenin yararını gördüm bütün uzun yürüyüşlerde.

1968

DAĞLAR SADA VERİP SESLENMELİDİR

Derelerden artakalan ne varsa: sessizlik. Çoraklıkta sürüp gider. Çamurlu, kırmızı yarıklar açar kendine, ufak yollar, ince kıvrımlar; suları kabarcıklandırır oralarda, bir barınak bulayım diye, sonra kıyılarına ve dibine tutuna tutuna gelişir, hızlanır (tıpkı dere gibi) sürer. Neler mi düşer? Kıyıdaki bir baharın pembeleri, dal kırığı, gül yaprağı, yeterince uzağa fırlatılmamış bir çapari, becerikli bir ananın diktiği kırmızı fırfırlı eteklik, bir de uzaktan, kalabalıktan varılınca daldırılıp alna boşaltılan bir kasket, armasında bir bozkurt.

Güzel havalarda, sınıfla çift sıra halinde çıkılan okul gezmelerinin tam ortasında, itiş-kakış, önlük sökülmesi, papatya toplamak derken, ansızın ağan bir sevinçti sessizlik, içten içe işleyen tuhaf bir gürültüydü. Hazırlanması bütün bir sabahı, o sabahın ilk saatlerini alırdı, sonra ansızın yayılırdı havaya. Her yerde oyun dururdu, çocuk büyürdü, bahçe daha bir yükseltirdi kokularını, ilerdeki kartpostal geminin düdüğünden köpükler taşardı genzimize. Sessizlik egemendi artık, sevinçti ve gö-

rünce kendi gücünü, sağlamlığını, dosdoğru güneşin bittiği son çizgiye: denize. Adı kestirilemeyen bir çiçek kokusu dolaşırdı havayı. «Hadi çocuklar, dizilin bakalım. Çabuk, çabuk! Üçüncü derse yetişelim hiç değilse. Hadi bakalım dönüyoruz!» Çift sıra halinde.

«Dizilin, ellerinizi yıkayın, burnunuzu karıştırmayın, yemek hazır.» Evin telaşından başalmmaz. Ev, zorlama bir susma, bazı yasaklar. Ne telaş! Hep bir şeylere yetişme. Saat de yok. Yıllar geçer, yine aynı alışveriş, aynı file (belki artık naylon), aynı süpürüp taş yıkama. Ama saat on buçukta ev durulur. Kediler, çiçeklerin altına yayılır, taşlar serin, sümüklü böceğin gümüşlü izi seçilir toprakta. Gazete katlanır. Musluklar sızar (sessizliğin ilk koşulu). Genizde aynı köpük, aynı uğultu:

— İşiniz bitmiştir diye düşündüm, kahveye geldim size. Bitmemiş miydi yoksa?

O zaman anneme. Ben o zaman lülelerini rüzgâra tutan, kara uzanıp boyunu ölçen küçücük bir kızdım ve annemin Nusret Hanım adındaki arkadaşını hiç sevmezdim.

— Sen işini çabuk bitirirsin, bilirim. Bak yemeği bile koymuşsun ateşe. Koskoca kızın var yardımcı. Kız, okula gitmedin mi sen? Gezintiye çıktı sizin sınıf; demin geçtiler pencerenin önünden.

Kahve, tabağa dökülünce soğur, dibe çökelir ama olsun. Yine de kadınların konuşmasına katılmaktır. Hem gönlünce höpürdetebilirsin.

— Bahri Bey dönüyormuş bu akşam, biliyor musun? Seninkinde bir telaş, bir telaş, görsen...

(Nusret Hanım, sözün tam burasında, sıradan gü-

zel sayılan kadınların en büyük ortaklaşa özelliği olan o anlamsız, yayık ağzını büsbütün dağıtır, bir kahkaha atardı; beyaz dişleri de böylelikle görünmüş olurdu. Yüzü hep o yüzdü, her gün aynı boya potasından çıkma, saçlarını bile başka türlü taramazdı: kâkül yandan, kenarlar içe kıvrık. Kalın bacakları güçlükle taşırdı o iri kalçaları; çatlaklarla dolu iri boynu da o kahkahaları.

— *Anne, neden sık geliyor bize Nusret Hanım?*
— *Nesi var kızım?*
— *Bilmem...*

Bilmem, yalnız evin o arasıra yakalanabilen dinginliğini alır götürürdü Nusret Hanım. Güler, bacak bacak üstüne atar, eliyle fincandaki telveyi sıyırır, babamdan «o» diye söz açardı.

Dudaklarının yarıkları telveyle doldu yine. Ön dişlerinde, dudak boyası lekesi:

— Bir telaş, görsen. Herif anlayacak diye ödü kopuyor, kolay mı?

Bahri Bey harita subayıdır. Hep Anadolu'da. Orta boylu, kendi pantolonlarını kendi diker, ut çalar. Yanağımı okşar beni görünce, annemin hatırını sorarken sesine, onun babama katlanmasına duyduğu saygıyı katar. Şimdi Nusret Hanım, kalkıyor...

— Bir telaş... Bence herif biliyordur da anlamazlıktan geliyordur.

O andan akşama kadar taşınan hüzün, akşamüstünün hüznüyle birleşir. Mahallenin yorgun erkekleri, manavların iyi müşterileri, pabuçlarını özenle paspasa si-

lerler kapı önlerinde. Her akşam aynı saatte. Eve bir şeyler getirilir, katılır, desteklenir. Kapılar dışarıya kapanıktır artık. Gözyaşı şişeleri, kan şişeleri gelir birbirine eklenir. Akşam, bir geçiştirilse. Gecenin deliksiz, çocuksu uykusu bile maya olmaz yeni bir güne. Sabah aynı eskilikle erkenden, hele hava yağmurluysa, odada ışık yanıyorsa. Geceleri yürek, pazenlere sarılı bir saat gibi atar yorganların altında. Başka bir evde mutlaka bir çocuk, kavgasız gecelerin, çorba buğularının ördüğü bir kozanın içinde korunmakta, uyumakta, gelişmektedir gelen güne. Her evin aynı ev oluşu yok o zaman.

— «Bana kalırsa» dediğime bakma... Benimkine rastlamış da geçende köşede, ayaküstü konuşmuşlar, «Çocuklar sarsılmasın istiyorum.» gibi sözler etmiş.

— *Anne, Bahri Bey'in karısı neden gelmiyor hiç sana, biz de ona gitmiyoruz, neden?*

— *Nusret'in dedikoduculuğu yüzünden.*

— *Çocukların sarsılması ne demek?*

— *Sen küçüksün, daha anlayamazsın.*

Nusret Hanım bize de geliyor. Anlatır, ama neyi? Annem yorgun, göz altları çukurlaştı. Ne anlatır? Sonra güzel köfte yapar annem, bizi temiz giydirir, Bahri Bey, onun sözünü ederken saygılıdır. İyi ama Nusret Hanım bizim eve geliyor. Mutlaka bir şey anlatır demek. Belki bilir de. Babam kızdıydı bir keresinde, ama annem çağırdı yine; babamın öfkesi nasılsa çabuk geçer. Nusret Hanım yine geliyor, hep geliyor.

— Yaa, işte böyle şekerim (kalkacak)... Öğleden sonra Balıkpazarı'na gideceğim, sen de gelsene. Bizimki alıştı artık, ses etmiyor beni evde bulmayınca.

— Olmaz, ben gelemem; çocuk yalnız kalır.

— Amaan sen de. Büyüdü o, koskoca kız oldu, değil mi canım?

— Bir düşüneyim de...

— Canım için rahat etmiyorsa Bahri Bey'lere bırakıver; bu akşam saz-söz yoktur onlarda nasıl olsa.

O gece Bahri Bey'i en beyaz elbiselerle karşıladılar kızları. Zaten hep saygılıdırlar. Elbirliğiyle. Karısı, kuşkulu ve iri gözlerle durdu eşikte. Evde çıt çıkmadı. Bahri Bey, evinde bir an önceye kadar var olan fazla ojelerin, gerdanlıkların, ut seslerinin elbirliğiyle yok edilişini duydu. Mu? Çünkü gözlerini kapadı, ama özlemişti de evini. Gelirken, yolda bir yerlerde içtiği çorbanın tadı duruyordu ağzında. İşte çocuklar tertemiz her zamanki gibi, bakımlı. Karısı iri ve güzel. Uzun yolculuğundan sonra sundurmaya varmış bir yolcu gibi serin serin durdu eşikte, sonra içeri girdi, karısının elinden buzlu su içti, hepimizin yanağını okşadı, annemi sordu.

— Evde, diye yalan söyledim nedense. Bir şeyleri yitirmek korkusuyla.

— Daha dün bizdelerdi, diye atıldı karısı.

Gülüşüldü. Görmedi bile Bahri Bey. Yorgundu. Yorganı başına çekti, soyu tükenmeye yüz tutmuş bir gücenik menekşe gibi gömüldü uykunun toprağına. Sustu.

Bir gün öğleye doğru, evin durulduğu, Nusret Hanım'ın öldüğü bir saatte (Nusret Hanım öleli altı yıl oluyor, annem öleli üç), bir şeyler kendiliğinden açıklanıyor. Ne anlatırdı? Gelişigüzel açılan bir eski zaman çantasından çok ince ve saygıdeğer şeylerin yanı sıra bir

banka cüzdanı çıkıyor sözgelimi. Belki önemsiz ama çok açıklayıcı: hep gizlenen, kendini, namusunu bir gizlilik içinde biriktiren, hiç karşısındakine vermeyen; katmayan, göze almayan : *Portakalları bitirmeyin hemen... Çamaşır makinesine çok sabun atmışsın gene... Şekeri idareli kullanalım... Mevhibe Hanım bir bahriyeliyle gezerdi, eli eline değmemiştir ama... O kimlere layıktı, ama çocuklar...* («sarsılmasınlar» dediği, kendi miydi Bahri Bey'in?)

Derelerden artakalan ne varsa : sessizlik. Önce kıyılarına tutuna tutuna gelişir sessizlik, sonra hızlanır, sürer ve görünce kendi egemenliğini, sağlamlığını, dosdoğru güneşin bittiği son çizgiye: denize.

Ama bir öğleüstü umulmadık bir şey olur. Sessizlik havayı kollamaz artık ve Bahri Bey'in kaçıncı kuşaktan bir oğlu sapsarı çiçeklerle çıkagelir.

1967

«BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU»

Floresan lambalarla asfaltlığı iyice açıklanan bir yoldan iniliyor kıyıya. Yolun tekdüze yapılara bir-ikidir boyun eğmiş toprak bölümü göz alabildiğine uzuyor. Kendi sözünü söylüyor, öğrenmiyor belli: sıkışık Rum meyhaneleri, dumandan göz kaşınması, asfalta aykırı piyasa şarkıları, siyah çoraplı (yıllardır jiletle alınmaktan, kılların kabartılı, kara benekleri seçiliyordur), eskimiş bukleler gibi zoraki kıvraklıkta yaslı bayanlar orada, bir de kırmızı garsonlar. Oysa şimdi bunlar yersiz; meyhaneler boşken, toprak ıslakken, sandalyeler devrikken olmaz. Bir bulanma gelir, sırttaki bir sivilcede birikir, kaşınır, patlar. Toprak bölümün çoğunluğunda, uzakta. Hacer Hanım'ın temiz çamaşır kokulu ipleri sallanıyordur öğle rüzgârında, kış rüzgârında. Hacer Hanım ağzına taze ekmek doldurmuş, önlüğü ıpıslak, sızlanıyor: «Hanım inanmazsın sen, ben de işin içinden çıkamadım ya... Öğle vaktiydi. Bizim Kadir'i bilirsin, ne versen yer. Oturmuş sokak kapısına. Kapıyı da yeni aldığım gündü, ta nerden taşıdım, evin içi buz...» Rüzgârdan temiz ça-

maşır kokusu, Hacer Hanım'ın taze ekmek kokan odası. Çamaşır teknesinin başına çökerken dizleri çatırdar.

Önde yürüyen kadın (yokuştan birlikte inilen orta-yaşlı kadın), eğilip bir tutam ot yoluyor yolun kenarından, ıslak kökleri kokluyor. Otların keskinliği avucunu sıyırdı. Sonra kadın, girilmedik mahallelere, kulaktan dolma sokaklara, uzayan kış göğüne karşı duruyor bir süre: yaşanılan an, kıyıdaki saat kulesi, müezzinin sesinde bir daha yankılanan genel beyazlık titizlikle saptanıyor. Gözlerinin altında kırışıklar başlamış. Kapayınca anlıyor. Rüzgârdan. Çizgilere krem sürülür, yazın şeftali kabuğu, ceviz yaprağı, süt. «Ne de olsa bir yaştan sonra,» diye yürüyor kadın, «her şey dışardan'dır.» Gözlerin kırışıkları değil yalnız. Besbelli sapına kadar duyuyor ki gövdesi, çelik bir levha gibi yansıtmada o serinliği, o güzel, durgun dışardan'lığı. Çünkü orta yaşlı. Kolunda sıra sıra bilezik, kulaklarının ardında altındamlası olsun varsın; orta yaş aynı duyurur, aynı saptar. Bir öğleüstü, sözgelimi yoğurt almaya çıkmışken bakarsın...

«Nine yoğurt. Nine çörek. Çiklet al. Öğle vakti, Kadir çökmüş sokak kapısına sızlanıyor. Yol toprak, çocuklar pijamalı. Kapıların önünde. Kadınlar suya gider, yoğurda gider. Ne yaparsın Hanım, sus diyorum susmuyor. Çocuk bu, anlamaz, kafa tutuyor bağıra çağıra... Ayıp, diyorum.»

Evden çıkarız. Kadınla ben. Evlerden çıkmayı öğrendik sonunda. Yollu güneşliklerden, eski koltuk yüzlerin-

den nasıl kaytarılırmış. Güneşlikler önce sevimli. Benimseterek önlerler taşmaları, çıkışları (bir yol kenarındaki Rum meyhanelerini, laterna sesini) ama yıllar sonra perdeler ucuzladıkça pencerelerde, koltuk yüzleri güneşlerde iyi durmadıkça, koltuklar yenilenemedikçe, badana kabarır. Gene önler. Nasıl? Bir zırh gibi içinde eskitir, dökülür. Sürekli bir taşma, yeni bir düzen.

«Çörekçi de dikilmemiş mi tam karşılarına? Taze çörek, simit falan. Çocukların canı çekti; ağlarlar da ağlarlar.» Bir sokak dolusu çocuk, kapı önlerinde. Pijamalı, burun delikleri yaralı: Çörek al nine. Çörek. Nine çörek.

Hacer Hanım orta yaşlı değil ki katlansın. Hacer Hanım ya çocuk ya ihtiyar. Orta yaş, bir süs, bir yakıştırma. Kapısız bir evde cep radyosunun üstüne mutlaka konulan bir işlemeli örtü. Yada sözgelimi, bir demet ıslak menekşenin, bir vazoda nasıl birlikte geçinen koyu menekşelerin tam yanıbaşında, damalı sofra örtüsünün üstünde iri, turuncu bir portakalı ansızın fark etmek. Olmaz. Orta yaşlı kadının evi, bu yüzden belki, kekik, nane ve gül bahçesine bakar. Akşamları avluya kovalarla su dökülür, taşlar kekik kokar. Badananın eskiliği, plastik kaplarla, naylon torbalarla giderilmeye çalışılır. Çabalanır. Yine de gece tartışmaları bir eskiliği pekiştirir nedense, sızı olur ertesi güne: göz ağrısı, boyun tutulması, yerinde tırnak yeniği, uykuda diş kırılması. Pencereden sarkıp yeni bir soluk, ciğerde azıcık gidecek bir serinlik. Ertesi gün kıyıya inilir. Bir özür bulunur:

«Bizim İhsan, Kadir'in babası, kızı mosmor etmiş dayaktan gene. Dün akşam. Hem gidip anana bir baka-

yım, hem de bozuk para alayım çörekçiye, dedim Kadir'e. Kız bayağı çöktü Hanım, görsen yaşlandı...»

Evden çıkalı kaç oldu? Sokaklarda dolaşmaktan. Deniz kıyılarında, akşamları kolaylayacak soluklar bulunuyor. Uzak kıyı resimleri oluyor bunlar, batan güneşler, park sıraları, okul sevişmeleri, kolonyalı pamuk şakaklara. Sür, geçer. Uyuşur. Ağızdaki pas silinir su kokusunda. Serin bir geçiş...

«Vardım ki çıkmış kız, zaar yoğurt almaya. Ben adam idare etmesini bilirim, Hanım'cığım. Kızda da var kabahat. Bir çay koyuverirsin, tatlıya bağlanır. *Hacer Hanım ya çocuk, ya ihtiyar.* Parayı buldum oğlanın cebinde, siz vermiştiniz hani. Öbürkülere de alayım bari, dedim, kıskanır zavallılar. Döndüm ki, çörekler yerlerde. Bir dolu çörek. Simitçi çekip gitmiş. Çocuklara sordum. Hepsinin ellerinde çörekler; bir yiyorlar ki görsen. Herif devirmiş tablayı, almış başını gitmiş. Bir yiyorlar, ceplerine de doldurmuşlar. Kadir, kardeşlerine verdi, gece yatağa taşıdı. Deli miymiş ne? Sen devir tablayı git.»

Orta yaşlı kadını (vakitsiz anneyi) kalabalıkların yüreğine bağlayacak damar, çok ince bir maden yaprağı gibi kıvrık ve ağlamaklı. Kıyıda soluklarla dolar. Taze ekmek kokar. Güçlenir.

Su kıpırtılı. Karın, beyaza alıştırdığı denizin yanıbaşında serin saat kulesi. Ansızın havalanan bir uçurtma: Caminin minaresi.

Orta yaşın inanılmaz diriliğiyle bacağını suya uzatsa kadın. Buz kesse.

Çorabımı çıkarıyorum.

1967

MAZİ KALBİMDE BİR YARADIR

1. DÜĞÜN
2. GÜN DÖNDÜ
3. UZAKTAN YOLDAN
4. BİRAZ DAHA

1

DÜĞÜN

Leyla Hanım'ın giydiği gelinlikten uzun süre konuşulacağa benzer. Bembeyaz danteldendi, yerlere kadardı; duvağı geniş, cömert, görkemli. Ya eteklerini tutan o sarışın, lüleli kızlar?... Eski zaman resimleri gibiydiler; kahverengisi pembesi bol, ancak yaldızlı çerçevelerle sınırlandırılabilen gökyüzleri-yeryüzleri-denizi-melekleri gibi... (gökçizgisi gözlere yükselmiştir artık ve geride kalan dağlara) etli pembe gövdeler mavi muare tuvaletlerle örtülmüştü; sırtlarında kocaman birer fiyong. Tıpatıp Ferhunde Hanım'ın yatak odasındaki resimler sanki. Bu tuvaletleri dikmek ne kadar gün alır, gece alır. Görünmeyen makine dikişlerini çekmek, görünmeyen astarları iliştirmek, fiyongları oturtmak, fiyongların alışıldık yerlerini bilmek. Az mı? Nuri haksızdı böyle şeyleri önemsememekte, hiç değilse bugün haksızdı, yoksa hep haklıdır.

Sözgelimi bir gün, kaç yıl önce bir yaz öğleden sonrası, güneşin ta aşağılardan geçen yoldaki giysileri es-

kittiği, pantolonların, üniformaların arkasını parlattığı, pabuçlarımızı bile boyasızlaştırdığı bir sipersiz yaz ikindisi, Nevin böyle bir tuvaletin sürfilesini yaptıktan sonra pancurları çekip dinlendirmek istemişti gözlerini, ellerini. Yorgunluk karanlıkta dizlere iner çünkü, baldırları çeker; başı geren kaslar çözülür, usul bir kırmızı leke gelir, gözlerin önünde durur kalır. Ağızda bozuk bir kuru incirin tadı. Yorgunluk varsın gelsin. Bu tuvaletler bir yerlerde giyiliyor, güzel bulunuyor, gazetelere bile geçebiliyor sonra. Özellikle pazar günleri. Nevin, her diktiği giysiyle sonsuz parçalara bölündüğünü düşünür, biraz daha incelir, giremeyeceği salonlara, şölenlere girip çıkar. Haksız mı? Değer tabii.

Leylâ Hanım'ın evine damat Bey'in üç gün art arda yolladığı özel terzi dikmişti bunları; gelinin ablaklığını, geçkinliğini, güveyin şaşılığını, bu şaşılığı vurgulayan altın çerçeveli gözlüğü hiç değilse bu gün için örten giysileri. Değiyor. Kumaşlar bol bir kere; kaçınılmamış. Belediye Gazinosu'nun merdivenlerinde, cilasında en temiz kokularla ve hışırdayarak sürünüyorlar, girişteki boy aynalarında en uygun yansıyorlar. Bir gazinonun var oluşuna, bir belediyenin var oluşuna yaraşıyorlar; yeni bir anlam bile katıyorlar. Nuri gülsün...

Sözgelimi o gün, belki de aynı yazın bir başka sıcak ikindisinde Nuri, her zamanki gibi yine uğramıştı küçük odaya. Nevin'in çalıştığı odaya. Nevin, ütü buğularının, patron kâğıtlarının, iğne iplik tomarlarının, kuru sabun parçalarının arasında, pancurları örtmüş, yıllardır usul usul, habersizce ve gözetilerek sevgisini geliştiriyordu. Vakit bulunca. Her gün aynı gündü ya, o gün de her

günkü gibi bir gün. Elleri, sırtı ter içinde yine; ütü tahtasının üstünde, dura dura kabarcıklanmış yarım bardak su. Nuri, elinde ders kitabı, eşikte duraklamıştı bir an. Şaşkındı, telaşlıydı. Çünkü pancurlardan biri aralık kalmıştı galiba ve Nevin o tozlu ışıkta öylesine saydamdı ki. Bunca yıl derslerini bu odada çalışmış, evin bu en sıcak, en horlanmış odasını paylaşmıştı onunla, ama yetmiyordu. Besbelli. Azar azar bitiyordu Nevin. Yakınmadan: hatta hoşnuttu, gülümsüyordu. Nuri koştu, yarım bardak suyu tazeledi, ütü kokularını havalandırdı, onun elini tuttu ve o odanın dışında kalan kalabalıklara, tüketen yaz güneşlerine bir siper oldu bundan böyle. Nevin hâlâ çözemez: *Ne olmuştu Nuri'ye o gün? Daha önce hiç görmemiş gibi? Neden kızmıştı? Değmez diye... Bilmiyor bazı şeyleri. Bir sürü kitabı var, inanılmaz. Hepsini okumuştur ama erkek olduğundan mı ne aklı ermiyor pek. Oysa nasıl önemli... Şimdi şu düğün.*

Şu düğün, öyle ki kuru pastayla, birer şekerli limonatayla geçiştirilen düğünlerden değil ki. Rugan ayakkabılı, eteklerinin altından yer yer beyaz patiska gömlekler sarkan cancanlı elbiseli, koca kurdeleli, tırnakları boyalı kız çocuklar dolaşmıyor ortalıkta. Ne babaların kostümlerinden bozma ceketleriyle kelebek kravatlı küçük oğlanların sızlamaları duyuluyor, ne de yeldirmeli yada ipek başörtülü, altın bilezikli, kalın çoraplı, ağır kokular sürünmüş yaşlı kadınların arasıra «Allah... Şükürler olsun» diye iç çekişleri. Burada kim varsa yeni, bir örnek, uygun. Kalabalığı istenen yerlerde toplayan uzun masaların, kolalı beyaz örtülerin üstünde özenle dizilmiş yemekler:

1 — Ordövr (iki dilim kavun, biraz turna havyarı, bir tuzlu sardalya, beyaz peynir, tek dilim gravyer, bir tadımlık russalatası)

2 — Çerkestavuğu

3 — Pilav

4 — Zerde

ve tabii her türlü içki, salatalık vb.

Ordövr öyle mi olur?... Çerkestavuğu acısızdı, sert sert deriler geliyordu ağza... Pilav tutmamıştı... sonra zerde... içki son anda yetmedi... Ya orkestra? teneke...

Hanımlarla beyler, ellerinde içki kadehleri, köşelerde kümelenip son günlerin olaylarını, son günlerin havalarını, son günlerin düğünlerini konuşuyorlar. Hanımlar, kendilerine en yakışan durumlarında; beyler düşünceli ve ancak istendiği kadar içkili. Ne az, ne çok. Hepsi sakınarak yiyorlar, sakınarak gülüyorlar.

— Herkesi hoşnut edemezsin ki, diyecektir Leylâ Hanım. Değil mi ama? Bak, bunca masrafa karşı, gelen hediyeleri saymaya kalksam... Nasılsa getirirler diye birtakım gerekli şeyleri almamıştık... Aman, bu konuyu hiç deşmeyelim daha iyi... Zaten düşünmek bile ayıp ya, kötü kötü söyletiyorlar insanı... Sahi, Ferhunde'nin giydiği elbise neydi öyle?

Çünkü Leylâ Hanım dikişten anlar. Birinci sınıf terziydi evlenmeden önce. Ama evlendiğine göre, artık çalışmayacak. Belki birinci sınıf da değildi aslına bakılırsa. Onun aslı, kaynanasındadır, Ferhunde Hanım'da.

— Ne birinci sınıfı?... demişti Ferhunde Hanım. Bizim Suat'ın yanında bol teyel atardı önceleri, şurayı bu-

rayı süpürürdü, evlere paket götürürdü. Becerikli kızdı doğrusu. Ortalığı hemen toplar, halıların üstündeki iplik kalıntılarını bir anda süpürür, soflardan, kumaşlardan artanları çarçabuk bağlayıverirdi. Hiç aksatmazdı. Mıknatıs nerede? Büyük makas nerede? Hepsinin yerini ezber bilirdi. Suat (hiç unutmam o sıralar benim mavi tayyörü dikiyordu), «Ferhunde» demişti, «bu kız olmasa ne yaparım bilmem. Atelyeyi o çeviriyor sayılır. Evet orası öyle, iriyarı, beygir gibi bir şey, atölyeye yakışmıyor ama...»

— Babamız Araptı, diyor Nuri. Annemiz de ablam gibi kalın dudaklı, çok koyu esmerdi, tek özelliği iyi kubbe pişirmesiydi. Ablam da becerikli dikiş konusunda ama hırslıdır, doymak bilmeyen bir hırs... kazanır, biriktirir, sağlama bağlar. Haklısın, beni o okuttu ama...

Leylâ Hanım hırslıdır gerçekten; bilmediği yoktur. En yeni modelleri, renkleri, gözde kumaşları hemen öğrenir, kullanır. Ferhunde Hanım bile eski terzisini bırakıp ona diktirmeye başlamıştı kendi atölyesini açtığını duyunca. Çünkü nerede neyin giyileceğini o bilirdi, yalnız dikmek değil... Daha o zamandan bir hariciyeci karısına ve aynı zamanda müstakbel bir hariciyeci anasına yaraşan şeyleri bilmezdi Ferhunde Hanım. Kocası da meslekten değil zaten, eski bir asker ve tangoyu çok güç öğrendi. Bir dantel merakıdır gidiyor. Günün her saatinde pırlantalı iğneler iliştirilmiş türbanlar, kürkler, opera aryaları, uzun eldivenler ve boş vakitleri değerlendiren resimler: Boğaziçi yalıları, Burgaz martıları, kayalar. Uçucu, sevecen, yersiz.

Leylâ Hanım atölyesini ilk açtığı günlerde, yanında çalışan Nevin'e uzun uzun anlattı bunları. Aslında Nevin'e her şey söylenebilir. Herkes en güzel şakasını onun yanında yapar, bir olayı en canlı onun yanında anlatır, çünkü Nevin'in renksizliği ve ezikliği her olaya hakkını, rengini verir. O sustukça, dinledikçe, karşısındaki şey — olay yada anlatan — zenginleşir durmadan. Leylâ Hanım da az mı içini döktü ona? Ferhunde'nin oğlu Orhan, alır mıydı acaba kendisini? Yok canım sevgi falan söz konusu değildi. Süklüm püklüm bir oğlan. Anasının dizinin dibinden ayrılmaz. Provalara bile birlikte getiriyor onu, kızlarla gezmesin diye... Nevin ne diyor bu işe? Nevin tek işçiydi o zaman, zevkliydi, güvenilirdi. Sonra iş büyüdü, müşteriler ve işçiler çoğaldı, hepsi birden tatsızlaştı. Artık biri gitse bir başkası...

Nevin'in gözleri, basamaklarda usulca sürüklenen görkemli duvağa takıldı. Gelinin başında parlayan yüzgörümlüğü tacı, ilk Komparsita'yı yorgun gözlerle izledi. Hanımlar sivri saten topuklarını ustalıkla parkelere basıp, düzenli bir şekilde dağıtılmış saçlarını geriye attılar. İçki kadehleri bir yerlere bırakılıp alkış tutuldu. *Leylâ Hanım haklı* diyor Nevin. *Yalnız işçilerin çoğalması değildi tabii. Nuri'nin beni sevişi, bir terzi yamağını sevişi. Sevmek kim onlar kim? Kardeşini okutmak için ne güçlüklere göğüs germişti. Nuri de hep susmuştu o yüzden ablasının karşısında. Oysa şimdi düğününe bile gelmedi. Yine de Leylâ Hanım haklı. İster mi kardeşinin...*

Nevin herkesi haklı bulur. Nevin çok ince, çok zayıf, öyle ki, hızlıca bir rüzgâr esse... Nevin, bütün hayatı bo-

yunca o esecek rüzgârı bekledi. Bir rüzgâr esse de bitse. Ciğerlerindeki sızı, boğazındaki gıcık. Vapurda giderken sırtını rüzgâra verme sakın, cereyanda durma, sonra her sabah bol bol süt, bal, kızılcık reçeli öğütleri ve şerbetler. Dans yok, güneşte yatmak yok, kendini yormak yok... *Leyla Hanım haklı.*

Nevin, orta boyludur; renginin solukluğunu örten tek şey vardır yüzünde: yanaklarının tuhaf, beklenmedik kırmızılığı. Gözleri hep parlar. İpekli giydi mi şimdiki gibi, kolları büsbütün, acınacak kadar zayıf görünür. Canlı, kıvır kıvır bir değnek gibi. Beline kemer takamaz, çünkü takınca hastalığı belli oluyor; öksüremiyor. Düğüne de gelmeyecekti ama Ferhunde Hanım üstelemişti, kemer falan vermişti. Yoksa neden gelsindi? Hiçbir şeyi yoktu ki, birbirini tamamlayan. Pabuç bulsa kemer, çanta, eldiven. Hepsi olmuştu ama sırayla, birbirine yetişemeden, önemli bir yere gidecek kadar bir araya gelemeden. Hiç değilse Nuri gelseydi. Pazardan ucuz yabançileği alışverişi, gelmemek için yeterli bir özür mü? Aslında istemiyor tabii, Nevin'i üzmemek için öyle diyor. Üstelik yaz, dışarsı. Sebzelerle yemişlerin en yeşili. Pazar hıncahınç doludur; gülünür, fileler dolar, pazarlık edilir. Nuri şimdi gerçekten pazarda, günün keyfini çıkarıyordur. Ama, onun dediği gibi bir kart yollamakla olur muydu? Bu gelinliğin, bu konuk adlarının, bu gazinoların uzun sürmesini dilemek yeter miydi? Ferhunde Hanım, kemer filan vermişti. Ayıp. Kemer akla son gelen bir ayrıntıdır, akıl etmek incelik ister. Göğsündeki yapma çiçeği bir terzi arkadaşından ödünç almıştı, çantayı taksitle, geçen ay:

Bugünkü ömrüm bilmem nedir
Rüyalar dolu gece midir?
Ne bir çiçek, ne bir bahar
Etrafım karanlıklar...

Eski tangolar unutulmuyor, dedi Nevin kendi kendine. İğne ve yüksük çizikleriyle dolu ellerini kucağında birleştirdi, onları savundu. Tango bir eksiklik, bir yetmezlik demekti. Belki o yüzden hüzünlü. Her şey bir başkasından: ödünç çanta, ödünç kemer, ödünç eldiven... *Belki o yüzden bolca resim çektiriyoruz düğünlerde; ilerde bir gün bakınca ne güzel bulalım diye o günkü kendimizi.* Burada, herkesin her şeyi kendisinin. Ferhunde Hanım'ın çantası da, türbanı da kendisinin sözgelimi. Oğlu da. Yani öyleydi. Haberi ilk duyduğunda yüreğine inecekti az kalsın. Oğlan koskoca hariciyeci, kolay mı? Kız hem okumamış, hem çirkin, hem geçkin. Daha ne olsun?

— Aman Ferhunde, ne olacak yani? Leylâ'nın dikişi gibi yoktur, bilirsin. İyi kızdır da. Kardeşi Nuri'yi o okutmadı mı? Hayırsız çocuk, sen git, o beş parasız şırfıntının evine yerleş, ablanı yüzüstü bırak. Pek yalnız kaldı zavallı. Evinde yılan besliyormuş. Bak, utanmadan buraya da gelmiş. Leylâ gülümsüyor göz göze gelince, ne yapsın?

Ferhunde Hanım, gözlerindeki kini sevecenlik parıltısıyla karıştırıyor oğluyla gelinine bakarken. Çünkü düğünler ve bütün öbür şenlikler öyle gerektirir. Islak tülbentler kurumadan barışılır. Güzel çalınan bir Komparsita, iyi dikilmiş bir gelinlik, yetecek kadar her şey ve hakkı verilen bir düğün, etkiler Ferhunde Hanım'ı. Şim-

di de öyle oldu; gözleri yaşardı. Kız kim olursa olsun canım (ister beygir, ister cahil bir terzi yamağı) ONLARA daha kötü bir düğün yakışmaz. Gülünür, el uzatılır, iki yanaklardan öpülür.

Nevin, tek başına oturuyordu. Elleri önünde.

Ve Komparsitalar bitmek bilmedi. Bir düğün adına her şeyin en iyisi, en yakını, en içteni, en hoşu soruldu. Herkes düğüne yakıştı: sosyal hizmet, yoksul çocuklara elbise, felaketzedelere çadır, şırfıntılara, kurbanlara ölüm.

Bugünkü ömrüm bilmem nedir
Rüyalar dolu gece midir?
Ne bir çiçek ne bir bahar
Etrafım karanlıklar...

Nuri gelmedi.

1968

2

GÜN DÖNDÜ

Leylâ'nın gelinliğinden uzun süre konuşulacağa benzermiş... Bembeyaz danteldenmiş... Bana ne? Değil mi ki onlardan böylesine uzaklaştım (onlar: Ferhunde). İnanmazsın, o eski bahçeleri, toprak yolları, yağmur yürüyüşlerini en iyi gören ben, yaşıtlarıma dağıttım bu tatları, kaç yıldır... Artık denize dalmış ıhlamur kokusu bütün kıyıyı sardı. Yazlardır bildiğimiz evlerin ahşap merdivenlerinde bekledi, aralıklarda kalakaldı. Yaz, kapıları zorluyor, ufak esintilerle kilitleri gıcırdatıyor geceleri. Her yerde bir hazırlık, bir birikme. Uyuyamıyorum. Yerli yerinde duran şeyleri düşünüyorum sırayla. Evin dışında, yolun bitiminde, sokak lambası ve gece var. Yüreğim çarpıyor yine. Kokuyu, geceyi, suyu, evin bitimini, — babamların taşındığı evler, eski kocamın evi, şimdiki evim — anılarımı, bir bir korumak istercesine elimle yüreğimi bastırıyorum, yatıştırıyorum. Yaş: kırk yedi. Biraz güçsüz, biraz kırık dökük en güzel yaşım. Darala darala iki odaya inmiş, biraz kullanışsız en güzel evim. Hep evde oturdum ve bekledim.

Arkadaki küçük koruda gözalabildiğine yeşil ağaçlar ve ateş böcekleri parlar. Hepsini, ne varsa, sımsıkı kapalı bir kutuya doldurmak, bir ufak delik açmak ve kalan yıllarımı bu usul parıltıyla geçirmek isterdim. Ellerimle yüreğimi bastırıyorum. Sevecen, kırk yedi yaşlı yüreğimi.

«Gel Nigâr,» diyor yolun sonu, evin sonu, deniz, «bir adım daha... at kendini... at, yola at... hadi at, çek kapıyı, sonra koş... koş... koş... yüreğin yatışsın. Arkana bakma, koş... Bir kere koşabilsen, bir kerecik. Hadi çek kapıyı...»

Pencereleri kapatıp eve gizleniyorum o zaman. Çay pişiriyorum, sökük dikiyorum. Olmazsa, dolap yerleştiriyorum. Sedirin üstüne bir örtü yaptım, bir iki yastık falan. Kalan kumaşları değerlendiriyorum böylece, kalan saatleri. Dolapları yerleştirmek neye yarıyor ama? Her evden eve taşınışta bir eşya kırıldı, bir tencere ezildi, bir dolabın vidaları girmedi; çaktık. Yerine hemen yenisi konsa olurdu ama sona sakladık hep. Bir gün, elimize para geçtiğinde daha iyisi... tamam. Kırıklar, zamanında onarılmadı mı büsbütün kırılıyor, durmadan kırılıyor. Evin yüzü eskidi. Bir gün bakıyorsun, o bembeyaz çarşaflar bir yıkanışta — son yıkanışta — beyazlanamaz olmuş. Bir çorap usul usul kaçıyor, bir duvar çatlıyor, bir bluz... O yüzden en iyisi, eşyaların gönüllerini almak. Ev mi? Sık sık silmek... Bluz mu? Rüzgâra asmak. Dolap mı? Boyuna yerleştirmek.

Yıllardır temiz tutmaktan, gönül almaktan yorulmadım değil. Şeytan diyor çek kapıyı yada ne bileyim evdeki bütün patlıcanları kızart gitsin, düşünme.

Umulmadık bir şey yapabilirim yani. Herkesi, en

başta kendimi şaşırtabilirim. Durup dururken — şimdi şu kapıyı çekemem, şu köfteleri taş çatlasa çöpe atamam değil mi? — bakarsın bir gün, bir kır kahvesinde oturmuş çayımı yudumluyorumdur, bir lokantada, deniz üstünde hem, ikindi sıcağında, bira ısmarlamışımdır, anahtarı da kapının üstünde bırakmışımdır üstelik. Ayıp ama öyle işte. Bağışlamayı, eve kapanmayı babamdan öğrendim ben, günlere laf yetiştirmeyi anamdan.

Umulmadık bir şey yapabilirim yani. Söz gelimi ilk kocam, gidemem sanmıştı. Öldürürdü yakalasa. Kadına düşkündü, kumara düşkündü. Neye düşkün olmak âdetse hepsine düşkündü. Erzincan'daydık. Ben güzeldim o sıralar, güzel de sesim vardı; beklerdim. Gecenin biri, ikisi, üçü. Tam on üç yıl bekledim, dile kolay. Sustum, sakladım. Dayağı, işkenceyi, horlanmayı. Ama on dört yılın sıradan bir gecesinde bilet aldım. Doğru İstanbul. Ben, şimdi köşeden sandviç almaya çıkamayan, vapurla karşı kıyıya geçemeyen ben, bir gece yarısı tek başıma dosdoğru İstanbul.

O kötü yıllar mı, çocuksuzluk mu, bir gece yarısı dosdoğru İstanbul mu beni böylesine yoran? Bilemem. Yalnız bir şey var; biliyorum: konuşmalarıma sindi bu yorgunluk. Dağıtıyorum.

— Leylâ'nın gelinliğinden uzun süre konuşulacağa benzermiş, bembeyaz danteldenmiş, duvaklarını tutan kızlar... Bana ne artık? Ben sana ne dedim diyorum, öğüt vermedim sana, nasihat verdim kızım dedim diyorum, ben seni severim bilirsin. Nevin iyi kızsın sen, bağışlarsın, sen bak bunca hakarete göğüs gerdin. Nuri'yle... bıraksın şu mitinglere gitmeyi falan, ne isterler, her

şey böyle sürse kötü mü, ne var, ne istenecek, hoş, o okur, bilir ama ne isterler, yollar tıkanıyormuş, piyasa duruyormuş, diyorlar, şimdi ne isterler değil mi, ne diyordum, Nuri'yle evlendin, içlerine oturdu, sevmekten ne anlar bunlar, eşşektir bunlar, dedim diyorum ama bak sen iyi kızsın söyleyemezsin, ben lafımı esirgemem, korkmam, beyaz gelinlik giyecek kız mı Leylâ, o yaşta rüyasında görür müymüş beyaz gelinliği, sonra da bak kalkıyor dedim bizimkine, bizi küçümsüyor, Nevin'le atışmaya kalkıyor, ben lafımı esirgemem dedim sana yoksa neden çağırmadılar beni düğüne, bilirsin seni severim Nevin, yalanım dolanım yoktur benim, dobra dobra, kimden korkum var hem o Orhan Bey'in dengi miymiş ki seni Nuri'ye yakıştırmıyor diyorum, eşek, bunlar eşek, bak ben bir söylerim bunları, lafımı esirgemem ama çarpıntım tutuyor sinirlenince, o yüzden, bizimki gaz dedi doktor diyor, reçel iyi gelirmiş, bir reçel yaptım dün hava sıcaktı, şekeri fazla kaçtı, Saniha'nın gününden dönüyordum bir fenalık bastı, bir reçel yaptım, tatlı sana iyi gelir, dur bir kaşık getireyim de tat, yiyince kendime geldim, gaz diyor bizimki ama ben inanmıyorum, hızlı konuşuyorsun diyor bizimki dedim doktora, ona gaz demiş, ama ya çarpıntı, elimle dar zaptediyorum yüreğimi dedim bizimkine, ellerim de terliyor çatlayacağım ama yine de çağıracağız onları sünnet düğününe oğlanın diyorum bizimkine, onlar varsın çağırmasınlar ama görsünler düğünün en iyisi nasıl olurmuş, çengi, hokkabaz sonra içki su gibi gitmeli diyorum dedim, daha olmazsa arsayı ipotek ettiririz, borç harç bir daha doğuramam nasıl olsa, son bu, ne kaldıysa elimde avucumda bu düğüne harcamalıyım, onlara göstermeliyim, rahmet-

li babam, bu muymuş derdi, hiç unutmam, Ferhunde'nin sümsük kocasını görünce, bu mu, eşek bunlar kızım diyorum sana, insanlıktan anlamazlar, sünnete gelmezsen darılırım Nevin, Nuri de gelsin, varsın konuşmasınlar benimle.

Bir gece yarısı dosdoğru İstanbul mu beni böylesine yoran? Bilemem. Hemen babamın evine indim. Babam, ordudan yeni ayrılmıştı. Aldığı ikramiyeyle borçlarımızı ödedi. Kimseye takıntımız kalmamıştı artık. Borçsuzduk, taksitsizdik; evsiz barksızdım, çocuksuzdum. İlişkilerimizi yenileyecek gücümüz yoktu. Kardeşlerimi düşündüm. Aile albümlerindeki kurumlu, kahverengi fotoğraflarda (annem hepimizin üstünde, babam bir köşeye benim yanıma büzülmüş, kardeşlerim) birbirimizi ne kadar sevdiğimiz kardeşlerim. Yazışmıyorduk o sıralar, hâla yazışmıyoruz. Hep, birbirimizden para isteyecekmişiz de veremeyecekmişiz gibi bir incelik yüzünden. Hiçbirimizin durumu parlak değil. Biri subay, dünyanın bir ucunda; öbürü, kötü bir evlilik yaptı; ablam öldü geçenlerde. Ama biliyorum, içimizden biri davransaydı, bütün engelleri aşıp yazsaydı, biterdi. Rahatlardık. Babam işini bırakırken, ben evimden kaçarken bir aileydik galiba. Düşünüyorum da... Sözgelimi babamın kâhyalık yapmasını istememişlerdi, benim bir gazinoda şarkı söylememi... Hiç olur muydu? Düşünüyorum da, şimdi galiba birbirimizi değil, almadığımız, ödeyemeyeceğimiz borçları düşünüyoruz. Bezginiz.

Demin köşebaşında iki rüzgâr çakıştı. İyi ki, evler sıcacık.

Eskiden evlerimiz kocamandı. Düşünmeden harcar-

dık. Daha doğrusu anababamız düşünürdü belki, bize sıra gelmezdi, ondan. Şimdi ne kadar sedir örtüsü dikersek dikelim, değil mi ki yer yok... çocuğun kurşun askerleri, oyuncak kamyonlar, eski iskambiller, gazoz kapakları, utum (sesim de kalmadı), hepsi sedirin altında. Çünkü yer yok. Eskiden, her şeyi yerli yerine koyabilirdik. Reçelleri, turşuları kavanozlara dizerdik. Kış gelince salçalar taptaze. Eve girişte uzun taşlıklar vardı. Kilere inen merdivenin başında ablamla su ısıtır, leğenlerde köpürtür, ışıl ışıl bakır taslarla dökünürdük. Ferhunde yıkanmaya gelirdi bize. «Senin güzelliğin Nigâr...» Sonraları, eski kocamın evine geldiğinde, «Senin tertibin, Nigâr, sendeki beceri...» Yeni evime hiç gelmedi: eski kocam sertti, şimdiki memur. Sonra, alelacele beni evlendirdiler (yakınmak için söylemiyorum) kocam çok iyi, o kadar ki hiç düşünmüyorum. Daha iyi ne olabilirdi? Her şeyimiz tamamdı; birazcık parayla, biraz borçla. Ama çevremizde kimse kalmamıştı ki. Yalnızdık.

Eski mahalleden ne kaldı peki? Bir iki çatlak duvar, Ferhunde'yle oynadığımız arsa, annemin ikindiüstleri bizi çağırıp verdiği tereyağlı sıcak ekmekler, toprak yollarda yürüyüşümüz. O zaman da bizim evdekinden hep bir kap eksik yemek pişerdi Ferhunde'lerde. Annem çağırır, ona da verirdi fazla pişenlerden: kuru biber, kuru patlıcan, kış dolması, yaz türlüsü. Oysa şimdi yemek pişmiyormuş Ferhunde'lerin evinde; balo eldivenleri, danteller, kürkler giyiliyormuş, düğünler ucuza getiriliyormuş. Ben evlenmeseydim, bir gazinoda şarkı söyleseydim diyorum, ama evlendim, anamdan gördüğüm yemekleri pişiriyorum eksiksiz. Beni çağırmıyorlar düğüne. Ayıp diyorum, önemsediğimden değil ama artık susamıyorum. Belki de

Nuri haklıdır. Belki ben sünnet düğünü yapacak güçte değilim ama, Nuri anlamıyor, biz öyle gördük. Belki, diyorum, bu kaygılar bitse, kardeşlerim yazsa, bu düğün gerçekleşse, bozuk paraları harcamaktan korkmazdım, uzun tatillere giderdim, başka evlerde uyuyabilirdim, pencereleri yola açardım. Yaz uzun sürerdi, kış sürüncemede kalmazdı. Atamadığım kırık vazoları atardım. Ne bileyim... Yine çok konuşuyorum. Sofrayı kurmalı.

Demin köşebaşında iki rüzgâr çakıştı. Gün döndü.

1968

3

UZAKTAN YOLDAN

...Leylâ Hanım'ın gelinliği bembeyaz danteldi, yerlere sürünüyordu da yine kirlenmiyordu etekleri: gördüm. Çünkü Belediye Gazinosu'nun yerleri de tertemizdi. Suzan diyor ki, iki kadın bütün gün yerleri cilalamışlar, garsonlar koşuşup. Suzan, düğünden önce gitti; iş yapmaya değil bir yerde bulunmaya çağırırlar onu. Gelinin telini bulsun, duvağını tuttursun, komşu kızın tırnaklarını boyasın. Beceriklidir, güzel tazedir hem. Saçları hep yapılı, dudakları kıpkırmızı. Kocası altmışını geçkin, işten ayrıldı, kesekâğıdı yapacak şimdi, gün dolduracak. Suzan kısır.

Ben gittiğimde düğün bitmişti. Kalakaldım. Cilalı merdivenlerin başlangıcında boy aynaları vardı. Büyüktüler, yaldızlıydılar. Yabanlık siyah elbisem, Nigâr Hanım'ın verdiği yün başörtümle tek başıma kalakaldım. Aynaya baktım. Herkes çıkıyordu. Uzun saçlı iki genç, bir davul taşıyorlardı dışarı, bir sürü zil. Taksilerin kapıları açıktı. Herkes çıkıyordu. Kapıda durup, öyle ay-

naya baktım. Biri bir paket tutuşturdu elime. Baktım, Leylâ Hanım beni gösteriyordu. Boyaları akmıştı, etekleri hâlâ yepyeniydi, terden büsbütün kıvırcıklanan saçlarını çekiştiriyordu boyuna. Bileğindeki gümüşlü tellerden iki tane kopardım, çiçeklerden istedim, vermediler; telleri aldım, eve getirdim. Şehriban'ın yastığının altına koydum. Yastığı geçende Nigâr Hanım verdi bana. «Al İkbal» dedi, «Şehriban genç kız oldu artık. Temiz bir yastık koy başının altına, torunun genç kız oldu. Öyle alışsın baştan. Temiz, tertipli...»

İkbal Hanım, düğünden üç gün sonra Ferhunde Hanım'lara gündeliğe giderken bunları düşünüyordu yolda. Feriköy'deki gecekondudan çıkalı yarım saat olmuştu nerdeyse. Yolların ve otobüslerin kalabalığı. Havanın sıcağı dayanılır gibi değildi. Otobüsler kırmızı, afişler kırmızı, güneş yeni. Sütçülerin serin güğümleri, dükkânların önlerini yıkayan dükkâncılar, tiz çığlıklarla koşuşan gazeteci çocuklar da olmasa. Başörtüsü büsbütün bastırıyordu başına güneşi. İkbal Hanım, iyi havalarda da üç kat giyerdi: ya bozarsa...

Harbiye'de, yolun ikiye ayrıldığı yerde durdu, Nişantaş'a doğru yürümeye başladı. Fırınlardan, pastacılardan yükselen ılık kokuyu içine çekti. Bir simit alsa. Çocuk bahçesi bomboştu. Buraların çocukları oynamazlardı bu saatlerde, ancak analarının yanında, analarının giydirdiği elbiselerle, analarının seçtiği çocukları. Aferin. Oysa bir zamanlar Fatih'te, şimdi Feriköy'de birbirlerine karışıp ekmek kabuğu kemirirdi çocuklar. İyisi kötüsü, kızı erkeği. Hatırlıyordu da, Fatih'te, Nigâr hanımların evinde çalıştığı sıralar, kapıyı bile çekmezdi çı-

karken; iki ev birbirine çok yakındı, kapıkomşu gibi bir şey; ama ondan değil, çocuklar girsin çıksın diye, kışsa kışı getirsin eve, yazsa yazı.

...Nigâr Hanım gencecikti o zaman. Kayısı dalı gibi. Buğulu sesi, loş mahalle aralarından denizlere açılırdı: Cevizin yaprağı. Hep gülerdi, hep gülerdi. Mutlu bir mevsim gibi sürerdi yıl. Bir ramazandan bir ramazana. Bakardın yine kestaneler kızarıyor köşebaşlarında, ayvalar bir yıl öncekinden daha sarı: bir yıl geçti. Yalnız bir kerecik, Nigâr Hanım evlendiğinde kesintiye uğramıştı yıl. Karlı bir kış akşamı, doğru Erzincan'a. Genç taze, cahil. Adam pek öyle iriyarı, gösterişli değildi ama bir tuhaftı; adımları ta köşebaşından duyulurdu akşam karanlığında. Sonra artık geceleri geliyormuş. Hadi, bütün kızlar pencereye. Tuhaf bir adamdı. Bir keresinde evde yalnızken kahve götürmüştü, hatırlıyordu da... sesini çıkaramamıştı, erkekti ne de olsa. Ya şimdiki kocası? Genç taze, cahil...

Evde yalnız kaldığı sıralar İkbal Hanım da güzeldi kendine göre. Ufak tefek, göğüssüz, iri bacaklı, iri kollu, saçları kınalı, ele avuca sığmaz bir genç kadın. Öyle ince bir güzelliği yoktu, orası öyle, köylüydü ama ne de olsa Balıkesir'in köyü. Orta halli bir ailenin kızıydı. Okutmamışlardı — nasıl isterdi okumak — gebe kalmıştı Ayşe'ye, sonra Nigâr Hanım'ların evi, sonra o evin dağılışı, sonra yaşlanış ve bir sürü değişik ev. Ayşe olmasa dayanılmazdı. Artık dinlenmeli bir yolunu bulup. Ayşe'ye söylemeli, kendi başlarının çaresine baksınlar.

... Ferhunde Hanım'ın işi çoktur. Yirmi bir günde

bir alırlar. O kadar da zengin, o kadar elbise. Bilmem neden, herkesin işi çok. Her gün yenibaştan. Dün temizlenmemiş gibi. Dünkü çamaşırlar, cam silmeler, çöp dökmeler boşunaymış gibi. Çünkü dün başka bir evdi. Bugün yeni bir evin camları açılacak, halıları vurulacak. Akşam yine yorgun argın eve. Yine pazara. Nasıl kalabalık oluyor o saatlerde. Karanlıkta el yordamıyla seçiyoruz: ucuz soğan, ucuz patlıcan, ucuz domates. Esnaf tanıyor Allahtan. Yoksa hep çürük çarık. İyi ki o saatlerde herkes tanıdık: «Yine mi geldin teyze? Bırak evdekiler alsın biraz da. Koskoca damadın var, biraz da o alsın. Dur, tutayım torbanı da bir soluk al,» der Nuri Bey. Eksik olmasın. Bir türlü anlayamıyorum. Sen kalk koskoca mekteplerde oku, sonra file... olur mu? Çocuklar hani ekmek kemiririlerdi karmakarışık, onun gibi. Tuhaf. Leylâ Hanım'ı sevdiğimden değil. Ama Nuri Bey ne olsa onun kardeşi, onlardan, biz öyle bildik.

İkbal Hanım, düğünden üç gün sonraya rastlayan bu güzel günde, gündeliğe giderken, Nişantaş durağında durmuş, dalıvermişti. Çökmüş avurtlarını sıvazladı, başörtüsünü çekti, torbasını tekrar eline aldı.

— Hayırlı işler oğul, dedi çiçeklere su serpen çocuğa.

Bu dönemeç serin olurdu. Püfür püfür eserdi. Dinlenirdi burada. Torbasını yere bırakır :

— Hayırlı işler oğul, derdi çiçekçiye.

— Sağ ol ana, sana da.

İçini çekerek Teşvikiye'ye doğru yürüdü. Okul saati gelmişti. Cadde, itişip kakışan, kolonya kokan çocuklarla dolmuştu. Yürüyecek yer kalmamıştı kaldırımlarda. Her delikten bir çocuk.

...Her iki ayda bir çocuk. Buna can dayanmaz. «Kazınacak yer kalmadı artık kızım, aklını başına topla,» demişti Doktor Faik Bey. Her iki ayda yüz lira. Az mı? Artık söyleyeceğim, kendi başlarının çaresine baksınlar. Benden bu kadar. Akşam su taşı çeşmeden, sabah beşlerde sokaklarda, gece üç torunla yat. Altmışımı geçtim. Artık kendi başlarının çaresine baksınlar. Şehriban genç kız oldu. Osman'a da kız bakmaya gittik geçende. Yalova'ya. Azıcık şaşı. Oğlan boynunu eğdi, ses etmedi. Ama anası Ayşe durur mu? Başka iyi kızlar da vardır Yalova'da. Madem buralara kadar geldik, lokum yaptırdık, elbise diktirdik, onları da görelim. İstikbali var çocuğun, Osman'ımın. Bir ehliyet alacağız, sonra tamam. Ama ilkokul diploması diyorlar.

Bir gitsem Nazime'ye. Ne de olsa kardeş çocuğuyuz. Esat mebus seçilmiş Balıkesir'den. Bir elinden tutsalar, bir diploma bulsalar bir yerden. «Gitme ana,» diyor Ayşe, deli kızım benim! «Gitme nasıl kandırdı dayımı o iteğlu itler, unuttun mu? Ne paramız kaldı ne pulumuz. Ölürüm de yollamam seni!» Onların kusuru ne, a kız? Bizimkilerin aptallığı, tembelliği. Herkes öyle diyor. Hem bir arsa altı üstü. Paralı pullu, mebus insanlar onlar, bizim arsaya mı? Deli kız!

Suzan eve geldi geleli (Geçen yıl Ahmet bir eşik yaptırdı, ikiye ayırdı odayı: üst kat, alt kat diye. Üst katta Suzan'la oturuyorlar. Radyoyu da aldı. Altta Ayşe, ben, Şehriban, Orhan, Osman, kalıyoruz. Bütün gün ütü yapıyor Suzan. Naylon donlarını, memeliklerini bile ütülüyor, kocasının pantolonunu, gömleklerini.) Ayşe büsbütün delirdi. Parayı veren Ahmet; hani sevmiyor-

dun artık, sana ne, parayı veren Ahmet. Bak, yüzün sapsarı. Akşama kadar bağırıp çağırıyorsun, çocukların canını çıkarıyorsun dayaktan. O da erkek, o da haklı. Sonra Suzan güler yüzlü taze. Ses etme. Yok! O ütü yapacak, bizimki çocuk aldıracak. Söylemeli; benim gücüm yetmiyor artık, kendi başlarının çaresine baksınlar. Oğlan ehliyet alır yarın öbürgün, gezdirir anasını. Unutturur. Güzel kızım benim. Hâlâ çiçek seviyor. «Çiçek getir düğünden ana,» dedi.

Düğünün çiçeklerini ertesi gün çiçekçilere satacaklardı ucuz ucuz. İkbal Hanım'a vermediler. O da kuru pastalardan, kalan pilavdan götürdü biraz. Bir de o dansçılara atılan renkli şeritlerden. Mahalleli, bayram etti üç gün. Ayşe'nin bile yüzü güldü. Çocuklar nasıl parça parça edip serptiler kâğıtları oraya buraya. Kızmadı. Güldü. Bak Nuri Bey nasıl evlenmiş Nevin'le! Bir gün Ayşe de kurtulur elbet. «Gelsin bizde kalsın, bir iş bulalım,» diyor Nuri Bey, eksik olmasın. Biliyorum, dayanamaz böyle giderse : «Elimden bir kaza çıkacak ana, çocukları kolla.» Ama ne de olsa Ahmet, bir erkektir başımızda. Ben kendime bakarım. Herkes kendine bakar, ama bir çözülürsek... dağılırsak.

İkbal Hanım, Ferhunde Hanım'ların kapısını çaldı. Bacakları titriyordu... Bir çözülürsek, bir dağılırsak... Yorgundu. Hava sıcaktı.

4

BİRAZ DAHA

«Şubat, kötü bir rüzgâr olarak geldi bu yıl. Gece yine ayaz çıkmıştı, camlar şangırdadı durdu. Sabah, pencereyi açtığımda üç beş ağaç büzülmüştü avluda; üç beş kedi uyukluyordu, buruşmuş gazeteler savruluyordu. Karşı evdeki ihtiyar, — geçkin kızı, bankada çalışıyor; sabahları evi, yatağı ve ihtiyar annesini güneşe bırakır balkona, gider — lambasını söndürmemişti daha.

Ayaklarım çıplaktı, üşüdüm. Perdeyi çekip yatağa girdim yine. Oda alacakaranlıktı. «Nevin uyuyor.» dedim; sen uyuyordun, bilemezsin. Kaç sigara içiyorum üst üste, kaç eski gazete okuyorum ilanlarına kadar. Her sabah kaç bin güçlükle alışıyorum önümdeki güne, getireceklerini. Sözgelimi, önce odayı aydınlatıyorum usulca. Bak, yine kalkıp perdeyi açtım. Oda sabahın yeni yeni açılan güneşini aldı. «Bak,» dedim sana, çünkü Nevin uyurken konuşmak, kocaman beyaz bir kâğıdın tam ortasına, üstelik çini mürekkeple senin adını yazmak gibidir. Ortadadır, sevinç verir. «Bak,» dedim. Saçların örül-

müştü uykunda, yüzün yıkanmıştı. Dudaklarında bir gülümseme, bana öyle geldi; ensenden, çocukluğumun o başıboş, o güneşli kayalara tutkun, kır kokusunu duyuyorum. İhtiyarlıyorum, biliyorsun. Yaştan değil, bu koca şehrin kargaşasında durmadan bilenmekten. Bak, dün de aynı sipsivri hançer delik deşik etmişti günün erken mavisini. Gece ayaz çıkmıştı, camlar şangırdadı durdu ve sabah baktık ki: canla başla ayakta tuttuğumuz, yılmadan onardığımız ne varsa, artık güneşe bırakılan saksılar mı, kış çiçekleri mi, onların kokusu mu, bilemem, öyle ince, öyle bakılmak istiyor ki, gece iyi uyuduk mu, bir dalsak, dikişlerinden çatlıyor, sabaha dağılıveriyor. Yani senin soluğunu ve çiçek kokunu bütün gece kollamam boşuna değil. İhtiyarlıyorum.

Pencerede, bir ara, ihtiyarların telaşlı küçük adımlarını, içi boşalmış pantolonlarını, rüzgâra dayanıksız geniş kenarlı şapkalarını düşündüm, güldüm. Bunlara alışmak güç gelecek senin yanında. Daha çok yaşayacağım yoksa, biliyorum. Sen bir uyansan artık, her şey yerini bulur. Oda oturulmaya yarar, mutfak ısınılmaya. Geceden, gazetelere sardığın kumaş parçaları, dikiş makinesinin gözündeki makaslar, iğneler, kurumuş sabunlar, yavaşça elbiseler haline gelir. Bir paket yeni cigara açarım, bir fincan kahve içerim, çocuğa seslenir, ayakkabıları boyatırım. Sabah, evdeki bütün ayakkabıları boyattım. Bu, dün bitti demekti.

Yeni gazeteleri aldım kapının altından, baktım. Gün, gitgide genişliyordu seslere bakılırsa. Dışarda, durmadan koşuşturan simitçiler, salepçiler, kahveci çırakları; besili yedek parçacılar ve koca yapıların aynı yüzlü kapıcıları. Kısacası: durmadan çiklet çiğneyen, kabak çekir-

değî çıtırdatan, gazoz tüketen bir erkenci kalabalık. Yoldan bütün kapıcıların güleç karıları geçti. Bir onlar, bir de dizleri yara kabuklarıyla kaplı çocuklar: ellerinde süt şişeleri ve taze ekmek.

Bu şehirde, bu sokakta, bu evde işimiz ne bizim? Kalkıp Hereke'ye gitmeli ya da Mekece'ye. Sıkışmamalı, sakın sıkışmamalı, geniş alanlara açılmalı, karda gezmeli. Dün bir ara çıktım ya, gittim bir kahveye oturdum yolların zoraki genişliğinden usanıp. Deniz kıyısında, Kabataş'ta, martı yuvalarının tam karşısında küçücük bir kahveydi. Garson (belki de kahvenin sahibi) çay getirdi, tek söz söylemeden önüme bıraktı. Birkaç genç tavla oynuyorlardı yukarı katta, zar sesleri geliyordu. Şehri dışarda tutan çay buğularının ardında bir ihtiyar kadın, küçücük torununu elinden tutmuş, araba vapurunun hızlandırdığı rüzgâra karşı yürümeye çalışıyordu. Çocuğun elinde yün eldivenler, başında yün kukuleta, ayaklarında diz boyu yün çoraplar; ninesinin cılız, çıplak elini yünlü parmaklarıyla tutmuş. Nine, kol yenleri, yaka uçları, etekleri tarazlanmış, bir zamanlar iyi bir terzinin diktiği paltosunun yakalarını kaldırmış. Bu şehrin düşkün nineleriyle zengin torunları, borçla yapılan sünnet düğünleri, kumarbaz ev kadınlarının ikindileri, memurların akşamları, bu sonsuz kalabalık durmadan yürüyen, kıpırdayan, asıl, bu duran sonsuz kalabalık nasıl yıpratıyor bizi:

Demin kahvenin önünden geçen kara gözlüklü adam var ya. Çocuklarını köyde bırakıp geldi, bir yerlerde öğretmenlik yaptı, büyük sıkıntılara göğüs gerdi, para biriktirdi bu arada, bir kat aldı. Şimdi güneş gözlüğü takıyor ve katını kiraya veriyor. Kıyıda dalgın dalgın yü-

rüyen şu delikanlı, baba evinde ne bulduysa sattı: eski kitaplar, birkaç parça gümüş, bir çalar saat. Arasıra mitinglerde, çoğunluk arka sokakların içkievlerinde rastlıyoruz ona. Artık kadın buluculuğu mu, Amerikan cigarası mı, polis kaçıcılığı mı... Her şey nasıl korkunç, nasıl bir hızla bağdaşıyor. Cumartesileri, eski kocalar, yeni karılar çelik yapılarda buluşup kararlar alıyorlar, ablalar evleniyor, bir şeyler anlatılıyor boyuna, çoğunluk ileniliyor. Bütün bunları kavramak, toparlamak, bir asfalt yoldan aşağı hızla fırlatmak isterdim. Bir daha geri döndürmemecesine. Ama kalktım, dışarı çıktım. Yokuşu tırmanırken soluğum kesilecekti. Dolmuşa binmedim. Bazen her şeyin ucuzunu aramak mı beni yoran, yoksa gerçekten mi yürümek istemiştim? Sen olsan bilirsin, anlatırsın. Senin evde yeni bir şeyler yaratan ellerini, ipliği iğneden geçirirken hafifçe aralanan dudaklarını düşündüm. Çocuk bahçesinin bir köşesinden balonlar yükseliyordu: Nine, torununun elini bırakmış olmalı! Bir adam duvara renkli afişler yapıştırıyordu. Yeni kitaplarla dolmuştu dükkânlar.

Bütün bu acayip bağdaşmaların, düşman köşebaşlarının ve uyuklayan kedilerin çok ötesinde kalabalıkların yüreği atıyor diyorum. Vakit var. Evimizin — ister Hereke'de olsun, ister burada — mutluluğun kabuğunu zorlayan, çatlatan, kapılara yüklenen ve haklı bir nabız gibi gittikçe yükselen, odalara dolan yüreği duy. Eşikte duraladım.

Haklısın.»

1969

YÜREK HAKKI
OVASIZ
KURBAN
ALLI TURNA
EVİN SONU
«SARMAŞIK GÜLLERİ»

YÜREK HAKKI

Yengem der ki, bizim oralarda gökyüzü daha yakınmış yere, Anadolu şehirlerinin onurunu koruyan o tek ve uzun yolun üstüne olanca sevecenliğiyle eğilirmiş; öbürleri o daracık, kemikli sokaklar saparmış, yabancılara gösterilmezmiş; ne var ki bir şehir bir kere kazandıklarını halkına kolay kolay kaptırmıyor bir daha, direniyor: yeni yatak odamın penceresinden bakıyorum da, o aksayan, toy güzellik elbirliğiyle ayakta tutulmuş nasılsa, suyun ve göğün elbirliğiyle... belki de girişte kar attıkça seyrelen, dimdik duran cılız ağaçlardan, belki de bambaşka bir şey, yalnız kendiliğinden, ansızın, her şeye karşın ve hazırlıksız. Tıpkı yengem gibi. Yengemin tırnakları boyalıdır sözgelimi — kahverengi, güneşte parlak — ama doğuştan boyalıdır. Öyle. Oysa biz ne hazırlıklar yapmıştık ağabeyimler gelecek diye: halılar vurdultulmuştu, pirinçler ayıklatılmıştı, yeni mavi yorgan serdiltilmişti odalarına. Babam, «Canım alt tarafı bir memur kızı,» demişti ama anneme göre İstanbulluydu ya. O otomobilden inerken sokağın bütün pencereleri ara-

landı, komşular bekliyorlardı. Damalı basma elbisesi, rüzgârda büsbütün şişen karnını güçlükle kaldıran ince bacakları vardı; ağabeyim bavulları içeri taşırken o, boyalı tırnaklarını (kahverengi, parlak) saçlarına götürdü önce, rüzgâra karşı tarandı, sonra ellerini gözlerine siper ederek şehre giren sıcak öğleye, yapış yapış beyaz yola baktı bir süre. İstanbul'dan geldiği yola. Yengem oydu.

Yolda, trenin penceresinden hep kavakları gözledim, nasıl ürkek ve sürekli olduklarını. Şehrin ortasından bir ince su akıyor, ama tam onların evinin önünde vazgeçiyor ansızın. İlk isteksizlik. İlk izlenim bu galiba, bir de yükseltiden gelme baş ağrısı, bulanıklık. Yolda, dağ döne döne yükseliyordu. Bavullarımı kendim taşımamalıyım. Onlar için önemlidir çünkü ve ben kalıcı değilim. Yoksa bavullarımı kendim taşırdım. Kısacık saçlı bir oğlan çocuk açtı kapıyı, ne güzel baktı yüzüme.

Yengem gelince odamı değiştirdiler, alt kata, Emine Hala'nın küf kokan odasına taşıdılar yatağımı. Ayıpmış. Emine Hala hep ihtiyar bir kadın; ben onu öyle tanıdım, diyorlar gençmiş bir zamanlar, inanmıyorum. Hem yalnız kendisi değil, bacı (annem, evde iş gören bacıya «bacı» diyor, yazıkmış zavallıya) da anlatıyor Emine Hala'nın akıl almaz gençliğini, sonra bir serseriye kaçmak istediğini, babamın onları sınırı geçmeden yakaladığını, Emine Hala'nın o gün bugün bodrumdaki odada cezasını çektiğini. Emine Hala ailemizin yüz karası. Babam öyle dedi.

«Emine Hala'na da acıma, kimseye de. Kaçamadığı için üzül yalnız, o zaman acımamış olursun, çünkü bu başka bir şeydir, sevmektir.»

Yengemlerin geldiğinin ikinci günü, Emine Hala açtı gene penceresini, bağırıp küfretmeye başladı. «Bırakın kızı gitsin» diye ağladı; nereden duymuş? Annem şaşırdı. Emine Hala'dan söz açmamaya karar vermiştik yengeme. O yoktu. Yengem, sesini duyunca sarardı. Babam korkutmaya indi kamçısıyla; vurmaz, korkutur yalnız. Kamçı yakışır babama, elbiseleri bembeyazdır, kırışmazdır. Yengem sarardı. Durmadan sarı, bulanıyor, kusuyor, yer değiştiriyor. Karnının sıcaklığı gözlerinin içine vuruyor sanki. Ama yengem önceden de böyleydi, genç kızken de, biliyorum. Onun yanındayken büyüdüğümü, korunduğumu, güvenildiğimi anlıyorum.

«Emine Hala'na da acıma, kimseye de... Alay ettirme sakın... Babanın vurması değil korkutması önemli... Bacıdan su isteme, kendin al. Testileri sen doldur akşamları... Yarın ne yapacağız?»

...Nasıl acı çekmiş bir yüz bu. Çektiğinden mi, çekebileceğini yansıttığından mı bilemem. Emine Hala'ya Küçük götürdü beni. Gizlice. Yabancılara gösterilmeyen kemikli, hor görülmüş bir sokak. Her yanında yepyeni yarıklar, yağmur birikintileri buluyorum baktıkça. Tepesinde kel bir parça var. Onun kahverengi çillerle kaplı avuçlarını öptüm; kaskatıydı. Anladı. Rahatça konuştuk, çünkü ses geçirmez kapılar kullanılıyor bu evde, özel olarak yaptırılmış kilitler. Belki bunun için, söylediklerim kişilere, eşyaya sinmeden yitip gidiyor. Düşü-

yor. Emine Hala'yla, Küçük'le konuşabiliyorum. Küçük olmasa. Ama her yerde, her zaman bir Küçük var nasıl olsa. Akşam geçen yoğurtçunun sesinde, kış ikindilerinde, her yerde, her zaman hazır.

Yengemi dün komşu kadınlar yokladılar. Elbiselerini, çamaşırlarını incelediler, karnını elleldiler, eteğini kaldırdılar. Kızdım. Güzelliğini gebeliğiyle açıklıyorlar. Annem de. Annem, en küçük bağlantılara dört elle sarılır. Babamla bu yüzden evlenmiş galiba. Babam, onu şehrin ayrıcalıklarına götüren kırışıksız bir bağlantı. Sımsıkı yapışmış ona, sonradan yakınabilmek için. Kızıyorum. Yengem susuyor: aşağıdan almıyor, hoşnut ediyor. Susuyor ve nasıl sevimli. Diyeceğim, dün yeni yolları keşfe çıkamadık, göğü, yeri ve yoldan geçen bildik yüzleri.

Geçende eski evlerinin bahçesinde top oynadık Küçük'le. Deliler gibi koştuk. Yosun ve ter koktuk yeşillikte. Ayaklarım şişmiş, çünkü ne getirilse yiyorum: baharlı, tuzlu, zehir. Pabuçlarım dar gelmeye başladı. Bu evde ne çok pabuç, ne çok terlik var. Çay, evin önünde kesintiye uğruyor; bunu yabana atmamalı. Ben altı delinene kadar giyerim pabucumu, terlik sevmem, geveze ve boş vakitlidir diye. Burada kum saatleri var, güneş altıda tepede, pazar günleri yemekleri erkekler pişiriyor, kadayıf eksik değil. Uykulu bir şehir. Akşamları sofralarda konuşulmuyor.

Yengem, ağabeyimin eninde sonunda eşyalara uyacağını söyledi. Ben uymayacakmışım. Bunu bir şeyden

ötürü söyledi: 'Yadırgama'dan. Yengemin bahçede koşup oynamasını yoldan geçen kasketliler yadırgamıyor da, sinemaların bekârları yadırgamıyor da bizim evdekiler yadırgıyorlar. «Koskoca gebe kadın.» Ağabeyim bir şey demiyor, konuşuyor boyuna. Tıp Fakültesinde okurken yengemle nasıl tanıştığını akşamları gelenlere anlatıyor; hikâyenin neresinde hangi kelimeyi kullanacağını ezberledim. Ağabeyimin komşularla konuşması, yengemin o kadınların yanında susmasının tıpkısı değil, hoşnut etmek için değil yani, telaştan (belki, dedi yengem), ağabeyim açıklıyor çünkü, ufak bir hesap defterinin son sayfalarını gelişigüzel dolduruyor. İstanbul'da böyle değilmiş. Yengem yorgun.

Emine Hala'nın sevgilisi Hasan kendini vurmuş. Serseri dedikleri Hasan. Şimdi afiş biriktiriyor Emine Hala, elbisesizlikten yakınıyor, kahvelerden gelen plak seslerine kızıyor, pencereden sarkıp ileniyor. Bu evden artan neyim varsa kesmek, budamak isterdim. Kanasa da. Yeter ki bir erinç: ödün değil bu, düpedüz yaşama uyma. Bir şey hızlı dönüyor. Doğuma çok az kaldı. Bulantı kesildi. Karnımda bir ayak zorluyor deriyi. Annelik içgüdüsüymüş, laf... Bir çocuk sümüklüyken sevilir, pantolonu yırtıkken, söz dinlemezken. Ben bu çocuğu tanımıyorum daha. Karnımda. Benden ayrı değil ki.

Yengemi ağabeyim doğurtacak. Dışardan birini getirmenin ne gereği var, diye kararlaştırıldı. Ağabeyimi İstanbul'da okuttukları için övünürler annemle babam. Herkes yararları kullanıyor. Yararlar öylece kalsalar olmaz mı? Olmuyor.

Yengemin artık sustuğu odanın önüne geldiğimde kanı kapının altından sızıp ince bir çizgi halinde uzamıştı merdivenlere. Hiç ağlamadım. Parmaklarımın ucuna bastım. İçeri bırakmadılar.

Ben dayanıklıyım. Hiç kimsenin kolunu rahatça sıkmadığım bir sofrada oturmuşum bütün bir ay. Bu ne ki? Bu doğal. Korkmuyorum. Sancı büyük aralarla başladı, bir damla kanla. Geldiğinde katlanılmaz, soluk kesici, kudurgan; ama az sürüyor, bitince de yok sanki. Sonra yeniden. Sıklaşıyor. Her geçen dakika. En rahat durumu (yatmak mı oturmak mı, soluk almak mı almamak mı?) kestirmeye kalmadan sancı tepede. İçimi avuçluyor, morartıyor, gözlerimin içine kadar zorluyor. Alışıldı mı, bir önceki sancıdan kalan ince sızı, beklemenin tedirginliğini kışkırtıyor, saç diplerinde, ıslak tırnak uçlarında atıyor. Bir ıkınma, bir sıkışma. Ayyy!

Ağabeyim geçen yıl bir daha evlendi. Sofrada konuşuldu karısıyla. Çünkü ben (yengemin kelimeleri) olunca, masada konuşuyoruz bağışlatmak için. Benim bir üstünlüğüm var evdekilere. Kimse tamtamına bilmiyor, ama seziyor. Ağabeyim de. Zaten evin çaya bakan bir odasına taşınmamı o sağladı. İyi adamdır. Karısı güzel. Bizimkiler seçtiler. Boynu eğik. Bizim oradan. Onunla konuşmak bir çeşit sevinç: baba ölünce oğula kalan bir kadeh rakı, bir kavak, tek mülkiyet: yürek hakkı.

1967

OVASIZ

İkii de keklik bir oovada ööööötüyor, ööööötüyor...
Ötme de keklik derdim bana yeeeetiyor aman aman yeeeeetiyor...

Hatçe dışarı sızan sesini toparladı, dönüp odanın içine boşalttı:

İki de keklik bir ovada...

Bütün gece susmadı. Keklik. Oyuk gözlerini karanlığa dikti, öttü durdu. Ötüşüyle karanlığı ışıtıyor, Hatçe'nin gökyüzünü gözlediği pencereden dışarı parlak mızraklar yolluyordu çığlığından. Hatçe, daha iyi görebilirdi artık :

Bahçe bomboştu. Saat gecenin iki buçuğu. Hava durmuş, gündüz yoldan yükselen sıcak, bir cibinlik gibi sarmıştı şehri ama şey değil; kötü, yapışkan bir sıcak. Yaprak kımıldamıyordu. Yan odada, apartmanın merdiven

altına düşen boğuk kapıcı odasında anasıyla babası, kıvrımlarına kirler yerleşmiş çarşafın, isli yastık yüzünün üstünde birbirlerine değmemeye çalışarak yatıyorlardı. Demin görmüştü, Hasan'ı çağırmak için girdiğinde. Keklik uyutmuyordu. Ay ışığı odayı, Hasan'ı, kekliğin sesini boydan boya kaplamıştı. Hatçe daha iyi görebiliyordu:

Çıplak ayaklarla samanları çiğneyip ağılın kapısına vardın mı, nasıl sıcak kaplar her yanı. İneğin memesindeki süt, bembeyaz kesilir; memeler yanar beyazlıktan, bakraçlar köpürür. Süt, beyaz güvercinler gibi akar toprağa, ardında incecik bir çizgi bırakır. Bir ucu oraya çakılıdır artık, sürecektir, öbür ucu başıboş. Göklerde. Mavi. Sabah olmuştur.

Keklik susmak bilmiyordu. Hasan iki kere kalktı, baktı. Issız odada Hatçe'yle keklik sesi vardı. Gece kiracılar geldiğinde kapıyı Hatçe açacaktı; o yüzden ayrı yatıyordu. Ertesi gece sıra Hasan'da. Babaları yarın erkenden bankaya koşacak. Kiracılar yerleştirdiler eksik olmasınlar: «Peki efendim, hemen. Geliyor.» Üstünde başka yabancı adamlarla birörnekliğini gösteren mavi bir önlük. Anneleri, her sabah temizliğe gidiyor kiracılara. Kollamak gerek. Hiç değilse geceleri. Hem Hatçe nasılsa uyumuyor pek.

— Annemden utanıyorum, dedi Hasan. Hem temizliğe gidiyor hem köylü gibi konuşuyor.

— Ayıp ayıp. O nasıl söz öyle? dedi Hatçe.

— Yalan mı? dedi Hasan. İşleri bize yıkmayı biliyorlar ama. Asıl işler bizim başımızda.

Birazcık doğru ama ne çıkar? Hatçe nasılsa uykusuz. Genç kız sayılır artık. Köyde olsalar, evde kalmış sayılırdı, burada... burası şehir. Geleli kaç yıl oldu? Üç yıldır Hatçe evde.

— Ben çirkin miyim Hasan? dedi birdenbire. Ama doğrusunu söyleyeceksin ha!

— O nasıl söz öyle? Çok güzelsin sen, çok. Hele saçların.

— Yalan.

— Valla değil!

— Yalan :

Uzun, gür, Sivas güneşinin ışınlarını çiçekli dürbünler gibi önce bölen, ayrıştıran, sonra bir çırpıda geçtiği yere dağıtan örgüleri. Eskiden uçlarında ziller. Kırmızı kurdeleli, kıvrık... Derken bir yılan çörekleniyor yanıbaşına. Sütün bıraktığı ince yola. O yoldan geriye doğru yürüyüp yılanı bulmalı. İşte yüzüne dikmiş gözlerini...

Yanından hiç ayrılmazdı. Her sabah öyle gözlerini dikerdi. Orada, ateş böceklerinin titreşimi altında, gece kurduğu düşlerden yorgun, ağır ağır çözerdi halkasını, gözlerini gözlerine dikerdi. Köylüler, «Tamam!» dediler, «kim bilir kim bu yılan? Yakamızı bırakmayacak, sevecek, boyuna sevecek...»

Bir keresinde, onu emzirmek istemişti. Dayanılmaz bir istekti bu. Kucağına alsa. Kara başını memeleri arasına gömse. Sıcaklığını duysa, bin renkli sıcaklığını. Ağzından kaçırdı bir gün. Yüzü kıpkırmızıydı. Babası ertesi gün aldı tüfeğini, gitti. Bir dönemeçte kıstırmış, çalıların arasında. Yoksa nerden?... Annesi tek söz söylemedi.

Evde kalmış bir kızın bilezikleri olmalı, geldiğini küçük şıngırtılarla haber veren zilleri, boğazının altından kabarıp yayılan memeleri, belinde renkli yazmalar ve onların sesi. Biz Sıvaslıyız, oradan geldik, üç yıldır şehirdeyiz.

— Evde kaldın, diyorlar bana.

— Kim diyormuş?

— Kim olacak, annemle babam. Sonra mahalleli.

— Kulak asma, dedi Hasan. Sen gidici olsan ben bırakır mıyım?

Geldi, çocuk başını ablasının göğsüne dayadı:

— Ben bırakır mıyım?

— Ama benim bacaklarım çarpık, dedi Hatçe. Çirkinim.

Boyuna gülüyordu. Usulca, güvenle.

— Olsun. Örgülerin var ya. Hepsi birden mi olacaktı?

O da doğru. Yalnız eskiden, alışverişe giderken, bakkalın, kasabın çırakları yolda uzun uzun bakarlardı arkasından. Şimdi evde kaldığını duydular ya, bakmıyorlar pek. Bir keresinde üç numaranın Bey'i de bakmıştı, hiç unutmuyor. Takma saç mı ne yapıyormuş. Ne demek, Hasan anlatmıştı. Ama belki o zaman...

— Ben değiştim mi Hasan?

— Yok. Sen değişir misin hiç? Senden hiç utanmam, dedi Hasan.

— Ya annem... babam?

— O başka.

Annem, saçlarımı bile örmüyor artık. Babamla yal-

nızlıklarına çekildiler. Birlikte ve ayrı ayrı. Kalorifer borularıyla dolu bu sımsıcak şehir odasında, kullanılmayacak ucuz likör kadehleri, deterjan adları, koca bir buzdolabı, transistörlü radyo ve çöp kokuları arasında ufaldılar. Biliyorum, akşamları kapı önlerine birikip eski konuşmaları sürdürmeler, türkü çığırmalar, oya işlemeler bile geçiştirmiyor bu küskünlüğü. Buralı değiliz. Bazam, eski babam değil. Annem saçlarımı bile örmüyor. Neye yararmış. Yoksa vakit yok diye değil. Şehirde her şey bir şeye yaramalı. Kekliğin şehirde ne işi var. Sesi güzel doğrusu, ama başka keklik yok ki çelecek:

Kekliğin çağrısına koşan öbür keklikler, onun tozlu, toprağa alışkın, boz sesine. Durdurmalı. Durdurmalı. Durdurulmalı. Ne yapıp yapıp. Hepsi yitip gitmeden. İşte ses yükseliyor yine. Hasan bak! Odayı çarçabuk geçti. Kapıdan çıktı bir adımda. Kapılarda birikmiş çöp tenekelerinin, yağ kokularının, tozlu pabuçların küçücük sokak göğüne süzüldü, sonra ana caddeye. Onulmaz bir yara gibi işliyor. Köşebaşında dilendirilen çocuğu, kebap kokularını ayaküstü içkievlerini, dostça konuşmaları, yırtık gazeteleri geçti. Son hızla. Rüzgârdı artık. Kendi ıslığına karışmıştı. Kuşlar uyanacaktı birazdan: önüne durulmazdı. Vurulamazdı... Babası, «Yeter!» diyecek. Koşup tüfeğini kapacak: «Bunca kekliği nereden besleriz biz? Delirdiniz mi? Nasıl severiz?...» Keklik durmadan çoğalıyor bir yandan. Öbür kekliklerle birlikte, günesin başladığı yere, o kırmızı, o anaç hancereye doğru fışkırıyor olanca gücüyle. Ohhhhhhhhhhhhhh!

— Hatırım için Hasan, dedi.

— Ne?

— Kekliği salalım. Bir gece. Hemen.

— Olmaz.

— Nedenmiş?

— Seviyorum da ondan.

— Sevsen bırakırdın, hatırım için.

— Olmaz dedim ya.

— Sen iyi çocuksun ama.

— Olmaz.

— Neler alacam sana yarın. Taşlı tarak alacam.

— Ben alırım istersem. Üç numaranın Bey'i diyor ki, artık mesleği öğrendin, diyor, artık takma saç yapabilirsin, satabilirsin ben yokken, diyor. Zengin olursun.

Hasan, ablasına, saçlarına baktı gizlice.

— Aferin... Ama kekliği bir salsan ne istesen yapardım.

— Ne istesem ha?

— Ne istesen.

— Ne istesem verirsin? Ne olursa?

— Ne olursa.

1969

KURBAN

— Senem, bir kepçe daha koy kızım şu çorbadan. Pek güzel olmuş eline sağlık.

Senem, bu ilkbahar habercisi soğuk ikindi, aralık perdeden giren akşam güneşinde, kardan, rüzgârdan yeni çıkmış bir çiçek dalıydı. Diriydi, inceydi; Hacı Baba'nın övgüsüyle kamçılanmış yanakları al aldı. Güneş arkasından vuruyor, bakır sininin üstüne bugünlük dizdiği çukur tabaklarda, sininin kendi kızıllığında yansıyordu: artık tabakların yaldızlı çiçekleri mi istersin, bakırdan kuşlar mı, usul usul açılan bakır halkalar mı, onların rengi mi, sonra Hicaz'dan gelmiş hurmalar mı... Zeytinyağlı pişirmişti, çorba, köfte, tatlı: kadayıf. Senem, Hacı Baba'nın tabağına kepçeyi boşaltırken, üç yıl önce onun taktığı yüzgörümlüğü altın bilezikler incecik şıngırdadı bileğinde.

— Afiyet olsun Hacı Baba, dedi gülümseyerek. Gülümseyişi bir süre durdu dudaklarında: Hoş geldin.

Tam karşısında görümcesi Hatun, kara gözleri, kara giysileriyle güneşe karşı koyuyordu; yüzü, sargılar-

dan yeni çıkmış gibi büzülmüştü, derisi enine dar geliyordu sanki. Gözlerini kırpıştırdı, başörtüsünü bir daha sıktı, örtülü dizlerine doğru çekiştirdi eteğini. Senem'in gülümseyişi dağıldı, ellerini nereye koyacağını kestiremedi, sonunda bağdaş kurmuş bacaklarının sıcağına soktu: «Hatun kara bir bulut, o yan kış hâlâ.»

— Hep derim ya, dedi Hacı Baba, çorbanın buğusuyla kıpırdayan dudak tüylerini elinin tersiyle sildi iştahla. Hep derim, Senem gelin marifetlidir diye. Çeşit çeşit pişirir kor ortaya ne zaman gelsem...

Hacı Baba'nın geçen gelişi bayram öncesiydi. Koçların boynuzları allı pulluydu daha. Sokaklarda salınıyor, çocuklara sevdiriyorlardı kendilerini. Köşebaşlarında, kırmızı kurdeleler dalgalanıyordu. Kırmızılı-kınalı-altınlı bir şenliktir gidiyordu. Havalar durgundu, her şey iyiydi. Hep böyle süreceği sanılırdı bunun, kaç bitmeyen yıl. Hep İsmail getirecek, Senem pişirecekti; ailecek bir arada olunacaktı hep. Hacı Baba'yı birlikte uğurlamışlardı:

— Sen ne istersin Senem gelin? Söyle kızım, çekinme ha! Hurma mı, koku mu? Çekinme. Bak hepsi bir şeyler istediler, bir sen kaldın.

— İyiliğini sağlığını babam. Yolun açık olsun.

— O nasıl söz baba? Tabii pişirecek, diye kesti Hatun. Hacı karşılamak kolay mıymış? Rahmetli anam sağ olacaktı ki... Hem pişirmek ne ki? Asıl iş...

Senem, gözlerinin içine kadar kızardı. Şimdi bir oğlak yavrusu gibi ivecen olmuştu Hatun; hep değişiyordu. Ekmeğine tuz ekmişti, bir şeyler yiyordu boyuna, boyu-

na değişiyordu. Senem, korkuyla baktı görümcesinin yeni yüzüne.

Hacı Baba, kızının ne dediğini anlayamamıştı; kocaman bir lokma ekmek koparıp çorbaya batırdı. Sonra, dudaklarının iki yanından taşan çorbayı parmaklarıyla itti gerisin geri.

— Hacı Baba, zeytinyağı da pahalılandı.

O ana kadar söze karışmayan Osman Efendi, karısının yarım bıraktığını tamamladı. Kendisine kalsa, gönüllü değildi pek, ama Hatun, «Mutlaka,» demişti. «babam mutlaka anlamalı.»

Hacı Baba köfteye uzandı, bir tane aldı; duymadı bile.

Osman Efendi, kapıdan yana kuşkuyla baktıktan sonra :

— Zeytinyağı da pahalılandı dedim, dedi. Her bir şey pahalılanıyor.

— Öyle yaa, haklısın Osman Efendi, dedi Hacı Baba kayıtsızca, haklısın. Ama pahalılaşacak ki kazanılsın. Yoksa pahalılaşmazsa para nerden dönecek, değil mi? Bu halk nasıl kazanacak?

Osman Efendi, giden güneşin ışığında büsbütün yaşlı, büsbütün aptal görünüyordu.

Yine Hatun'a bakarak, isteksizce konuştu:

— İyi ama halk dediğin çalışmazsa kazanabilir mi? Tembellik kolay. Bak her gün dükkânda canım çıkıyor benim, akşamlara kadar ayakta. Baktım erzak kolay gitmiyor, kadın çorabı bilem sattım. Saç sabunu mu ne diyorlar ondan falan. Hiç oturmadım sabahberi, bizimkisi can değil mi?

— Ah, ah! dedi Hatun içini çekti.

Osman Efendi, sınavını başarıyla veren bir öğrenciydi:

— Ama kimisi var, iş bulamaz bir türlü. Kalkar ele güne el açar günün birinde. Yok sanatından vazgeçmezmiş... Para getirmeyen sanat mı olurmuş? Bizimkisi iş değil mi?

— İş olmaz olur mu? dedi Hatun. (Sesi, kayalara çarpan deniz gibi yumuşak, suçsuzdu.)

— İş olmaz mı hiç? dedi Hacı Baba dinlemeden. Kızım Senem, zeytinyağlı koy biraz.

Osman Efendi, çaresizliğin verdiği öfkeyle yutkundu, Hatun'a bakmıyordu artık, kendiliğinden konuştu:

— Hatun'u bana verdiğinde neydim ki Hacı Baba? dedi. Topu topu babadan kalma bir dükkânım vardı küçücük... (Yutkundu yine).

Nesi vardı başka gerçekten? Şimdi kalk iki bin kâğıt borç ver Hacı Baba'ya. Kim verir şu günde? Dönsün; erzakını düz, karşıla. Bir de Hacı olsun, borcunu isteyeme... «Sakın Osman,» demişti Hatun, «borç vermek sevaptır, hele hacıya. Hem çocuğumuz olmuyor bizim. Borç yarı çocuk demektir. Babamın bir ayağı çukurda. Tarlası falan var köyde ölünce.» Osman Efendi'ye kalsa, aynı parayı İsmail'e verirdi, hem de faiziylen. Öfkesi, boğazında yoğunlaştı:

— ... bir dükkâncık, o da küçücük...

— Köşedeydi ama, deyiverdi Hacı Baba.

Şaşırmıştı. Ansızın, yürümeyi beceremediği gergin bir ipin üstünde bulmuştu kendini.

— Köşe sattırır derlerse de kulak asma sen! diye bağırdı Osman Efendi. Her işin başı çalışmak. Çalışma-

yanı Allah da sevmez.

— Allah çalışanı sever, haklısın oğlum Osman Efendi, dedi Hacı Baba. Çalışanı, hem de kazananı sever. Uzandı, bir köfte daha aldı. Rahatlamıştı.

Hacı Baba'nın geçen gelişi bayramdan önceydi. Kurbanlar, çocuklara karışmıştı. Havalar iyiydi. Hep böyle sürecek sanılırdı bu şenlik. Sonra kanlar aktı, lekeler kurudu, şükürler olsun! Ne ki yağmur dinmedi bir türlü. Kaç gün... O yağmurlarda İsmail, bütün gün iş aramaktan yorgun, bitmiş, ezik bir yürekle eve dönerdi: Yok! Yok! Çalmadık kapı bırakmamıştı: «Bizim sanat ölüyor usul usul Senem'im ama dayatacağım ben, girmem başka işe. Ne kadar dayanırsak...» Yalnız çorba pişiyordu artık, ama olsun, sıcaktı, güven veriyordu. Yemekten kalktılar mı İsmail, doğru sininin başına. «Ben döverken ısınırım Senem'im, ama çorbanın sıcağı geçer birazdan, bir harlatıversen sobayı.» Kömür azıcık kalmıştı.

— Dayanmak için değil de, demişti Senem, o kolay da şey diyecektim... Ben bir yokladım Osman Efendi'yi de, belki dedim... Ne bileyim belki ondan...

— Çocuk musun kız? Hatun cinini ne edecek Osman Efendi?

— Babandan iste öyleyse, verir üç beş kuruş, bir göz bir dükkân tutsan yeter sana, sanatın var senin, öderiz tezde.

— Babamı bilmez misin kız? Ne duyar, ne dinler.

— Sever ama seni.

— O başka.

Senem, bu ilkbahar habercisi soğuk ikindi, kocasının

açlığıyla, öfkesiyle dövülmüş bu güzel, al al bakır sininin üstünde duran yemeklere, kendi eliyle pişirdiği yemeklere bakıyordu şaşkın gözlerle. Daha bir lokma almamıştı; içi bulanıyordu. İsmail bir gelseydi, kızmasaydı. Azıcık yeseydi şunlardan. Osman Efendi getirmişti erzakı, sobayı da bu gecelik doldurmuştu. Biraz ısınsaydı bari.

— Kızım yesene bir şeyler! dedi Hacı Baba, ne duruyorsun öyle?

Senem isteksizce uzandı kepçeye. Birden hepsi, gizli bir çekime uyar gibi başlarını kapıya çevirdiler: İsmail kapıda duruyordu.

Senem kalktı; telaşla yürüdü o yana:

— Buyur İsmail, geciktin.

İsmail bitkindi, kapıya dayandı. Şaşkın gözlerle kendi dövdüğü siniye, çukur tabaklara, yemeklere, hurmalara baktı, sonra Senem'e.

— Allah aşkına İsmail, diye fısıldadı Senem, hatırım için...

— Buyur geç oğlum, dedi Hacı Baba. Oğlunun incelmiş yüzüne alışkın gözlerle baktı: Nerede kaldın?

— Buyur geç İsmail, dedi Hatun.

Osman Efendi ayağa kalktı:

— Geç şöyle, İsmail. Çök bakalım.

— Hoş geldin Baba! dedi İsmail.

— Neredeyse bitiriyorduk, dedi Hacı Baba. Yetişemeyecektin.

— Ben tokum, dedi İsmail, siz buyurun.

— Ben de, dedi Senem. Ben de. Valla.

1970

ALLI TURNA

Kışın gümüşlü soğuğu her sokağı dolaşmıştı. Ağaçlı yollarda, yaprakların ta tepesinde çiy oldu, telgraf direklerinde serçe, denize giden sokaklarda yakamoz. Şehir kışa girmişti. Geceleri, ılık serlerde, buzlu camlar ardında, damarları kesik çiçekler açıyordu. Anayollarda, donuk günışığı lambalar altında kadınlar, parıltılı çoraplarıyla hızla yürüyorlardı soğuğa karşı; çiçek almak için duralıyorlardı olsa olsa; en kırmızılardan, en beyazlardan: kartopu, kuzgunkılıcı. Geniş evler, çay buğularına gizlenmiş pastaneler, binlerce küçük ışıkla ısınmış dükkân camlarıyla (renkli armağanlar, beyaz yünlüler) şehir, karlı toprağın altında uyuyan bir buğday tanesi gibi için için ısınıyor, serpiliyordu. Yorgancılar, ışıltılı iğnelerini hızla geçirdiler yorganlara. Çeyiz döşeyen zengin genç kızların ergen düşleri gibi, köpükler gibi dokunur dokunmaz sönen atlas yorganlara. Gümüşlü çoraplar giyen genç kızlar bunlar, genç analar. Şehrin bütün çiçekçileri, bütün yorgancıları onlar için çalışıyor. Tezgâhtarlar bu yüzden duruyor armağanlık eşyala-

rın arkasında. Dükkânlar bu yüzden sımsıcak. Her şey kaçınılmaz ve anlaşılmaz bir biçimde birbirine dönüşüyor, serpiliyor, kızışıyor.

Oysa sabah erken kalkanlar, işe gidenler, sivri bir bıçak gibi duyuyorlardı soğuğu yüzlerinde. Hele denize yakın kesimlerde, fabrika düdüklerinin tiz sesi, suyun çeliğine karışıyordu. Kapıyı açamıyordun; kış hemen dalıyordu içeri.

— Ört kapıyı ana, dedi Memet. Çok şey oldu bura. (Kızarık, kara gözlerini kırpıştırdı.)

Gülsüme Hanım, gecekondunun önündeki arsaya gerdiği ipten son yırtık gömleği de çekti. Islak, morarmış ellerini önlüğüne sildi, alelacele örttü kapıyı.

— Üşüdün mü Memed'im? Ha canım? Üşüdün mü?

Sonra, nasırlaşmış, iş yapmaktan yer yer açılmış parmaklarını, oğlunun yeni yeni tüylenen yüzünde incitmeden gezdirmeye çalıştı; yanaklarında, gözlerinde; alnına düşen terli saçları özenle geriye taradı.

— Ateşin mi var ki? Ha koçum? Ne oldu sana böyle? Nen var, de bana?

— Yok bir şeyciğim.

— İnanmam. Olmaz mı hiç? Bak yatıyorsun boyuna. Şey oldum diyorsun.

— Bir şey dediğim yok.

— Beyoğlu'na götürecem seni, dersen. Işıklı tirenlerden gösterecem. De hadi!

— . . .

Gülsüme Hanım, bıkkınlıkla karışık bir çaresizlik içinde ellerini iki yana bıraktı, kalktı. Evin tek penceresinin önünde durup denize baktı. Denizin şehre hapset-

tiği bu küçücük odada her şey kendi elinden çıkmıştı. Tahta rafın üstüne özenle dizdiği şişelere, şişelerdeki renkli sulara daldı. Buralarda yumuşak şişeden çok ne var? İlaçlı sabunlar, sirkeler. Gündeliğe gittiği evlerden toplardı bu şişeleri. Bütün alışkanlıklarından vazgeçmişti şehirde. İster istemez. Oya da işlemiyordu, yetişemiyordu. Bir şu sular kalmıştı: düşündükçe genzinin sızladığı o beyaz baba evinden, Kars'tan haber getiren bu renkli sular, bu al turnalar. Bitmiş gençliğinin şehirdeki tek avuntusu: evini güzelleyen, ışıtan bu adsız çiçekler...

Durmak iyi geliyordu. Ne yapacağını bilemiyordu bir türlü. Daha önce hiç; böyle dursun Memet, sussun yatsın... Onun yattığı yerde yavaşça doğrulduğunu, kendisini gözlediğini duydu. Biraz daha dayansa belki. Ama dayanamadı. Memet: sağ kalan tek çocuğu. Gelişigüzel.

— Gömleğini ütüleyim, dedi. Ütüsüz giymezsin sen koçum. Hem sen o günü Melek Hanım'larda üşüttün, hastalandın.

— Üşüttüğüm yok benim.

— Üşüttün bal gibi. Üşüttüğünü biliyorum ben.

— Üşütmedim işte.

Memet'in direnmesi, karanlık içinde umutlu, ışıklı bir yol gibiydi. Gülsüme Hanım, o yolda ilerledi.

— Hastaydım dedindi ya. Yattın ben çalışırken. Kitap verdilerdi hani, resimli kitap, seversin diye; okudundu.

— Okumadım ki, dedi Memet; yüzü, beyaz bir duvar gibi sertti, geçirmiyordu. Okumadım, baktım öyle.

— Okusaydın ya. Fena mı? Melek Hanım o kadar sever seni, «Ne iyi çocuk.» der. Tuttuğu altın olsun, bu

yumuşak şişeleri de biriktirir benim için. Satayım da yol parası yapayım diye. Minibüs pahalı, nerden bulacağım? Gene de satamam ben, kıyamam. Biz Kars'tayken bu şişelere hep renkli sular...

— Bana ne?

Gülsüme Hanım, çok koyu bir ağlama isteğinin, içinden yükselip burnuna yerleştiğini duydu. Dayanamadı artık.

— Hani beni seviyordun sen? Hani, bir büyüyeyim ana, seni çalıştırmayacam, diyordun? Gece yattık mı, kulağım yüreğinin atışında, diyordun? (Ellerini hızlı hızlı inip kalkan göğsüne bastırdı.)

— Sus diyorum ana!

Cılız gövdesine sığmayan bir titreme almıştı Memet'i. O titreme, yaşanan soğuk beyaz kış gününden, denizden ve şehre giden yollardan damıtılmış kocaman bir elmas oldu, ağzında kırıldı, dudaklarından döküldü:

— Ben büyüyüm, büyüyünce tamam, ama, şimdi taşımayacaksın o şişeleri ana. Taşımayacaksın ha! Ben büyüyüm kolay, ama şimdi taşıma. Sorarlarsa, biz yürürüz dersin, biz dersin, oğlumla ben yürürüz dersin.

1970

EVİN SONU

«baba baba canım babam, ört yorganı ört ört ört, ısınsın. saçlarım çözük, terledim. bak köpekler uluyor bahçede. evin sonu geldi. camlarda bir buğu halinde sürüyor köpek sesleri, odaları, mutfağı, taşlığı korkuyla sarmalıyor. dışarda gece, ağaçların el gibi yaprakları. her yerde bir tıkırtı, sızan bir musluk, sürüklenen bir terlik.

gecikme sakın korkuyorum. ne çok bekledim. dündü, geçen yaz mıydı, yol ıslak, kamyon geçmişti. su püskürtmüştü. buğu yükseldi kızgın taşlardan, ağaçların tepesinde sis oldu, evin çevresinde duman. hâlâ gitmedi. gözlerim yanıyordu, kamyonun suyuna tuttum gövdemi, iliklerime kadar serinledim.

sen geldin, annem açtı kapıyı. bak yine çıngırak çalıyor güllerin arasından, geçtikçe onları uçuk pembeye boyuyor, görüyorum ama şimdi giren yoğurtçu, annem, ıslak, iş yapan ellerini önlüğüne sildi, koştu, kapıyı açtı. ayyy dedi, boynuna atıldı. ilk beni sordun sen. arkanda, parmaklıkların üstünde güneş batıyordu. sana koşama-

dım, utandım, burnum sızladı. kuyuya baktım, kuyu güller gibi kokuyordu karanlıkta. gece uykumda bahçede sana koşuyorum hep, kapıya, bir daha, bir daha.

sen saçımı okşadın, öpmedin, çenemden tutup başımı kaldırdın. sapsarıydın, gözlerin yaş içindeydi, baktın. sonra, mendilini daldırdın suya, alnına sürdün, gülümsedin. mendilin bembeyazdı, ev sessizdi. dallarda çıt çıkmadı. kirazlar durdu, vişne kalakaldı. birden utanmadım artık, ağaçtan kiraz kopardım, kulübeye götürdüm. peynir koydum tepsiye rakının yanına, marul yaprakları koydum. şeftali soydum senin çakınla. kaydı. sen mendilini — bembeyaz — parmağıma sardın, üstüne kan çıktı. ört ört ört ört ört...»

— Öff şimdi gülmekten bayılacağım kız, aç şu pencereyi, dedi Nimet Hanım.

O küçük kışın nice ikindisi gibi o ikindiyi de, birazdan batacak güneşin yumuşak, göz yakmayan ışığıyla camlar ardında, sobasının, kızının, torunlarının, yanaşmalarının ve binlerce cam biblonun, bin yıllık koltuk yüzlerinin sürüp gelen koruyuculuğu altında geçirmekteydi.

Nimet Hanım'ın kahkahası, başlangıçta, hep yüzüne sığacak sanılırdı. Yine öyle oldu; göz uçlarında bir süre duraladı, kibirli dudaklarının iki yanındaki sert çizgilerden kaydı, boğazında kanlı bir lokma gibi düğümlendi. Derken yayıldı, dağıldı, ak gerdanına, iri beyaz kollarının pörsümüş kıvrımlarına, önden düğmeli pazen giysisinin midede gerilen katmerlerine sindi. Oyuk kolaltlarının bitiminde iki yuvarlak ter lekesi belirdi, kumaşın renginde.

— Kız! Şimdi bayılacağım! Allah iyiliğini versin senin. Durup dururken. Tövbe tövbe. Nereden buldun o mektubu kız? Nereden geldi aklına Gülizar'ın sandığına bakmak? Kırk yıl düşünsem... Yazmadı yazmadı da şimdi mi geldi aklına oğlanın? Demek diyor ki... (Nimet Hanım yine kahkahalarla sarsıldı) Kız, ne diyordu, unuttum, bir daha söyle bakayım...

Kâmran, ayağa kalkıp pencereyi araladı. Akşam rüzgârı daldı odaya. Kâmran camı tuttu, odadaki beş kişiden (ikisi çocuk) yalnız Nimet Hanım'ın üstüne gelmeyecek şekilde ayarladı rüzgârı. O, Nimet Hanım'dı çünkü: korkunç, yaranılması gereken. Kâmran'sa yanaşma; konuşmalara ve eve: istenilince konuşan, söylenilince süpüren. Odanın düzenini bozmamak için dişlek ağzını eliyle kapatmaya çalışarak, biraz da zorla güldü. Nimet Hanım'a gizliden haber vermişti mektubu, ummamıştı böyle herkesin içinde... Gülizar duymasa.

— Diyor ki... «Bir haftaya kadar oradayım.» diyor, «Sen hiç merak etme, Hanım'la konuşacağım Gülizar'ım,» diyor, «görürsün yumuşar zamanla, ne de olsa insan,» diyor. «Sen çocuğa iyi bak, korkma sakın, gerisini düşünme. Nasılsa bir yolunu buluruz, olmazsa kaçarız oralardan, ardımıza düşmeyecekleri bir yere gideriz. Yalnız, çocuğa iyi bak sen...» Rezil bunlar Hanım'cığım nankör. Bunca yıl nerede ekmek yediniz, değil mi Hanım'cığım?

— Olmazsa kaçarız, ha? Ardımıza düşemeyecekleri bir yere, öyle mi? Settar Bey'in eli nereye erişmez a oğlan? Budala.

Nimet Hanım, kahkahasını zorladı. Kim derdi ki...

Sefer'in eve ilk geldiği günü düşünüyordu şimdi. Kocasının, Settar Bey'in hizmeteri Sefer. Pabuçlarını kapının dışında çıkartmış, bir iskemleye ilişmişti. Çorapları tertemizdi, hem de deliksiz. Ayaklarını iskemlenin altında birleştirmişti. Başparmaklarını boyuna kıvırıyor, büküyordu konuşurken. Bu, onun ilk günden boyun eğmeyeceğini, utangaçlığına, sessizliğine karşın evin düzenine dikeleceğini gösteriyordu. Eski evlerin güzelim terlik bölmeleri boşuna mı? Nimet Hanım annesinden, anneannesinden gördüğü bölmeleri, terlikleri bir silah gibi ustaca kullanmayı bilirdi. Çünkü evin egemenliği kapıdan girince başlar; pabuçsuzken eve uymak zorunluğunu duyar gelenler. Mutlaka. Dayanaksız, uyumsuz kalırlar. Konuşmaları EV yönetir artık. Neden sonra bazılarına terlik verilebilir tabii, zamanla, bazılarına da Bey'in terlikleri. Oysa Sefer, ilerde kendisine Bey'in terlikleri sunulduğunda da ayaklarını o günkü gibi iskemlesinin altına gizledi, başparmakları boyuna oynuyordu.

Nimet Hanım, Sefer'i, Sefer'in genç gövdesini gözünün önüne getirdi. Ne sağlam, beyaz dişleri vardı. Dudakları inceydi, kahverengi, daha doğrusu bakır çalığı. Burun delikleri, o dudaklardan umulmayacak kadar geniş, açık ve kıpırtılı. Yine de en çok gözleri. Kaşlarının tek ve gür çizgisi altında kara gözleri, sanki birbirlerine bunca yakın oldukları için böyle sıcak, böyle ateşliydiler.

Sefer, o gün bir kere bile bakmadı Hanım'ının yüzüne. Başı önündeydi. Nimet Hanım, bacaklarını kaygısızca birbiri üstüne atmış, sorularını sıralıyordu:

— Nerelisin?

— Anan baban hayattalar mı?

— İş bilir misin?

— Yavuklun falan var mı?

Sefer, gözlerinin içine kadar kızardı, yine başını kaldırmadı. «Utangaç oğlan. Pek de yakışıklı...» diye düşündü Nimet Hanım. Yıllar yılı öyle düşündü.

— Karslı.

— Yok.

— Evet efendim.

— Hayır.

Nimet Hanım, eski öfkenin yoklayışını, kasıklarında tazelenişini duydu. Açık cama doğru yürüdü. Rüzgâra uzandı, gözlerinin yanışı geçene kadar bekledi. Uzun, koyu kırmızı tırnaklarını yırtıcı bir kuş gibi taktı pencerenin tahta pervazına.

— Yaa, serseme bak. Bir de utanmadan benden kaçmaya kalkışıyor. Bunca yılın emeği. Nankör... Peki ama bizim kara kuru Gülizar'ın nesine?

Odada konuşulanları dalgın bakışlarla dinleyen Nermin karıştı söze:

— Yok canım, amma da yaptın anne. Hiç çirkin sayılmaz. Evet biraz cılız, kavrukça ama ince, uysal, sonra ne bileyim...

— Kız neden koruyorsun Gülizar'ı durup dururken? Yoo. Bak, taş çatlasa dönmem sözümden. Bu gece toplayacak bohçasını sürtük. Hemen. Bu evin namusu var, onuru var. Bırakır piçini gider. Ağlayıp sızlasın istediği kadar. İyi ki yufka yürekliyim de piçini bıraktırıyorum. Ayağına köstek olmasın diye. Dönsün köyüne, bir dayak da babasından yesin, anlasın Nimet Hanım'a yalan söylemek neymiş. Ben nereden bilebilirdim mektuplaştıklarını? Aklıma gelir miydi? Saklıyormuş hınzır. Allahtan

Kâmran. Geçen yıl Sefer geldiğinde, «Son bu, Hanım'cığım,» demişti, «bir daha görmeyeceğim yeminlen. Bir gece kalsın, yeter. Çocuğunu görsün. Son. Yeter ki atma bizi evden. Kendim için değil, çocuk.» Eğilip ayaklarımı öpmüştü. Ehh bir kerelik izin verdim. Mektup falan nereden aklıma gelsin, değil mi? Oynaşmalarına da göz yumdum baştan. Altı üstü Gülizar'dı. Çocuğunu yaptı, hevesini aldı işte Sefer, daha ne? Ne uzatıyor anlamıyorum... Allahtan Kâmran.

— Aman anneee.

— Kız, koruma diyorum sana.

İstanbul sokaklarının ölü bir beyazlık yansıttığı o sessiz kışın en soğuk gününde Nermin, iki çocuğunu yünlere sarmış, Fatih'teki evinden kalkıp, ta Çamlıca'ya annesine gelmişti. O gün bütün ayrıntılarıyla aklındaydı; bir sürü küçük küçük, üstelik hiçbir olayla açıklanamayan, bir olaya hazırlık bile olamayacak yüzlerce ayrıntısıyla. Karın hızlandırdığı rüzgârda dağılıp paralanan bağlantısız incelikler: yolların ıssızlığı, topuklar altında çatırdayan toprak yol, insan soluklarıyla buğulanmış bir vapur camından dışardaki karanlığı (deniz ya da akşam) gözleyiş, içerinin güven veren kargaşası (çay fincanları, kaşıklar, ocağa koşuşturan garsonlar), sonra Çamlıca'ya çıkarken şoförün kulağındaki fiyakalı cigara. Nermin'in gövdesi yıpranmıştı, yaşlıydı artık ama belleği pırıl pırıldı daha. Güneşli Pazar'ları, yaz yemişleriyle donanmış bir sepeti, bir oğlağın çayırlarda koşuşunu, bir adamın sırtından damlayan teri bir bir hatırlardı. Ayrı ayrı günlerde ve yerlerde. Yıllar hep biriktirmekle geçmişti.

«Annenlerde kalırsan masrafımız az olur.» demişti kocası. «Hem Sefer var nasıl olsa, yorulmazsın.» Yedek subaylığım yapıyordu o sıralar. Ellerinden gelse, yedikleri her lokmaya karşılık bir lokma biriktireceklerdi. Yeter ki bir kat: Nişantaş'ta. Kat alınmıştı sonunda ama oturamamışlardı içinde. Hemen kiraya vermişlerdi. Oysa yeni evin perdeleri hazırdı; havlular, çarşaflar, sararmış ne varsa yenilenmişti. Gelgelelim artık yaşamak, biriktirmek demekti Nermin için. Kat alınmıştı, sıra otomobildeydi. Sonra... bilinmez ki şimdiden. Yüzlerce eksik vardı daha. Çocukluğunun, genç kızlığının büyük coşkunluğunu günlere bölmüş, usul usul, sakınarak yaşıyordu. Yemeğin az tuzlusu, suyun ılığı, ızgaralar... Çünkü kaç yıl kalmıştı yaşanacak? Çok az. Boyanın seyrelddiği yerlerde beliren inatçı beyazları öfkeyle geriye taradı.

— Aman anne, uzatma şimdi.

— Niye uzatıyormuşum? Sefer, severdi seni; ondan kayırıyorsun.

Yalan değil. Küçük Hanım az şekerli içer. Çayın koyusu, ekmeğin kıtırı. O günlerde de ikindiler çaylarla, konuklarla geçerdi. «Sefer iki kilo pırasa alıver köşeden, incelerinden olsun.» «Sefer, Küçük Hanım'a da bir çay koy.» Durmadan buyruklar yağdırırdı Nimet Hanım. Hiçbir şey olmasa, «Bacaklarımı ovuver. Ay ay ensem!»

Sefer, her söyleneni yapardı. Boynu eğikti. Donuk yüzlü, galiba kumral bir çocuktu. Dudakları etli, boynu küttü. Ensesinden aşağıda, fanilasının başladığı düzgün çizgi boyunca sırtından ter damlıyordu.

— N'oluyor orada Sefer?

Nermin, yarı beline kadar sarktı pencereden. Bah-

çeden birtakım sesler gelmişti kulağına; içine tuhaf bir kuşku, bir ürperti düşmüştü. Bir şey değil, erkek de yoktu evde. Beybabası olsa da bir, olmasa da. Dışarda eli kamçılı bir subaydı Settar Bey, orası öyle. Ama Nimet Hanım'ın evine girdi mi entarisini giyiverirdi. Tamam. Torunlarının, kızının o akşam geleceğini bilse, mutlaka evde bulunurdu. Ama bilmiyor, gecikecekmiş.

— Gecikecek, demişti Nimet Hanım kapıyı usulca kapattıktan sonra. Hadi kızım, otur şöyle. Çıkar çocukların üstünü. Dinlen biraz, az yol mu? Ta Fatih'ten burası. Ama ne iyi ettin de geldin. Benim de içim sıkılıyordu. Konuşur, dertleşiriz biraz. Ne kadar kalacaksın?

Bu evde insanın canı sıkılır gerçekten. Akşamları korkular sarar içini. Her köşeden bir tıkırtı. Sanki ev, pervazlarından ayrılmakta, dağılmaktadır; ufak gürültülerle can çekişir, susmaz. Cumbanın önünde akşam, çabucak gelir ve bitmez bir türlü. Hep kıştır, hep uyku. Çocukları yatırmalı erkenden, yoruldular. Sefer'in deli kızı, kulübede, annesinin yanındadır şimdi. Rüzgâr nasıl esiyor.

Nermin, hamamı yaktı. Neden yıkanmak istemişti canı, bilmiyordu. Hamamın ışığı sönük denilecek kadar hafifti. Sefer girip bir iki odun attı. Ama hiçbir şey ısıtamadı karanlığı. Ateşsiz, boğucu bir sıcak bastırdı. Köşede, küçük camın üstünde biriken damlaları sıcak elleriyle sildi Nermin. Üşüdü. Biraz ötede bir örümcek, salyalarıyla ustaca nişanladığı sineği sarmalıyor, hareketsizleştiriyordu. Nermin'in yüzü gerilmişti sıcaktan, yanakları kızarmıştı. Havlu bohçasından lavanta çiçeği kokan bir havlu çıkardı kurulandı.

Terliklerinden sular sızarak odasına girdiğinde yat-

sı ezanı okunuyordu. Çocuklar uyumuşlardı. Uykularında sıkı sıkı kenetlenmişlerdi birbirlerine. Yüzlerini kapıya döndürdü Nermin. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Beyaz, yepyeni geceliğine değdikçe irileşen meme uçlarını bastırarak yatağına dizüstü çöktü, dua etmeye başladı! Bu güvenli yaşam hep böyle gitsin. Hiç değişmesin. Çocuklar, kat, otomobil, saç boyası, o günün yüzlerce ayrıntısına kattığı bütün yeni ayrıntılar. Hepsi bir bütün olsun. Som altından. Tutkular, güzellikler oynatamasın onu yerinden.

— N'oluyor orada Sefer?

Gece yarısı o acayip gürültüler geldi bahçeden. Nermin'in göğsü çatlayacaktı. Korkudan titriyordu. Ya Sefer pencereye tırmanırsa? Kaç adımlık yer? Geceliğinin üstüne bir hırka giydi. Çocuklara baktı; mışıl mışıl uyuyorlardı. Yüzleri kapıya dönüktü. Yok, Sefer yapmaz böyle şey. Sesler kesilmişti şimdi. Sanki dışardakiyle birbirlerini kolluyorlardı. Sefer'in o ikindi çayını verirken yüzüne bakışı, kızarışı, hamama odun atışı, eğilişi, yan duruşu geldi gözlerinin önüne. Yok canım.

Dayanamadı. Kaçınılmaz bir olayı bir an önce atlatmak için pencereyi sonuna kadar açtı. Sefer eğilmiş, yerden bir şey alıyordu. Seslendi ona.

— Damdaki kedileri kovalıyorum Küçük Hanım. Uyutmuyorlar.

— Sevsinler! dedi Nimet Hanım.

— Nankörler! dedi Kâmran.

— Defolsun gitsin sürtük, ama piçi şuradan şuraya kıpırdayamaz! dedi Nimet Hanım. Zaten delinin biri,

bak, gözü bahçede yine, bekliyor. Gelince Sefer, ikisini de bulamayacak. O zaman ister istemez boyun eğer.

— Aman anneee... dedi Nermin.

— Sen ne acıyorsun? dedi Nimet Hanım. O kadar acıyorduysan babana söylemezdin, «O gece odama çıkacaktı galiba, rahatım kaçtı bu evde.» diye.

— Neden öyle diyorsun anne? dedi Nermin. Gülizar meselesi çıkınca babamla konuşup Sefer'i kıtaya yollayan sen değil misin?

— Her neyse canım, her neyse, geçmiş zaman.

Sefer, gücünü tekdüzeliğinden alan coşkun bir türkü gibi yollara düşeli ne kadar geçmişti sahi?

— Bırak artık anne... dedi Nermin. (Dudakları titriyordu) Bırak artık, yeter.

1969

«SARMAŞIK GÜLLERİ»

Sevgili Şeref!

nasılsın iyimisin. sana Yazıp yazmamak için çok düşündüm ama sonunda Yazmağa karar verdim çünkü ben Annenlerde kalıyorsun diye duymuştum. Geçen cuma sabahı Nazmiyi gördüm, arabasıyla Bizim ordan geçiyordu tam turan sinemasının önünde hüsnü efendinin dükkanında karşılaştık. hüsnü efendi pek bulunmuyor dükkanda kalbinden hastaymış görürsem Sana selam yolladı, ben de Söyledim nazmiye, şeref nasıl dedim, iyi dedi, annenlerde kalmıyormuşsun ondan öğrendim Tek başına bir oda tutmuşsun. hayırlı olsun.

zaten Annenler beni hiç sevmediler, gözleri tutmadı baştan çalışıyorum diye. Ama üvey baba ne de olsa, çalışmadan olur mu değil mi, zengin felan ama ayıp çalışmamak ne de olsa el. annenler beni sevselerdi şimdi Bu hallere düşer Perişan olur muyduk. ama olan oldu bir kere maksat hepimiz mutlu olalım yaşantımızda. hem ben memnunum. senin de mutlu olmanı cenabı Haktan dilerim.

İnan ki ben hepsini unuttum zaten kin tutmam yoktur madem ki, boşanmışız hepsi boş.

şimdi şerafettin bak seni neden rahatsız ediyorum anlatayım. bu çocuk meselesi yani şükrüyenin yüzünden. kusura bakmazsın ikimizin de çocuğu, beni deli edecek bu kız. artık Yanına mı alırsın Annenler mi bakar bilmem, çünkü böyle giderse canıma kıyacağım temelli üstünüze kalacak. sen kavgalarımızda hep annem Senden iyi bakar demez miydin zaten değil mi? bak çok çektim, baktım büyüttüm bu yaşa getirdim. Bittim artık genç yaşta saçlarıma kır düştü kolay mı şeref, bir yandan babamlar, öyle yalnızım Ki. ölsem bir kaşık su verenim yok.

bak ne oldu. geçen cuma berberde saçlarımı yaptırıyordum, kızmazsın diye söylüyorum madem iki medeni birer insan gibi boşandık, saç yaptırmama kızmazsın artık. her cuma berbere gidiyorum, hem beş lira veriyorum, bahşiş felan, bir şey değil. İşte orada herkesin İçinde şükrüye gene burnunu karıştırmaya başladı. evde karıştırmıyor hep yabancıların arasında karıştırıyor. raşit beyin karısı üzülmeyin hanım kızım şimdiki çocuklar hep böyle, bizim aramızda dövmeyin, eve gidince döversiniz dedi. Saat onbir buçuk sularında Berberden çıktık.

eve doğru hafif hafif yürüyoruz. benim üstümde Mavi keten elbisem, başımda Güllü eşarbım hava sanki yaz. sen Evin damını aktarmıştın ya geçen kış başı. Bizimkiler hala dua ediyorlar selâm yolluyorlar sana. onlar da unuttular bana Çektirdiklerini zamanla her şey unutuluyor hem sen iyi insansındır, merhametlisindir ben kimsenin hakkını Yemem. Zaten metin olmasa ayrılmazdık birbirimizden. senin Aklını O karıştırdı allah canını al-

sın. aklına esti mi kapa dükkanı doğru meyhaneye olacak işmi? Kaç kere Söyledim konuşma Şu çocukla diye, dinlemedin. Yok mitingmiş yok parti işleriymiş bize ne. biz rahat edelim mutlu olalım bize yeter de artar. Neyse şimdi aynı şeyleri açmayalım nazmiye de söyledim. Becerikli oğlandır nazmi. bak yeni bir araba çekmiş altına, bonayla mı ne diyorlar olsun gıcır gıcır kırmızı. gel Raşit beyle çalış istersen dedim arabayı şöfora ver sen neden çalışacaksın. raşit bey benim bir dediğimi iki etmez babamın ortağıdır felan. düşünecekmiş, belki söylemiştir, selâm söyledim artık dedikodu yaptıysa günahı boynuna. zaten içim çok sıkılıyor.

diyeceksin ki peki iptida berbere niye gittin de Başına bu işler açıldı? söyleyim. o akşam raşit bey bizi kazinoya götürecekti şükrüyeylen, içkili aile kazinosuymuş. görsen şerafettin ne güzel bir yer. Kaç kere yalvardıydım da götürmedin. işte o an seninle Geçen yıllara yandım.

Şükrüye de üstüme üstüme geldi. raşit bey zavallı adam kızı gibi sever şükrüyeyi eksik olmasın. karısını götüremiyor bir yerlere ihtiyar diye, bizi götürüyor Yoksa yalnız adımımı bile atmam bilirsin. Adamcağız bizimkiler Yesin diye akşam gelirken 800 gram kadar kuzu pirzolası getirmiş. sahanda pişirdim Güzelce. domates dildim, biberleri Diri bıraktım senin sevdiğin gibi, bolca kekik, anlayacağın, pek Güzel oldu.

şükrüye yemez de yemez. o yepyeni Elbisemi giymişken dayanamadım bir dövdüm bir dövdüm beti benzi sarardı dayaktan yine inadından vazgeçmedi, gece yatağına işiyor. koskoca Kız oldu yine aynı inat tıpkı sen.

sen Kontrurol kalemini kulağının arkasına sıkıştı-

rırdın ya o da kalemini kulağının arkasına sokuyor. okulda baban neci diye sormuşlar, işçi demiş. Aynen senin Lafların bilirsin ben Utanırım böyle laflardan. kız elektrikçi desen olmaz mıydı hayvanlığın ne lüzumu var diye bağırdım ama kendimi kaybetmişim, sedire yığılmışım, ah şeref ah bana bunları da yapacakmıydın bu kulak arkasına kalemler taktırmalar... lafa da Gelmez haspa hemen bohçasını toplar. senin aldığın kırmızı entariyi bir de bez bebeğini koyar kalkar Sana gitmeye. arsaya kadar gidiyor bekliyor akşam olsun. Gittiğimde bakıyorum bir ağaca çıkmış elinde bohçası. içim sızlıyor alıp eve getiriyorum. kızım iyi kız olsana. Baban istese seni yanına alırdı diyorum da, istiyor diyor, yolda görüyorum istiyor, ama ben gitmiyorum diyor. şeytan Diyor bir patlatacaksın ağzının ortasına. yoksa Görüyormusun doğru söyle şeref. alsan benim için de iyi. Evlilikten ağzım yandı ama belki birisi alır beni yaşım geçmeden diyorum, çok yalnızım şeref bildiğin gibi değil. raşit beylerle de ahbaplığım o yüzden ya belki birini bulurlar şöyle arabası felân olsun kâfi. ama kızıma üvey baba acısı çektiremem bak. ne de olsa yavrum. ağlarsa analar ağlar. onunla da kimse almaz beni. bak geçenlerde raşit bey arabasıyla antalyaya götürdü bizi. şahane bir yer şeref, aynen Şiir gibi. adamcağız Denizde top mu oynamadı, gözlüklerini mi çıkartmadı. Daha ne istersin kız?

yolda dönerken yine rezil etti beni. artistler sinemada öpüşürken Suratlarını neden yanlamasına tutuyorlar demez mi? Yerin dibine geçtim artık sen düşün. hep sinemaya gidiyorduk sık sık. Artık korkudan gidemiyoruz ahlakı bozulmasın diye resimli romanları bile yatağımın altına saklıyorum da gizli gizli okuyorum tırnak-

larımı boyarken. kız çocuğu, bakmadın dersin. ama kabahat sende şeref. annenlere Gizli götürdün yalana Alıştırdın bir kere, artık ne yapsam boş...

Kasım rüzgârı park bekçisi. Koskocaman bir süpürge, solmuş yaprakları sarı çiçekler gibi coşkunlukla katmış önüne. Bitsin artık. Şimdi ne var bunda gözleri yaşartan. Son günlerde gözleri yaşarıyordu. Öfkelendi mi, üzgünken, yalnızken, kalabalık içinde. Bir köşeye çekilmeli, şu çok kırmızı başağrılarının geçmesini beklemeli, başka yollara, başka yüzlere bakmalı. Öğle güneşi nerdeyse tepeyi bulur. İçkili, çaresiz kalınır o kalın güneşin altında. Öğleüstü, daha günün yarısı. Önünde yersiz yurtsuzluğun mezeleri: ciğer tava, beyaz peynir, kırmızı domates, yanık soğan kokusu. Küçük öğrenciler geçiyor caddeden, anaları babalarıyla bağlantılarını koparmış park kedileri, çöpçüler. Yarın Şükrüye'yi almalı, hiç değilse yüzüncü kere bunu düşünmeli. Evet evet yarın mutlaka. Neden bakamasın? Kontrol kalemi var, tornavida, izole bant; bir erkeği bir erkek, bir küçük kızı bir küçük kız yapmaya yarayan her şey. Şeytan diyor çık ortaya, bağır bağır bağır avazın çıktığı kadar.

...yalan söylemeye ordan alıştı.

bir de çamaşır leğenini doldurmuş ertesi gün. kendini boğmaya...

1969

DİZBOYU PAPATYALAR

HAKLARIN EN GÜZELİ

Hüseyin'e

O kadar yalnızdık ki canım ablam, bir gök parçası vardı baktığında, bir küçük tarla, bir de ablamla ben. Allahı boşver. O gözetse gözetse serçeleri gözetir kış günleri yem bulduraraktan ki bize yaramaz. Hiçbir zaman serçe olmadım ki canım ablam, gözetilmedim ki. Kopardım aldım evelallah. Her şey karşılıklı olmalı.

Canım bırak oynasın çocuk, ırgalama. Güzel oğlan doğurmuşsun eline sağlık. Bırak vursun topa gönlünce. Koşuştursun. Yıkarız yüzünü demli çayın suyuylan, bol soğuk su içiririz. Bir şey olmaz, kulak asma sen. Ferah tut içini. Çök şöyle bir köşeye.

Yok yok, çimenlere değil. Bekçiyle belaya girer başımız. Diyorsun ki sen, şimdi bekçi gelirse falan, diklenirim diyorsun. Derim ki, diyorsun, çimenler bakımsız, su bile verilmemiş bunlara, sahip çıkılmamış; yani kimse bunlara çimen diyemez ki oturamayayım, diyorsun. Bilirim çökersin sen toprağa canım ablam. Yaraşırsın

da. Ama anlamaz bu dürzüler. Ne diye konuştuğuna şaşmaktalar benlen. Çünkü biz evelallah bilirsin. Taksim' den başlamacasına bütün Beyoğlu'nda, meyhanelerde, (sözüm meclisten dışarı) kerhanelerde, sazlarda, pasajlarda, diskoteklerde, sonra uzun saçlı oğlanların dadandığı yerlerde hepten biliniriz. Gelgör, yaş kırkı buldu. Kocadık. Çay işi ondan. Yani yaşlandım diyerekten. Yoksa şu yangelen heriflere, nursuz kocakarılara çay koşuşturmalar, azara alışmalar, susmalar, bekçiyle hır çıkarmamalar, gidip Belediyeye köylülük oynamalar... Sırf şu işi bana bıraksınlar, şu büfeyi.

Dilekçe mi dedin? Kimin iyi hal kâğıdı? Kimin yeri yurdu?

Çocuksun be ablam. Köylülük oynamak daha kolaydır. Neden dersen: Deviriyorum kasketi memurların önünde, ellerimi kavuşturuyorum. «Çok yoksulum,» diyorum, «bakın çoraplar da delik.»

Bunlar köylüyü öyle başka sanırlar ki kendilerinden, öyle ayrı sanırlar ki ablam, şaşırıverirler karşılarında görünce. Hoşlanırlar bir çeşit diyeyim de anla. Oyalanırlar yani. Bilmezler ki boş zamanımda bir elime geçseler. Şu iş bir bitse...

Elbet çayla olmuyor bu üst baş, şu takım elbiseler. Boşuna geçinmiyoruz şu dünyada. Yaşayıp da... O yüzden diyorum ya, ömrümüz kısa olsun daha iyi. Trafik daha az aksar biz olmazsak, arabalılar da daha az çekinir. Yırtıla bozula düzelecek bu dünya ama biz yetişemeyeceğiz nasılsa.

Ha bak, ayağım kokuyorsa hoşgör; yıkasam da ay-

nı çorabı giymemdendir. Ve aklında bulunsun, çorabımın içinde bir on kâğıt vardır hep. Ölürsem, hesabı görmeden gitmeyeyim diye. Bak bu çok önemli, anladın mı? Hesap başkadır, haraç başka. Şimdi sana şurada bir çay ısmarlıyorsam kendi cebimden, o çay benim olsun hiç değilse. Dokunma. Koy paranı cebine. Yürekten kopan bir şeyimiz kalsın bırak.

Evet iyi bildin. Hep kapalı yere veririm sırtımı otururken. Tezgâha, varsa. Çünkü çok tattık arkadan gelen serseri kurşunları, çok gördük sarhoşluk numarasına vurup bıçağı geçiriverenleri insanın ciğerine. Alışınca kolaydır inan. Zorlu yıllardan kalma bir alışkanlıktır, gelir kendiliğinden yerleşir yüreğine. Herifler haklı çünkü. Adam vurmaktan on yıl yatana kim iş verir çıkınca? Ama biz de haklıyız. Yani yaşayacağız.

Bak, dinlemiyorsun gene. Gözün oğlanın üstünde hep. Sal diyorum, dinlemiyorsun. Dinlemezsin çünkü tekin kadın değilsin sen. İlk gördüğümde anlamıştım (hani ağabeyimle gelmiştiniz). Canım sıkıldı dedin, oturdun yanıma. Şimdi benimle çay içiyorsun; çağırıyorsun tezgâha, yok bira ısmarlamakmış. İşemeye kalksam, kaptırmıyorsun yerimi başkalarına. Yani rahatını kaçırıyorsun şu dürzülerin, şu hanım evlatlarının.

Biz iki çeşit biliriz kadınları, rahat ederiz; orospularla hanım hanımcık olanlar. Orospuları iyi tanırım bak. İş icabı. Merdiyle kancığını bir bakışta ayırt ederim. Aman vermemecesine hem, yerine göre. Hanımları pek bilmem ama herhal evlerinde oturur, dikiş dikerler, un elerler efendicağzıma, çocuk doğururlar falan. Sonra salça yapar, tarhana serer.

Sen mi nesin peki? Bak, kadın dediğin sormaz böy-

le soru, onu da bilirim. Okumuşsun besbelli. Saçını boyatmışsın. Oğlan doğurmuşsun. Daha ne? Bir rakı mı içsek dedin? Olur mu ulan; şey yani canım ablam, olur mu? Diyorum ya cinsinde bir tekinsizlik var senin. İlk görüşte bildim. Nerden mi? Gözlerinden, ablamın öz öfkeli gürcü gözlerinden.

Evet yoktu ana baba. Bizim köylük yerlerde ana baba dayanmaz pek. Genç kızken dökülür dişleri anaların. Bir de bakarsın ihtiyarlamışlar, ölüp gitmişler. Toprağın olmuşlar. Biz gene süreriz toprağı, onlarla büsbütün bereketlenmiştir. Yani yoksulluk anlatılmaz be ablam. Yoksulluk yaşanır anca. Gerisi puştluktur. Yani anlatıp. Kanına ekmek banıp o ekmekle semirmektir. Övünmek gibi bir şeydir anladın mı? Ayıptır. Öfkeli gözünü ayrı tuttum be ablam ama ayrı dil konuşuyoruz ne olsa. Sen benim asıl konuşmamı hemşerilerimin yanında göreceksin.

Üsteleme. Yolumuz ayrı çünkü. Anlayamazsın.

Bak şimdi: Tut ki sen bahçede dolanıyorsun bak. Elin iti sokuluyor yanına, asılıyor. Ben susarım, görmezlikten gelirim, öyle dururum, her bir şeye katlanırım: Aman acele et canım ablam, et de dön köşeyi! Ayağına kurban dön köşeyi! Sen köşeyi döndün mü ben tepesindeyimdir dümbüğün rahat rahat. Yani kadın karakola gitmez bizim töremizde. Başka bahane mi yok dövüşe? Ama sen anlamazsın. «Ulan,» dersin. «ben de adam bilmiştim bunu,» dersin. Yalan mı? Neden? Yollarımız ayrı çünkü.

Konuşturuyorsun beni daha. Evet kurnazım. Yok ne olacaktım? Benim iyi yürekli, saf olmam, şehirlinin ra-

hatıdır anladın mı? Köylü iyidir falan derler ya sizinkiler. Ulan allahsız, basmışın herifin ümüğüne, ulan herifin her bir çaresi kesik, bir de yüreğini yerli yerinde taşıyacak. İnsaf be! Yoksulluk kötü eder insanı, eli para tuttu mu hırslı eder (bizde yok para Allahtan) bunlar iki. Sözgelişi ben kötüyüm. Sözgelişini laf olsun diye söyledim, kötüyümdür.

Kârlı bir iş düştü geçende. Büyük para var. Zengin iki oğlandırlar. Babaları çiçekçi. Yok, öyle bildiğin çiçek satıcılarından değil, çiçek işletmecisi diyeyim de anla. Herifi bir kim vurduya getirsen... Yol uzak zaten, ıssız. Bizim hemşeridir de oğlanlar, oradan ben geliyorum akıllarına. İşleri kötülemiş Hüseyin'in demişler. Bizim moruk ortadan kalkarsa hem bize yarar demişler, hem ona. Düşünmüşler eksik olmasınlar.

Niye mi almadım işi? Şu yüzden canım ablam, inan yalnız bir yüzden: öldürtenler, ölecek herif kadar puştlar da ondan, belki beteri. Bulaşmak istemedim. Para iyi, orası öyle ama... Hem bir puştun eksilmesi de az şey değil dünyadan. Yazık, öbürlerini tanıyorum: oğullarını.

Bir kahvelerini içtim, düşüneyim dedim. Yekten reddetmek olmaz, ayıptır. Kalktım şuraya geldim. Ulan, şey yani canım ablam bir baş ağrısı... Çarelerimiz kesik. Ulan diyorum kendi kendime, belediye işi oyuna gelecek, yapmayacaklar. Bir puşt da eksilsin varsın. Oturup tavşan kanı üç çayla iki aspirin içiyorum, bana mısın demiyor. Kafamın ağrısı orda. Yoksa şehirli mi oluyorum, ince mi düşünüyorum diyerekten içerliyorum kendime. Baş ağrısı ondan belki. Kırk yılın belalısı kalk bir

bahaneyle mis gibi işi geri çevir. Yaşlanıyor muyum ne?

Önce o mu davransaydı dedin? Kim? Baba mı? İnandığım biri mi? İnandığım bir şey için mi? Kimler? Harbi konuş. Zora koşma be ablam. Şunu bil: iyice tanımalıyım vuracağım adamı. Yada hiç tanımadığım birini gözümü kırpmadan vururum. Alıştım.

Evet, belki aynı dili konuşuyoruz şimdi: öfke deyince, ölüm deyince, zulüm deyince. Ablamda da birşeyler vardı ki, senin gibi böyle tekinsiz bir şeyler derdi ki iyilikle değişmem, adını da bilmem. Onun da iki eli sığardı tek avucuma. Senin gibi sıkı sıkı tokalaşırdı, adamın gözlerinin içine içine bakardı. Sonra her dönüşünde başka bir koku yayılırdı ki, bilirsin bizim oraların azdır, kıttır çiçeği, hangisine benzeteceksin. Saçları örülüydü ki ne örgüler!

Onlar değil diyeceğim. Anamdı o benim; ablam değildi, öz anamdı. Tarlada, kızgın güneşin altında küçümen kollarıyla çapayı nasıl kaldırırdı bilmem. Ne yana baksak, bir küçük bozkır güneşi kavururdu. Sonra toprağa yatırırdı beni. Boş memesini davardı ağzıma. Gözlerimin içine bakar, analık ederdi. Bunlar bir bir çizilmiş aklıma. Öksüz kalmayayım isterdi. Bir daha, seni bir yana koy, kimse bakmadı gözlerimin içine içine... Ya korktular, ya sevmediklerinden. Kimse mecbur değil ya... Ama içim daraldı ablam. Kavak dalı gibi kurudu kaldı susuzluktan. Bir kova su dökecek yok.

Sonra mı? Bilmem hangi yıldı. Bir ortakçı buldu ablam. Neden diyeceksin. Tarlayı bir yandan çapalamaktan, bir yandan beni küçük kollarında taşımaktan yoruldu

besbelli. O da küçüktü çünkü. Herif yerleşti eve, enişte oldu. Şaşı. Bir gözü başka yana bakıyor. Lakin yoksulluk da azaldı. Paralı biraz. Süt falan bollaştı, inekler arttı. Bolca yağlı bulgur aşı yedik o kış. Yani neden öylece gitmedi?

Bak soruyorum. Okumuş kadınsın söyle bana: Neden yatalak oldu ablam? Bir anlat. Tarhana boldu, yoğurt boldu. Sen kalk yatalak ol. Bir örtünün altında inledi bütün yıl. O işten korkmaz, iş arar çevik bedeni durur kalır oldu. Görmedik; örtüye gizledi.

Yılın sonuna doğru dedi ki enişte, «Madem yatıyor,» dedi canım ablam, ağlama bak, iyi dinle, «madem yatıyor, tarlada iş göremez artık,» dedi, «bari yatakta iş tutsun,» dedi. «Yüzü hâlâ güzel. Gelenden gidenden bize ne?»

Böyle dedi canım ablam, aynen.

Evet o, iyi bildin. Bir daha öldürürüm şu an bulsam. Bir bunu alamadılar elimizden.

Nereye? Rakı içmeye size mi? Benim adrese madrese kalmaz aklımda canım ablam. Sen toparla çocuğu gel bahçeye. Bırak bana, sinemaya git.

Ocak 1973

YAZ SUYU

I

Kaç yıl önceydi? Yedi.

Bandırma ekspresi bugünkünün aynı. Bir değişiklik yok. İçersi havasızdı yine. Cigara dumanları ortalıkta dönenip duruyordu. Kimi yolcular, bezgin bir yürekle denklerinin üstüne çökmüşlerdi. Her zamanki gibi. Kimileri, sahanlıkta durmuş, dışarıyı gözlüyorlardı. Nereden geldiklerini, nereye varacaklarını düşünüyorlardı. Hava değişimine gidiyordu askeri okul öğrencileri. Şakalaşıyor, istasyonda baktırdıkları falları tartışıyor, gülüşüyorlardı. Okuldan kurtulmanın sevinci mi baskındı yüreklerinde, gencecik yaşta çürüğe çıkma üzüntüsü mü; belli değildi. Herkesin duyguları karmaşıktı zaten. Vagonlara girenleri hemen etkisi altına alan bir kimsesizlik, sahipsizlik acısı baskındı yalnız.

Ama yaz günüydü ne olsa. Haziran başlarıydı. Trene iki yandan usul usul vuran rüzgâr, sağaltıcı ıhlamur kokusunu getiriyordu. Gözler hafifçe kapandığında, tre-

nın sallantısı, bir çarpıp bir yiten gün ışığı dilimleri herkese iyi geliyordu.

Vagonda gürültüler kesilmişti. Açılan, buruşturulup atılan gazete kâğıtlarının hışırtısı dinmişti. Köfte, yumurta, domates, peynir, yeşil biber yiyenler, öğle yemeğinden artanları ikindi kahvaltısı için ayırmış, çıkınlarını titizlikle sarıp sarmalamış, kâğıtları buruşturup pencereden savurmuşlardı. Ucuz kolonya kokusu geliyordu. Yaşlılar, yerlerinde kıvrılmışlardı. Daha gençler, başlarını kollarına dayamış, kestiriyorlardı.

Aydın, sahanlıkta duruyordu. Bir cigara yakmıştı; arkasında uzayıp giden yola bakıyordu. Gözleri yarı aralıktı. Arkadaki yol şeridi uzadıkça, evden ayrılmanın tedirginliği de azalıyor, bir başınalığa alıştığını duyuyordu Aydın. Yepyeniydi düşleri. Eskiden, kendi adına düşlediği gelecek, nedense hep geçmişiyle bağlantılı olmuştu; baba eviyle. Oysa evden ayrılışının ilk basamağı sayılan bu tren yolculuğunda, geleceğe ilişkin düşleri, geçmişten kopuk, bağımsız uzanıyordu önünde. Konya yoktu, Denizli yoktu artık. Geriye dönmek yoktu. Emeğinden, bileğinin gücünden başka hiçbir güvencesi yoktu. Önce İstanbul'da bahtını sınayacaktı bir, sonra askerlik... Bilinmedik bir serüvene atılan bir delikanlının duyabileceği gizemli seslere bıraktı kendini, trenin sallantısına kulak verdi. Arasıra sızlıyordu içi, evet. Ortaokulu bitirebilseydi hiç değilse, adam olsaydı şöyle.

«Öbür oğullarıma hiç benzemezsin sen,» derdi babası sık sık — hem öfke hem de belli belirsiz bir gurur sezilirdi sesinde — «Hiç benzemezsin. Zaten küçüklüğün-

den belliydi senin köylük yerde edemeyeceğin.»

Öküzleri dürtemiyordu sözgelimi. Önce, işten kaytarmak için yalandan ağladığını sanmışlardı ama, sonra inandılar. Hayvanların canını yakmayı içi götürmüyordu bu oğlanın. Duyulmuş şey değil. O yaştaki oğlanlar bayılırlardı öküz dürtmeye. «İçli çocuk bu,» dediler tanışları babasına. «Bu, doğuştan, filmlerde gördüğümüz şehir oğlanı. Bize benzemiyor. İyisi mi, sen okut bunu.»

Ortaokuldayken, arkadaşlarının aşk mektuplarını Aydın yazardı. Manileri hep bol uyaklıydı...

Tam o sırada kızı gördü. İlerde, pencerenin yanında oturuyordu. Başı, camdan vuran ışıkta pırıl pırıldı. Saçlarının her teli, ayrı ayrı yunmuş, taranmıştı sanki. Taçyapraklarına gömülü duran bir papatya gibi aydınlıktı. Mavi kırmızı çiçekli, alçakgönüllü bir basma giysi vardı üstünde. Yakası beyazdı. Giysisindeki çok renkliliğe son veren, böylece yüzünün içtenliğini, temizliğini büsbütün ortaya koyan beyaz bir yaka. Bir dergi tutuyordu elinde. Besbelli, kimseyle konuşmak zorunda kalmamak için almıştı dergiyi, okuduğu yoktu. Dalgın dalgın çeviriyordu sayfaları. Aydın'ın gözleri uzun süre takılı kaldı kıza. Bir ara göz göze geldiler. Aydın, utançla gülümsedi. Kız da güldü.

Tren hızla ilerliyordu. Yolculuk sonlarına doğru kurulan telaşlı dostluklar pekiştiriliyordu. Yerler değişilmiş, herkes yeni edindiği arkadaşın yanına oturmuştu. Adresler verilip alınıyor, kartlar uzatılıyor, böreklerle kalan köfteler değiş tokuş ediliyordu. Sahanlığa girip çıkanlar, geçerken birbirlerinin omuzlarını tutuyorlardı çekinmeden. Vagona giren yabancılar, düşman bakışlarla süzülüyordu.

Bir ara bir el değdi Aydın'ın omuzuna. Döndü baktı: o kızdı.

— Patladım sıkıntıdan, dedi kız gülerek. İki çift laf edecek kimse yok. Yanımdaki yer boş, gelin oturun isterseniz.

Öne geçti, yürüdü. Bacağı, sağ bacağı aksıyordu iyiden iyiye. Gerçekten aksıyor muydu, yoksa trenin sarsıntısına karşı koyabilmek için iki yana tutuna tutuna yürüyüşü mü yanıltıyordu gözü?

Aydın, nedenini anlayamadığı bir sıkıntı duydu. Kızın yanına ilişti.

Kız, çantasındaki torbadan bir sigaraböreği çıkardı, uzattı.

— Ben yapmadım ama, dedi gülerek. (O gülünce, Aydın'ın tedirginliği geçiverdi.) Sağ olsun annem, son anda çantaya tıkıverir bunları. Hâlâ çocuğum onların gözünde. Koskoca kız oldum, daha ağabey baskısı, baba baskısı... En küçük olmamın payı da var ama asıl...

Durdu, Aydın'ın gözlerinin içine bakarak ekledi:

— ...asıl, sakatlığım yüzünden.

Aydın, deminki tedirginliğinin garip bir korkuya dönüştüğünü duydu. Bu adsız duygulara, kızın topallığının yol açabileceğini düşününce utandı; yutkundu, gülümsedi:

— Öğrenci misiniz?

— Enstitüye gidiyorum. Çiçek - şapka bölümüne. Kendi entarilerimi dikecek kadar dikiş biliyorum tabii.

— Ben de İstanbul'a iş bulmaya, dedi Aydın. Kışın askere gideceğim, o da çıksın aradan.

Börekler bitmişti. Hemen bir el bezi çıkardı kız. Şaşılacak bir rahatlıkla Aydın'ın ağzının kıyısında kalan

börek kırıntılarını sildi.

— Kışlar güç geçiyor, dedi. Yazışalım en iyisi. Şu, bir arkadaşımın adresi. Eve de yazabilirsiniz ya...

Kalkmak. Hemen kaçmak gerek. Gitmek. Kızın üstünde kurduğu bu garip egemenlikten hemen kurtulmak.

Yapamadı Aydın, onun uzattığı kâğıda İstanbul'daki amcasının adresini yazdı.

Haziran başlarıydı.

II

«Derken yenge, mektuplar sıklaştı. İnsan askerdeyken, mektup kadri bilir. İki yıl mektuplaştık kızla. Hep düşünmüşümdür: aklından asıl geçenleri hiç yazamazsın mektuba. Karşındakinin beklediklerini, istediklerini yazarsın ki mektupsuz kalmayasın. Kendi zararına hep, onun yararına. Bir sevgili düşlemişsindir yıllardır, boyuna ona yazarsın aslında. Kız da kafasındaki sevgiliden bilir senin mektubu.

Dur, karıştırdım lafı. Nereden nereye. Ha, kararlıyım, onu anlatacaktım sana. Kırkağaç'a o yüzden gidiyorum. Mektupta yazamadıklarımı kızın yüzüne söyleyeceğim. Namuslucası bu. Kusura bakma, diyeceğim, yol yakınken dönelim; çok uzadı bu mektup işi. Doğru dürüst tanımıyoruz bile birbirimizi. Trende gülüştüğün her erkekle, her kızla evlenecek olsan...

O aralar, Kumkapı'da bir meyhanede garsonluk edi-

yorum, ne var ki elime geçen para bir evi geçindirmez. Gözüm de açılmış o iki yılda. Bir kere, okumadığıma yanmıyorum artık. Elin züppeleri baba parasıyla okumuş da adam mı olmuş, değil mi? Sonra biliyorum, yüksekokul aslanın ağzında. Yani liseyi bitirip memur olsaydım, en çok bugünkü kadar kazanırdım zaten. Yani gerçekleri görmeye başlamışım. Kim kimin sırtına binmiş, kim kimin avantasından geçiniyor. Çiçek-şapka dersi gören bir taşra kızının benden neler isteyeceğini, neler umacağını biliyorum artık. Gelgelelim, rakkadanak kırmak da gelmiyor içimden. Allahın sakatı, yazık.

Kırkağaç'a vardığımda öğleydi. Lacivertlerimi çekmişim; tek yabanlığım bu lacivertler ama ceket omzuma asılı.

Gittim, kahveye oturdum. Biraz ötede, kırda, yoldan ırak bir ceviz ağacı var. Onun altında buluşacağız kızla. Son mektupta öyle kararlaştırdık. Bir saat de boş vaktim var daha. Nasıl geçecek?

Ansızın, o gün trende duyduğum korku bastırıyor. Yanlış mı yaptım buralara gelmekle? Küçük yer. Issız. Kızla görseler, bir şey sanırlar.

Kahvedeki delikanlılar, kötü kötü süzüyorlar beni. Yabancıladılar diyorum, ondan belki. Boyunbağımı düzeltip bir orta şekerli istiyorum. Derken gençten biri seğirtiyor yanıma:

— Selamünaleyküm ahbap, diyor. Nereden böyle?

— Aleykümselam, diyorum, İstanbul'dan.

— Birini mi arıyordun? Yardım edelim.

— Yok, diyorum. Gezmeye geldim.

— Gel bir beş yapalım vaktin varsa.

Bu adamı gözüm mü bir yerden ısırıyor, birine mi benzetiyorum, çıkaramıyorum.

Bir ara, tavladan kaldırıyor gözlerini, dik dik bakıyor:

— Biz de hayırlı bir iş için geldin sandık. İstanbul'dan birini bekliyoruz da. Seni lacivertli görünce... Her neyse.

Bir mars o, iki mars bir oyun ben. Kalkıp dışarı çıkıyorum. Sık sık arkama bakıyorum yürürken. Gelen yok.»

III

Kız, ceviz ağacının altındaydı. Beyaz bir başörtü bağlamıştı başına. Aydın, uzun süre tanıyamadı onu. Yüzü, aklında kaldığı gibi değildi. Bacağı sakat olmasa, sanki başka biriydi. Ağlamaktan gözleri şişmişti.

— Son mektubunu ağabeyimler yakaladılar, diye girdi söze. Çabuk git buradan. Söyledim, aramızda bir şey yok, yalnızca mektuplaşıyoruz dedim; inanmadılar.

Aydın ceketini koluna aldı, şaşkınlık, çaresizlik içinde ağacın gölge yerine çöktü. Kız, başörtüsünü çıkardı, onun altına serdi. Kolları çürük içindeydi ama yakınma yoktu sesinde. Yazgısını kabullenmiş gibiydi.

Sustular. Bu olay çıkmamış olsa, konuşacakları bir şey yoktu zaten. Mektupla konuşmaya alışkındılar.

Aydın'ın gölgeyi kollayıp her kımıldayışında, kız da kalkıyor, başörtüsünü onun altına seriyordu.

— Akşama seni yemeğe bekliyorlar, dedi sonunda. İstemiyorsan gelme sakın. Seni zorlamak aklımın ucun-

dan geçmez.

Aydın, ardından başörtüsüyle koşuşturan bu topal kızcağıza baktı:

— Neden gelmeyeyim? dedi kesin bir sesle. Nasılsa bir gece kalacaktım Kırkağaç'ta. İznim var. Gelir anlatırım durumu seninkilere. Çekinecek ne var? Elimi bile değdirmedim ki sana.

O eski gündekine benzer bir yalaz geçti kızın yüzünden:

— Seviyor musun beni hâlâ?

Aydın, mektuplarda söylemeye alışmıştı nasılsa. Bir eksik, bir fazla ne fark ederdi?

— Seviyorum tabii, dedi.

IV

«Tam bir zengin sofrasıydı yenge. Hani bir kuşsütü eksik dediklerinden. Kız giyinmiş, süslenmiş, boyanmış. Beline bir çiçek de takmış. Öğlenki o ağlamaklı, zavallı kız nerde, bu nerde?

Kahvede tavla oynadığım delikanlı, ağabeyiymiş meğer, ordan benzetmişim. Kadehini kaldırırken güldü:

— Yamansın abi, dedi. Ağzından alamadık bir türlü. Güzel ama. Erkek adam sır vermemeli. Aferin.

İçki şişeleri, yemekler birbirini izliyor. Bir gevşekliğe girmişim ki aklın durur. Çaresizim. Kıstırılmışım.

Ansızın babaları karışıyor söze:

— Ne iş yapıyordun sen oğul?

— Garsonum Kumkapı'da, diye atılıyorum telaşla. (Nedense bu garsonluk dalgasını tutmayacaklarına güveniyorum.)

— Sermaye vereyim sana, diyor. Kendi dükkânını aç. Benim küçük oğlan boşta. Al onu da yanına, adam et.

Sözlerin gidişini kavrayamıyorum. Boyuna alnımı oğuşturuyorum.

— Teşekkür ederim ama, diyorum, işimden hoşnutum şimdilik. Kimseye borçlanmak da istemem.

Kız ayağa fırlıyor ansızın, mutfağa anasına yardıma koşuyor.

— Açık konuşalım, kızımız kusurludur, diyor baba fısıldarcasına. Bunu borç kabul etme. Hem kızım seviyor seni.

Bir daha gelmeyecek bir an bu, biliyorum. Ya şimdi konuşurum, ya hiç. Bir daha ele geçmez. Doğru sözcükleri bulmaya çabalıyorum:

— Kusuru önemli değil, diyorum, iyi bir kız, yalnız ben hiç...

— Aferin oğlum, diye kesiyor sözümü, (sırtıma vuruyor), ben de bunu beklerdim senin gibi onurlu bir delikanlıdan.

Kalkıyor.

Kızına sesleniyor.

İki altın halka çıkarıyor cebinden. Elimi yakalıyor.

Kıza bakıyorum; bir şey söylesin istiyorum. Çıt yok. Gülümsüyor.

Elimi öylece uzatıyorum. Olmaz böyle şey, diyorum kendi kendime, nasılsa gerçeği anlarlar sonunda.

İnanmazsın yenge. Nikâh memurunun karşısına çıkana kadar hafife aldım işi. Bir şey çıkacaktı mutlaka.

Böyle saçma iş olmazdı. Bak, beş yıl geçti aradan. Daha alışamadım. Bir şey çıkacak diye bekliyorum. Bu beş yılda ailece yerleştiler benim eve. Sermayeden geçtik, bir de pirinç, zeytinyağ falan yolluyoruz Kırkağaç'taki akrabalara, kendi cebimizden.

Çiçek-şapka yapmayı, entari dikmeyi hepten boşladı hanım. Bir giydiğini bir daha giymiyor. «Masrafı biraz kıssak... Bak bu garsonluğun yoktur garantisi. Şimdi iyi güzel ama bir gün çalışamazsam tamam» desem, hemen sakatlık konusunu açıyor. Çekiliyor bir köşeye, ağlıyor. Suratı hep bir karış zaten.

Hadi acıyorum yeni baştan.»

Haziran başlarıydı. Yaz suyu çıkageldi. Bahar dallarını, dağılmış yaprakları kendine kattı. Denizlerin ölü yerlerinde harelenen mazot birikintilerini, çöpleri silip süpürdü.

Taze bir solukla geldi yaz suyu: dönemeçleri rüzgârladı, suları burgaçladı, arıttı, dolaşır kıldı.

İlkin kendi başınaydı ama kısa sürede yayıldı, dağıldı, kıyıyı sardı, etkiledi. Bir dahaki hazirana kadar görünmemecesine.

Önce balıkçılar ayırt ettiler bu gelişi. Renkli ağlarını kıyıya serip onarmaya koyuldular. Sonra kıyıdaki sıralar doldu; çocuklar bacaklarını denize soktular. Karşı kıyıyı saran buğu yer yer sıyrıldı.

Bir tankerin tok sesi çöktü suyun dibine. Havaya, bir tren düdüğünden artakalan onulmazlık duygusunu bıraktı.

Acı, kısa sessizliklerle, nokta nokta belirlendi Ay-

dın'ın genzinde. Sonra o noktalar teker teker yandı. Aydın eğildi; sinek pislikleri, içki lekeleri, balık kılçıklarından sıvaşmış yağlarla dolu örtüyü çekti masanın üstünden, içeri gidip bir yenisini, temizini aldı, serdi. Çatal, bıçak, tabak getirdi, koydu. Çiçek getirdi bir bardağın içinde, koydu.

Birbirlerini gerçekten seven, bir yemek süresince bile olsa gerçekten sevecek bir kadınla bir erkek için hazırladı masayı. Durdu. Bekledi.

Temmuz 1973

ŞEN OL BAYBURT

bir konuk

«Yaşlandıkça kusurlar azalıyor Hanım kızım, daha doğrusu biz öyle düşünüp avunuyoruz, gençlerin hoşgörüsüne sığınıp. Bak sen geleli yarım saati geçti, davranıp bir kahve pişiremedim; çene yarıştırdım. Gerekli mi kahve diyorsun? Değil belki ama öğretilmiş bir kere, alışmışız. Günlerin tam içinde yaşayamayınca, olanlara akıl erdiremeyince, bunlarla oyalanıyoruz işte, kahve pişirmek, çay demlemek... Anılar da öylesine çoğalmış ki bastırıveriyorlar, günü karartıyorlar erkenden. Sen şu kadarcık, el kadar bebektin düşün, şimdi koca kadın olmuşsun.

Hatırlamazsın beni. Behçet beni götürmezdi sizin eve. Ama bir keresinde onu takside beklerken seni pencerede görmüştüm. Nişanlıydık daha o sıralar, sözlü gibi daha doğrusu. Behçet'in ailesi bilmiyor, aramız açılmamış onlarla. Para bol. Düşün, takside bekliyorum onu. O gün pek sevmiştim seni, bana bakıyormuşsun gibi

gelmişti. Sonra bir de Bahriye Hanım'larda karşılaşmıştık. Halıda oturmuş, bebeğinle oynuyordun. Bahriye Hanım eksik olmasın, bana evini açan tek kadındı. Değil mi Behçet? Bize evini tek açan oydu, değil mi?»

Behçet Bey'in sırtı cama dönüktü. Pencereden giren ölgün ışıkta büsbütün eskimiş görünüyordu. Pervaz hiç boya görmemişti, camlar nicedir silinmemişti. Kirli camlara özgü o dolanık, halkalanarak büyüyen iç kapayıcı lekelerin berisinde ufacık bir lekeydi Behçet Bey; biraz kazınsa kendiliğinden çıkabilirdi. Sanki beyaz gömleğinin yakasındaki kola ayakta tutuyordu onu. Gömlek biraz daha eskise, bir kerecik daha yıkansa, yada pencere camı biraz aralık kalsa da içeri akşam rüzgârı dalsa, yedeğinde, yeşeren otların, ilk kabak kızartmalarının, nanenin kokusunu getirip bıraksa, yaşamanın üstüne bunca varmasına dayanamayacak, yıkılıverecekti.

«Geçmiş gün canım,» dedi Feride Hanım kendi sorduğu soruyu geçiştirerek. «Nereden aklında kalsın zavallının? Son günlerde hiç konuşmuyor zaten. Gücenmiş gibi bana. Çekildikçe çekildi kabuğuna. Kendi kendimle konuşmaktan yoruldum Hanım kızım, insan eninde sonunda hep aynı şeyleri söylemeye başlıyor. Birini görmeyeyim, bir açılıyor çenem. Yani canını sıkarsam söyle, çekinme. Biz de genç olduk, anlarız.

Şu Behçet'i gençken görecektin sen, çok çok bir iki yıl önce. Nasıl değişti... Nerede o deli Behçet, kavgacı Behçet? Sus pus oldu. Ama yaştan değil bununki, kahırdan. Boş boş konuşuyorum yine, sen nereden bileceksin... El kadar çocuktun sen, kahve içiyordun Bahri-

ye Hanım'larda. Ne tuhaf değil mi senin o gün de bugün de, biz bu hallere düşmüşken yine kahve içmen? Hem benim elimden (birazdan pişireceğim). Şaşılacak şey ama oluyor işte. Büyüyorsun, derken genç kadınsın, yanakların dolmuş. Bir de bakıyorsun bacakların pörsümüş. Yanakların en son hangi gün dolgundu, bacakların ilk hangi gün boşalmaya başladı bilemezsin ki. Değil mi Behçet? Biz de bir gün baktık ki bu odadayız. Beyazıt'ın arkalarında.»

bir oda

Uzun bir sessizlik izledi. Feride Hanım önüne baktı, önden düğmeli pazen giysisinin açık kalmış bir düğmesini ilikledi; siyah başörtüsünü çekiştirdi, sonra parmaklarını incelemeye koyuldu.

Behçet Bey, konuşulanları duymamıştı bile. Oturduğu koltuğun üstünden yalnız kendisinin görebildiği birtakım kırıntıları topluyordu özenle. Çöp azalınca kaçıp giden bir kedinin tüylerini mi? Kumaş ipliklerini mi? Alt dudağı, yaptığı işin önemini gösterircesine sarkmıştı. Burun delikleri öylesine hızla açılıp kapanıyordu ki. Yok yok, ekmek kırıntısı değildi topladıkları, hiç değildi; bir salkımsöğüdün gölgesinde ansızın bitiveren, adını daha hiç kimsenin koymadığı kır çiçekleriydi bunlar. Onun bu büyük girişiminin yanında Feride Hanım'ın gündelik sesi, eski ilkyazlara karışmış bir düş olabilirdi olsa olsa. Bulanık ve önemsiz bir düş.

Karşı duvarda, ufka doğru uzayan alacalı yollarıyla bir kilim asılıydı. Arada bir dönüp saf gözlerini üstümü-

ze diken geyiklerle kilim-ceylanları da bu odanın bütün parçaları gibi insan bakışını unutmuş görünüyorlardı.

Köşede, Behçet Bey'in Darülfünun'da müderris babasından kalma kakmalı, kepenkli ağır bir yazı masası duruyordu. Cilası iyiden iyiye aşınmıştı. Bir hokkayla divit vardı üstünde, birkaç anahtar, havagazı, elektrik makbuzları, bir tığ, açılıp öylece bırakılmış bir daktilo şeridi, 1950 yılının bir yaz ayını belirleyen takvim, aygaz tüpünün başlığı, piyasaya yeni sürülen ilaçların ilanları: kesik morlar, kanlı turuncular, yeşil. Ufacık kristal vazoya, bir akşam pazarından ucuza alınmış plastik karanfiller, tozlu güller yerleştirilmişti.

Yıllarca önce, belki ilk evlendiklerinde, koltukların üstüne çiçekli örtüler geçirmişti Feride Hanım. Örtüler aşınıp da yırtılınca, kol yerlerine Behçet Bey'in annesinin işlediği oyaları atıvermişti (belki de bugünlük.) Önce kumaş, sonra basma, sonra oyaydı koltuklar. Birinin arkasına bir toz bezi sıkıştırılmıştı.

Kırmızı kömür sobasının hemen yanındaki duvarda, sıcaktan uçları kıvrılmış bir fotoğrafta bir yerlere gitmiş bir delikanlıyla — oğulları mı? nereye? ölmüş mü? — dudakları kıpkırmızı boyalı gencecik gelin baş başa vermişlerdi. Odadaki toz ve sidik kokusu belki de bu ölmüş ayrıntılardan çıkıyordu.

Tek canlılar, akvaryumun uğultusu içinde dönüp duran kırmızı balıklardı. Feride Hanım, onların yaşa-

maya ve dövüşmeye olan sıla özlemlerini gidermek için yosunları andıran plastik otlar, plastik bir dalgıç, plastik bir su değirmeni koymuştu akvaryuma. Bir yitikliği göze alamazdı artık. Bunlar elinin altındaydılar hiç değilse, bir yere gidemezlerdi.

Camlı kitaplık, sedirin arkasını boydan boya kaplıyordu: *Dünya Yüzünde Tarih Yaratan Simalar, Matmazel Noraliyanın Koltuğu, Kırmızı Saçlılar Cemiyeti ve Beş Portakal Çekirdeği,* özenle ciltlenmiş, yaldızlı harflerle eski ve yeni Türkçe olarak *Naimâ Tarihi, Fleurs du Mal, Aşkın Birinci Şartı,* bir «*Bütün Dünya*» yıllığı, *Türk Soyadları, Evde Kolonya.*

Feride Hanım, kırmızılı sarılı ibrişimle bağladığı kastanyetlerini kitaplığın üstüne asmıştı.

bir ad

«İspanyol Feride».

Babası Yüzbaşı Mehmet Bey, «Çalıkuşu» romanından esinlenerek Feride adını takmış kızına dediklerine göre: asıl adı Mihrinisa'ymış.

Kızın Fransızca konuşmasını, öncü bir Türk kadını, bir öğretmen olmasını düşlemiş mutlaka.

Ne yazık ki çok yaşamadı Mehmet Bey. Karısının genç yaşta ölümünden sonra (garip bir rastlantıyla Çalıkuşu'na çok uyuyordu bu bölümler) o da öldü.

Kızı Feride'yi adıyla baş başa bıraktı. Kötü bir romanın özeti gibi.

Feride, mahfellerdeki «tedansan»larda en yeni şarkıları söylemeye ve hemen kızarıveren, avuçları hep se-

rin ve nemli genç teğmenlerle dans etmeye alışmıştı bu arada.

Bir çeşit öncü sayılabilirdi yani. Ama bütün öncüler gibi o da yetinmedi bu kadarıyla.

Çaylar, Taksim Sineması'nın arap filmleri, çoban kolonyası sürünmek yetmiyordu. Günler öyle hızla geçiyordu ki.

O zaman Park Otel'de salınmayı öğrendi, Pera Palas'ta, Rejans'ta. Gözleri parlak, teni duruydu.

Cesurdu, hırslıydı: ev kadınlarının adım atamadığı barlara, pavyonlara girip çıktı. Gözlerinin, bakışlarının özünü keskinleştiren o ıslak çizgi, sesindeki boğukluk, kahkahalarındaki cam titreşimi yüzünden «İspanyol Feride» dediler ona. Kadını kadın yapan menevişi onda buldular:

O gül endam bir al şale bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün

Bu ve bunun gibi beyitler Feride için yazılmıştı artık. O da yeni adını kırmızı bir şalla somutlamayı becerdi.

Menevişli gözlerine siyah sürme çekti. Ayak bileğine altın bilezik taktı. Hafifliğinden söz ettirdi; sevindi. «Bu kadarı da fazla,» dedirtti.

Bu özetin içinde bazı sorular açıklamasız kaldı. Belki de Feride Hanım öyle bıraktı özellikle:

Nasıl karşılaşmıştı Behçet Bey'le? Neden bir kabzımalın ya da bir şairin Tokatlıyan'daki masasına üç yıl süreyle kurulup Beyoğlu'nu camdan gözlememişti? Üç

yıl sonra bir armatör çıkagelirdi nasılsa, bir ithalatçı v.b... Adlar, meslekler değişse de masa hep onun olabilirdi.

Günün birinde, kadında kahkaha arayan bir zenginle evlenebilirdi. Damadının çocuğunu arabayla gezdirir, kızına ad takmanın gizemli geleneğini öğretirdi. Handan, Lâmia, Tendu, Reha, Süreyya gibi adlar taktırtmazdı torununa. Bunların yerini yeni adlar almıştı şimdi, yeni istekler: Ebru, Esra, Arzu, Hakan, Tamer gibisinden bir ad önerirdi.

Romanın akışı içinde genel çizgiye aykırı düşen bu değişiklik niyeydi? Neden okurun istediği, kendisinden beklendiği gibi davranmamıştı Feride?

Bilinen tek şey, Behçet Bey ailesinin, bir şırfıntıyla evlendiği gerekçesiyle oğullarıyla bütün ilişkilerini kestikleriydi. «Hükümet Tabibi olacağım,» diye tutturduğunda sevimli bir kaçık gözüyle bakmışlardı oğullarına. Nasılsa vazgeçerdi. Gelgelelim bu evlilik fazlaydı, bağışlanmazdı. Hainlikti bu düpedüz.

Behçet Bey yolunu baştan seçtiği için kimse ondan açıklama bekleyemez.

bir yasa

«Yaa,» dedi Behçet Bey ansızın. Sürüp gelen sessizlikte, güç durumları atlatmaya yarar bir sözcük bulup çıkartmıştı belleğinden. Gözlükleriyle, yalnızca gözlükleriyle baktı: «Yaa,» diye yineledi. «Küçük harf-ler vardır bü-yük harf-ler var-dır mat-baa harf-leri var-dır.»

Hecelerin arasına büyük uzaklıklar koyarak sürdürdü: «Ben on-ları ta-nı-ya-mıyorum hanım kı-zım ol-masa-lar iyiy-di ama var. Eli-me a-lın-ca ta-nıya-mı-yorum.»

Sesi çatladı, kırıldı. İçtenliğe doğru attığı adım, çok yormuştu onu. Gözleri yaş içindeydi.

«Kusura bakma hanım kızım,» diye atıldı Feride Hanım bir ayıbı örtercesine. «Hep aynı şeyleri söyler durur. Kuş gibi. Ama kuş insanın içini açar, değil mi? Bana sorarsan hanım kızım, baştan bellidir bunun sevince uzak düşeceği. Sen yabancı değilsin.

Evlendiğimizde söylemiştim: 'Bu Hükümet Tabipliği yaramayacak sana Behçet, göreceksin. Bir de beni aldın; ayıbın iki oldu. İnsanı önce kendi soyu yer bitirir, kendi cinsi yağmalar. Kaç yılın Feride'si, bilmez mi bunları?'

'Yok canım,' diyor bu gülerek. 'Sen var mısın benimle gelmeye?' diyor. Kasaba kasaba dolaşıp dertlere derman olacakmış, işçileri, köylüleri eğitecekmiş.

'İyi güzel ama,' diyorum, 'sen bir müderrisin oğluyken, köy yerlerinde dolaşmana kim inanır? Kendi insanlarını bırakmana, başkalarına gönül vermene, davana akıl erdirirler mi kolay kolay? Hem haksız mıdırlar inanmazlarsa?'

Yoksullar, zaten güç kalıyor hayatta Hanım kızım, güçlükle büyüyor, güç de inanıyor o yüzden.

'Hükümet yüz değiştirip geliyor yanımıza, ağzımızı arıyor,' diyecekler diyorum buna, 'dayanamazsın. Hem bir gün görmeseler, yanlarında bir gün olmasan, kuşkuya düşerler, paşaoğlu diye anarlar seni.'

Öyle olmadı mı?

Bu bir dayanıyor ki sorma. Tek kalsiyum iğnesi var elinde. Bir de bakkal aspirini bildiğimiz. Topluyor milleti çevresine, boyuna anlatıyor. Herkesin çalışmaya hakkı varmış, hastaları iyileştirmek devletin göreviymiş. Bir gün halk akıllandığında bu haksızlıkların hesabını bir bir soracakmış.

Bakıyorum, köyden bucaktan adamlar, kadınlar, çoluk çocuklarını toparlayıp geliyorlar Behçet'in elini öpmeye. Günler iyi geçiyor. Yanıldım sanıyorum. Seviniyorum.

Ama sevinmek yasak bize. Bu, müderris babasının tek oğlu; herkes onlardan yana. Geçmişimi kurcalıyorlar, evimizi arıyorlar. Artık neye tutunurlarsa. Oradan oraya sürülüyoruz: Polatlı, Lice, Bayburt...

Niye mi gidiyorum ben hanım kızım? Sandıkları gibi, herkesin söylediği gibi konağa göz dikmemiştim evlenirken, hayır! Büyük kıtlık çekmemiştim ki hırsım büyüsün. Güvenlik, bir sığınak mı arıyordum? Babam ölmüştü ya... Değil, tam o da değil. Yalnız Behçet'i sevdim, orasını iyi biliyorum. Bana kimsenin göstermediği saygıyı gösterdi o, öfke nedir öğretti. Belki bunlar da değil tamtamına.

Galiba, güçlüklere birlikte karşı koymaya başladıktan sonra sevdik asıl birbirimizi. Yoksa, birlikte dayatabileceğimizi sezdiğimiz için mi baştan birbirimizi seçtik? Çok kafa yordum, bir türlü işin içinden çıkamadım.

Şimdi biliyorum ki aslolan vardığımız yer: birbirimizi çok sevdiğimiz. Behçet bir konuşsa benimle... Ama ağzını her açtığında bu kitap işi çıkıyor.

Ne yapayım, yoksulluktan çok korkarım. Belki hep

sınırında yaşadığımızdan. Kitapları topladım bir gün, yaktım. Ateşe attım hepsini. Şu gördüklerini bıraktım yalnız. Curnallemişler bunu: sakat işçiye sağlam raporu veriyor, milleti zehirliyor diye. Ya anası, ya amcasıdır yapan. Korktum.

O günden sonra içine kapandı. Hiç konuşmuyor. Pişman da değil. Beni düşünüyor sanırsın ama daha çok kitaplarına yanıyor besbelli. Hiç konuşmuyoruz. Gücenmişiz birbirimize.»

Feride Hanım usul usul ağlıyordu; kalın bir battaniyenin altından gelir gibiydi sesi: «Ne oldu işte? Emeklilik de gitti. Tek hakkımızdı bu dünyada. Koparark almıştık. Her şey yandığıyla kaldı.»

Durdu, soluğunu boşalttı. Tutulmaz bir ağıta dönmüştü sesi.

Ansızın olanca gücüyle haykırdı:

BEHÇET BEY! DUYUYOR MUSUN DEDİĞİMİ BEHÇET?

DEDİKLERİM BİR BİR ÇIKMADI MI?

SAHİPSİZ BİR KÖPEK GİBİ KALMADIN MI ORTALARDA? HA? KALMADIN MI?

Behçet Bey uzandı, karısının kolunu tuttu, sevecenlikle sıktı.

bir yemin

Feride Hanım, fırtınadan sonra yağmurla yıkanmış, arınmış bir kayaydı artık. Akşam bastırıyordu, kalkıp gidecektim. Beni neden çağırdığını söylemesi gerekiyordu.

Durdu, kendini topladı: «Mesele şu,» dedi çaresizliğin verdiği kesinlikle, «dayanmaya gücümüz kalmadı. Kahve alacak paramız bile yok. Elde avuçta ne varsa tükendi. Geçenlerde Hanım kızım, birilerinden duydum... Şimdi biz ayrı olsak sözgelimi, Behçet'le boşansak yani, ben babamın yetim aylığını alabiliyormuşum. Maddede yazılıymış diyorlar. Hani geçinemedik, beni dövdü, başka kadınlarla aldattı falan dersem, alabiliyormuşuz aylığımızı. Boşanabiliyormuşuz.»

Durdu, terini sildi.

«İlk aylığımızdan avukatın parasını öderiz diye düşündük. Sonra üst baş falan. Ama şey var. Kimseyi tanık gösteremeyiz; zaten görüşmüyoruz kimselerle. Yemin de var işin içinde. Yalana yemin. Üstelenmez. Diyecektim ki, darılma gücenme yok bak, duydum ki, acaba sen...»

«Behçet Bey'in sizi dövdüğüne, sık sık terk ettiğine, kocalık görevlerini yerine getirmediğine, size maddi ve manevi baskı yaptığına, aranızda baştan beri ruhi insicamsızlık bulunduğuna tanrı ve devlet huzurunda yemin ederim.»

Mart, 1973

DİZBOYU PAPATYALAR

I

Gece boyunca bir su aktı durdu düşünde. Bir iki kere yataktan kalktı, muslukları sıkıştırdı ama ondan değildi. Su, boyuna aktı. Odanın tavanı alçalmadı; duvarlar iki yandan bastırmadı; yatak, altından kaymadı; biri, kırmızı bir havlu tıkmadı ağzına. Tersine: soluk aldı rahatça. Nicedir alıştığı, o yüzden de bir an önce gelip gitmesini beklediği karabasanlardan nasıl uzak bir geceydi! Binlerce küçük çocuğun ayak pıtırtısını, evin içinde sevinçle ordan oraya koşuşturuşunu andıran su sesi kesilmedi.

Sabah kalktığında, camdan bakmak istemedi canı. Gecenin büyüsü hemen bozulacaktı. Dışarda, başkentin beylik bir pazar sabahı nasıl olsa. Kurşun gök, baca dumanlarını amansızca bastırır yaşayanların üstüne. Hem kahvaltı sofrası toplanacak daha.

Ahmet bir şeyler yemiş (peynirin bir köşesi cıvımış, reçelde ekmek kırıntıları var), arkadaşlarıyla sinema-

ya gitmiş.

Ev bomboştu. Reçel kavanozuyla kül tablalarına uzanırken Orhan'ın mektubu çarptı gözüne. Dün akşam gelmişti. Zarfı yırtmamış, gereken yerden özenle açmıştı. Kaç yıldır, kocasından gelen mektupları sabırsızlık edip yırtmadığını, usulca açtığını hesapladı Şermin. Evlendiklerinde Ahmet iki yaşında olduğuna göre, on beş yıllık evliydiler demek. Belki Orhan'ın yazacaklarını artık ezbere bildiğindendi. Bildiklerinin doğrulanacağından ürktüğündendi. Göz ucuyla baktı mektuba:

«Sevgili Hanım'cığım, (*böyle başlamayı özgünlük sayar Orhan*).

Salimen vasıl olduk (*böyle sürdürmeyi de*). Dün akşam saat dokuz sularında, denize bakan şehir lokantasında Erdal'la oturup iki kadeh attık. Yemekler iyi burada, özellikle balıklar.

Sabah erkenden bankaya gittim çünkü otelde sular akmıyor. Çocuklar da beni bekliyorlarmış. Hepsiyle teker teker konuştum, hal hatır sordum. İyi insanlara benziyorlar, pürüz çıkacağını sanmıyorum. (*Bankadaki çocukların iyi insanlar oluşu, onları denetleyen Orhan'ın değerini nasıl yükseltiyor!*) Erdal, senin pilakiyi çok özlemiş Şermin. Nerde yengenin pilakisi dedi. İlk fırsatta gelecek bize.

(*Şimdi işleri sıralayacaktır.*)

Şermin'ciğim, benim ucuzluktan aldığım mavi gömlek var ya, hani sen yakalarını beğenmemiştin, onu cumaya hazır eder misin? Bir iki de mendil kaynat elin değmişken. Nezleyim, çok soğuk buralar. Ha, kömür işi ne oldu? Sabri Bey'e bir telefon etseydin, ilgilenirdi.

Mart falan ama, kış uzun sürecek galiba.

Ev sahibi, mutfak musluğu için birini gönderdi mi yoksa sızıyor mu yine musluk? Sakın savsaklama karıcığım, on kere telefon et gerekirse. Ahmet'e de söyle derslerini boşlamasın.

(*İşler bitti.*)

Çok içmiyorsun, değil mi Şermin? Aklım sende kalmasın diye soruyorum, yoksa gönlünce iç tabii. Cumaya görüşürüz. Gözlerinden öperim.»

Kocan:
Orhan

Not: Kupon zarfı, büfenin üstündeki kâsededir. Kesmeyi unutma. Sonra eksikleri tamamlamak daha güç oluyor.

Sevgili Orhan, diye düşündü Şermin — gözleri doldu — *bir tanecik sevgili Orhan! Şimdi kim bilir hangi kıyı kahvesinde, denize en yakın, en kocaman taşın üstüne çökmüş, bir balıkçıyla konuşuyorsundur. Deniz, ağır ağır akıp gider yanınızdan. Hiç telaş yoktur. Üçünüz, büyük bir uyum içindesinizdir. Yalnız rüzgâr bozar bu uyumu arasıra. Sabah altıda kalkıp titizlikle bağladığın boyunbağın savrulur o rüzgârda; düğüm sağ omuzunun üstüne gelir. Geceden, otel odasında yıkayıp astığın beyaz naylon gömleğin yakası nemlidir daha, kırışıktır. Sen aldırmazsın. Giyimine özen gösteren bir müfettiş gibi konuşursun. Oysa ne bulursan geçirirsin üstüne bilirim; ama pantolonun paçası darmış, modası geçmişmiş, ama küçük düğümler atmaktan ipe dönmüşmüş boyunbağın... Sandal renkleridir seni ilgilendiren, balık cinsleri, yaz tasarıları, sendikalar ve hisse senetle-*

ri. Yaşamdan söz eden birinin tafrası yoktur senin sesinde; doğadan kopmamış birinin usul güveni vardır. Elini kolunu hiç sallamazsın. Bir taşa «ilişmen» söz konusu bile değildir; o taşın üstünde yıllardan beri oturuyorsundur sanki, yıllarca da oturacaksındır. Deniz, böyle akıp gidecektir yanıbaşından.

Çanakkale'nin hırçın suyu, Ege'nin göz kamaştıran tuzu, Karadeniz'in yüzeydeki soğuğu, diplerde sarmalayan ılıklığı... hiçbiri, hiçbiri önemli değildir. Çünkü tek «deniz» vardır senin sözlüğünde: denizcileri besleyen doğurgan, anaç deniz, gerisi ayrıntıdır.

O günlerde bile — balıkçı amcanın sandalında okul harçlığını çıkarmaya çalıştığın günlerde yani — kuşların kışkırtıcı çığlıklarına bir kere bile kaptırmamışsındır kendini, kalıbımı basarım. Hep önüne bakmışsındır, gözünü oltandan ayırmamışsındır. (Şimdi benimle konuşurken de hep önüne bakıyorsun.) Sonra acıktığında, ananın verdiği çıkından zeytinle ekmeği çıkarıp yemişsindir. Yavaş yavaş çiğneyerek, büyük lokmalar atarak, yediğinin tadını bile düşünmeden.

Bugün, kendi deyiminle «koskoca bir banka müfettişiyken» bile, kendi sınıfından insanlarla konuşurken, o sıcak somunu bulup çıkarmanı, bir balıkçıyla arana, ikinizin de erişebileceği bir uzaklığa yerleştirebilmeni bunlara borçlusun sevgili Orhan. Çünkü yaşamana sıkı sıkı bağlı bir sözlükten seçersin sen kullandığın sözcükleri. Beş yüz sözcük topu topu, olsun! Varsın yaşaman kadar sınırlı olsun sözcüklerin. Sen bu yüzden tutarlısın zaten, değil mi sevgili Orhan? Ankara'ya da bu yüzden uygunsun: evindesin, güvenlisin bu kentte. Bir an-

lasan... Bak:

II

Kışa doğru bir akşamdı. Yağmurlar kesilmemişti daha. İşten çıkma saatlerinde, on ikilerde ve beşlerde ansızın bastıran Ankara sağanağı yeni dinmişti. Islak anacaddeye taşıyordu yan sokaklar. Balıkçıların, kitapçıların, çiçekçilerin, basık terzihanelerin, depoların, berberlerin, fazla mesaiye kalmış memurlarla dolu işyerlerinin donuk ışıkları tek tek seçiliyordu caddeden. Çorap mağazalarının önünde biriken kalabalık dağılıyor, dolmuş kuyruklarına ekleniyordu usulca. Sığırcıkların sesi geliyordu.

Dolmuşa atlarken güçlük çekmişti Şermin. Kemanını bacaklarının arasına iyice sıkıştırdı. Tatile giriyorlardı o akşam. Prova dönüşü, kemanını da eve götürmek gerekmişti. Yoksa utanırdı yanında taşımaktan. Dışardan bakanlar için gülünç, özentili yine de fiyakalı bir oyuncaktı bu keman. Oysa Şermin için, kendi mutsuzluğunun elle tutulur bir simgesiydi. Bir tabuttu düpedüz. Şermin'in taşımak zorunda olduğu kendi tabutu. Ne kadar gizlese gözlerden, ne kadar geride bıraksa, bir gün kalabalığın içinde taşımak zorunda değil miydi nasılsa? Omuz verecek kaç kişi var bu tabuta? Omuz vermekten utanmayacak?

Şoför, kemana şöyle bir göz attıktan sonra yanındaki delikanlıya döndü, konuşmayı bıraktığı yerden sürdürdü. Yarın Kayseri'ye gidiyordu yedek parça aramaya, gelir miydi delikanlı? Oğlanın gırtlağından, denizi andıran kesik, hışırtılı sesler çıkıyor.

Erkekliğe yönelen bir delikanlıyı ele veren, sık sık çatlayan ses. Ahmet'le aynı yaşta olmalı. Birkaç yıldır, ansızın büyüyen ellerini kollarını nereye koyacağını kestiremiyor Ahmet. Kaşık tutarken elleri titriyor, döküveriyor şekeri örtünün üstüne. Pabuçları amma da garip yerlerden deliniyor, eskiyor hemen. İki tabak makarnaya bana mısın demiyor, yutkunuyor sık sık, gözleri dalıyor. Elleriyle ayaklarının oransızlığını örtmek için midir nedir, hep ufak çatal, ufak kaşık, ufak tornavida seçiyor. Dokunduğu her şeyi bozuyor, geçtiği her yeri dağıtıyor.

Bedeninin yıldan yıla değişen boyutlarına ayak uyduramıyor bir türlü. Geçen yılki kavanozu bu yılın elleriyle açarken kapağı kırıveriyor, sürahiyi deviriyor kolunu uzatınca.

Onu yalnız bırakmalıyım artık, diye düşündü Şermin. *Taşıma suyla serpilmesin. Analık sevgisiyle üstüne abanmak, bencillik olacak bundan böyle. Yoksa ben besleneceğim ondan. Nasılsa, öz babasından çok sevdiği Orhan yanında... Arkadaşlık etme gibi özürlerle varmamalı üstüne. Bu kesin.*

Şoförle konuşan delikanlı, Amasralıymış aslında. Bu sabah amcasını — şoförü — yoklamaya gelmiş Ankara'ya. Konuşulanlardan anlaşıldığına göre. Piknik'e gitmişler öğle yemeğinde. Şiş, tavuklu pilav, krem karamel yemişler. Bira içmişler.

Delikanlı, ellerini nereye koyacağını şaşırmıştır yemekte. Krem karamele kararsız gözlerle bakmıştır; önce amcasının davranmasını beklemiştir: çatalla mı girişe-

cek, kaşıkla mı? İçerlerden döne döne dış bölmeye dağılan duman halkalarını gözlemiştir. Uzun paltolarının etekleri rüzgârda savrulan gazeteciler vardır Piknik'te. O saatlerde. Puro içer, pipo içer, kahkahalar atarak taşradan gelen meslektaşlarını ağırlarlar. Günlük olayları kendi bulgularıymışçasına anlatırlar. Parti başkanlarını, küçük adlarıyla anarlar. Az bahşiş bırakırlar. Bir başlarına kaldılar mı suskunlaşırlar ancak.

Bu delikanlı, o güleçliği, o abartılmış girişkenliği nasıl şaşkınlıkla izlemiştir kim bilir... Kapıdan itişe kakışa içeri dolan başkentli kadınlara uzun uzun bakmıştır. Başkentin çalışan kadınları ne kadar aykırı düşerler gün ışığına! Hele iktisadi bağımsızlığı sevgisizlikle, bencillikle karıştıranlar... Bin güçlükle sararttıkları saçları çabucak parlaklığını yitirir, göz altları torbalanır. Bu yaştaki bir oğlanın gözünde «biçimli»dirler yalnız. Memeleri yassıdır, boyunları pörsük, elleri damarlıdır. Öğle yemeklerini sandviçlerle, kebaplarla ayaküstü geçiştirirler. Bu sıkı perhizden biriken parayı, genç-işi bluzlara, ekose eteklere yatırırlar. Özellikle kırk yaşından sonra, «Bir sosisli, bir ayran lütfen!» diyerek kasaya uzanırken büsbütün tizleşir sesleri. Hayır kurumlarında görev alırlar o zaman. Kulüplerde toplanıp akşamları, sanat üstüne konuşurlar. Genç aktörlerle şakalaşırlar. Gün ışığından kaçmaya başlarlar. Ne var ki Piknik'in girişinde arkadan vuran ışık, hemen ele verir onları.

Önde oturan belirsiz iki karaltı, su deposunun orda indiler. Sesler kesildi bir süre. Yol ıssızlaştı. Gök açıldı tepede. Şermin camdan bakmayı sürdürdü. Orhan'la konuşmadılar.

Onlar inerken, «Ne olacak,» diyordu delikanlı, «gelirim. Hem görmüş olurum Kayseri'yi. Parçayı birlikte ararız. İki gün daha kalırım.»

— Yürüyelim, dedi Şermin.

— Yorulmaz mısın? Kemanla falan...

— Yoo.

— Hayır, belki yemek yapmamışsındır. Ahmet de gelir nerdeyse. Geciktik.

— Senin bir işin mi vardı yoksa? Yemekten sonra çalışmak?

— Yooo.

.....

Kopuk kopuk sözcüklerden anlatılmaz bir tedirginlik büyüdü. Öyle ki, yola bakınca, çimenlerin yağmurdan sonraki kokusunu bile duymadı Şermin; sağlıklı, budala Amerikalı çocukları gördü yalnızca. Elçilik arabaları simsiyah parladı; gözünü aldı.

Onursuz heybeler, yün çoraplar, parmaksız eldivenler, pirinç mangallar, bakır siniler, elden düşme «For Sale» çocuk arabaları, Kavaklıdere'nin iğreti, küçük dükkânlarından taşıp ucuz erkek losyonu kokan caddeye yığıldı. Bütün bu eşyaların belirgin kırmızıları birleşti, kocaman bir kırmızı oldu. (*İşte!* dedi Şermin. *Geceleri ağzıma tıkılan kırmızı havluyu bu dayanılmaz ayrıntılar dokuyor!*)

Bir esinti çıktı. Kavaklar bu uyarıya kulak verircesine yan yattılar. Havadaki ufacık değişmeler, doğadaki çıtırtılar, yüz katına varan bir oylumla yankılandı Şermin'in yüreğinde. Sendeledi. Bir bahçe duvarına yaslandı. Elini uzatsa, Orhan'ı yanında bulacağını biliyordu

ama uzatamadı. Sustu.

.....

— Canın sıkılıyor senin, dedi Orhan ürkekçe.

— Hastalanıyorum galiba.

Gücünün çekildiğini ayırt etti Şermin.

Bir çocukla köpeği geçti yanlarından; toprak yolda ayak izleri kaldı.

— Arkadaşın yok, dedi Orhan. Yani kimseyle görüşmüyoruz. Konuştukça açılır insan diyorum, inanmıyorsun bana.

— Kimlerle görüşelim sözgelimi? Erdal'larla mı? Öbür müfettiş arkadaşlarını sevmiyorsun ki sen. Züppe buluyorsun onları.

— Arada bir çekilir canım. Önemli olan, senin insan içine çıkman. Ne böyle: evden provaya, provadan eve, evden operaya.

— Dostlarım var ama benim. Sen tanımıyorsun.

— Eve çağırmıyorsun ki onları. Suç sende. Tanıştırsaydın.

— Sevmezdin. Daha doğrusu yadırgardın. Daha da doğrusu, belki benden ayrı tanısaydın severdin ama artık olmaz.

— Sanatla hiç ilgilenmezmişim gibi konuşuyorsun Şermin. Seni bilmezmişim gibi.

Anlaşılmaz bir el hareketi yaptı Şermin.

— Anlatamadım. Bak: Bin kişi için keman çalan, sırasında yüz kişiye arya söyleyen, elli kişiye bale yapan kişiler onlar. Hep birlikte bitirdik okulu. Birşeyler yapabileceğimizi sanan yetenekli öğrencilerdik (sen o dönemde tanımıyordun beni). Oysa artık biliyoruz ki — yutkundu Şermin — ne kadar çabalarsak çabalayalım, yap-

tığımız işin özünde yatıyor halktan kopukluk.

— Gerçekten anlayamıyorum dediklerini, dedi Orhan yavaşça.

Anlamadığı, yüzüne yayılan çocukça şaşkınlıktan belliydi.

— Akşamlara kadar çalışıyorsunuz, diye sürdürdü. Sen sözgelimi, çok iyi çalışıyorsun; yalnız ben değil, herkes öyle diyor.

— Daha iyi söylüyorsun ya, dedi Şermin bezginlik içinde. İşimi seviyorum. Hepimiz seviyoruz işimizi, o yüzden de bırakamıyoruz. Çok geç. Gençliğimizi iki üç yıla sığdırıp hızla tükettik.

— Göreceksin, dedi Orhan halktan gelme müfettişlerin tartışmasız, kesin sesiyle, Diyarbakır turnesinden sonra her şey düzelecek. İstediğin, özlediğin kalabalık için çalacaksın orada. Ama ödün vermeyeceksin elbet. Halkı, sizi anlayacak düzeye yükseltmek gerek aslında.

— Bence, dedi Şermin — gözleri doldu yine — bence, dinleyicilerimizi de burdan götürmeli otobüslere bindirip. En iyisi bu. Onlar hiç değilse alıştılar bize. Diyarbakır'da, smokini, tuvaletleri, kabartılmış saçlarıyla Ankara'daki kadronun küçüğü çıkacak nasılsa karşımıza. Nereye gitsek, onlar çıkacak. Yani demek istiyorum ki bizim dertlerimiz ilgilendiremez seni. O kadar azız ki sayıca, acı çekenimiz o kadar az ki, ilgilenmeye değmez zaten.

III

Şermin, çıplak ayak yürüdü, bahçe kapısını açtı. Soğuğu yüzünde duydu. Ankara'nın soğuğu gelir gelir vu-

rur ama iliklere işlemeden, yalnızca yalazlayıp geçerek, burnu ve elleri kızartarak. Yüreğe, giysilere değmeden. Bahçenin çimenleri gece boyunca kamçılanmış o ısırıcı rüzgârla.

İşte o kış-başı akşamından bu yana, her yer kar içindeydi. Ankara, mart ayının bu son pazar günü, kapılarına zincir vurulmuş çelikten bir iş hanı gibi soğuk ve asık yüzlü.

Oysa üç ay süresince kar, temiz beyazlığıyla ne güzel örtmüştü her yanı. Öfkeleri bastırmış, coşkuları dindirmişti. Her şey, beyaz bir dalgınlıktı üç aydır. Evler de o yüzden süpürülüyordu ya boyuna. Bulaşıklar yıkanıyor, lekeli sofra örtüleri köpüren sulara bastırılıyor, boyuna eğilinip kalkılıyor, eğilinip kalkılıyor, yerlerden iplikler toplanıyor, kırıntılar süpürülüyordu. Evini dolaşılır kılmaya çabalıyordu herkes. Kış, en büyük yardımcıydı. Başkentin güneş ışığında büsbütün bürokrat duran sarı benzini gözlerden gizlemişti hiç değilse.

Ama nisan gelmişti işte! Şermin bir bardak konyak doldurdu. Pazar sabahının ilk konyağı bu. Önünde, yeme ve içme dilimlerine bölünmüş kocaman bir gün var.

Çok çok iki hafta sonra, Samanpazarı'nın oralarda kıştan kalma bezgin bir arabacı, atını boncuklarla süsleyecek.

Çamuru elleriyle yoğurup unutulmaz kalıplar yaratan bir çamur ustası, doğadaki yeni renklere öykünecek.

Dikmen kırı, konuksever bir yüz gibi açılacak yoksulluğu içinde: **BUYURUN!**

Çatılardaki son karı eritmeye çabalayan küçük sokak güneşine baktıkça gözleri dolacak kişinin. «Boşuna,» diyecek, «boşuna! Bu kent kasketini fırlatmaz havaya. Bir kerecik olsun fırlatmayacak!»

Çünkü kendiliğinden oluşmuş bir kentin doğal eğimleri, halkının içgüdüsünü yansıtan, hemen kestirilebilen akla yakın yokuşları, çıkmaz sokakları yoktur burada. Burada her şey insan elinden çıkmıştır. İnsan zoruyla.

Evlerdeki uzun taşlıklar — hiç şaşmaz — bir muslukla son bulur mutlaka.

Eski evler bozulmuş, dağıtılmış çok odalı lokantalar haline getirilip boğazına düşkün parti delegelerinin buyruğuna sunulmuştur. Ellerinde kaşık, tabaklarının altında garsonun sokuşturduğu peçete, çorbanın getirilmesini beklerler. Gözleri saattedir.

Eskiden kalma tek tük ağaçlı yollar da, başlarına ve sonlarına taksi durakları konularak cezalandırılmışlardır başıboşluklarından ötürü.

Çünkü başkent burası. Burada her şeyi devlet kararlaştırır. İçlerine bir çığlık gibi tıkılı kalanlara yer yoktur burada!

Burası, yavaş yavaş, bin türlü güçlüğe göğüs gererek yetişenlerin, sonra da bu güçlüklerle bir daha karşılaşmamak için ellerinden her geleni yapacakların yurdudur.

Senin yerindir sevgili Orhan.

Şermin, bahçedeki sepetten birikmiş gazeteleri aldı, içeri taşıdı, sedirin üstüne yaydı. Radyoyu açtı sonra. İkinci konyağı tepeleme doldurdu. Açık bıraktığı kapı-

dan, rüzgâr hohladı yüzüne doğru. Ağzındaki konyak kokusu odaya yayıldı. Coşkunca içtiği bir gecenin ertesi günü birayla başlardı genellikle: kuşluk vaktine titrek gölgeler çizilirdi.

Derken iki duble konyak: gün yavaştan ısınırdı. Kış ortasında bile. Daha önce gözden kaçan, kendilerini yeterinde belirleyemeyen ayrıntılar, ansızın keskinleşir konyakla, hızla büyümeye başlar, çarpık boyutlara varırlar. Kendini bıraktın mı, güne söz geçirir konyak. Rakı gibi ağırlaşıp dilin ucuna yerleşmez kolay kolay. Votka gibi ense kaslarını aşağı çekmez. Sezgileri biler yalnızca:

Bak, kemanlar nasıl genişliyor, nasıl dönüp dönüp yağıyorlar bir duygu sağnağıyla. Duyuyor. Akdeniz şarkılarına özgü bir bolluk bu: bir dayanışma. Bir denizi paylaşma. Oysa bir konçertoda keman, tek başına ne kadar dayatsa kâr sayılır. Sonda olmadık gösterilere girişmesi, boğuluşunu vurgulamak içindir.

Şermin kalktı, konyak şişesini bırakırken büfedeki kâseyi gördü. Orhan'ın özenli yazısıyla üstüne «Kuponlar» yazdığı zarf, oradaydı. Aldı zarfı, sedire fırlattı. Gazeteleri açtı. Oturdu, baktı:

«Ne güzel boyuyorlar kuponlardaki evleri. Pes! Sanki dünya yeni yaratılmış. Deniz, uzaktan belli belirsiz görünüyor. Gökyüzünün mavisi bile yepyeni, el değmedik.

Orhan'ın keman çalan aydın bir karısının yanı sıra bir de böyle bir evi olsa, yazısına özen göstermek zorunda kalmazdı. Gazete sayısını azaltırdı. Her kapıya ayrı bir sürgü takardı. Çocuk istemezdi. Boşuna biriktirmiyor bu kuponları!

Her kuponun bir eve, her yeni evin yeni bir kupona, kuponlara dönüşeceğini bilmesine karşın hırsla biriktiriyor. Demek yitirebileceği şeyler çoğaldı artık. Yitirebilecek kadar çok şeyi var. Tehlikede. Bu güvenli yaşamanın bozulmaması için de her aykırılığı göze alabilir.

Birden, Şermin'in hızla akan düşünceleri kesintiye uğradı. Kuponlardan birinin yanındaki yazı gözüne çarptı:

YU PAPATYALAR... BOYU PAPATYALAR...

Gazeteyi katlandığı yerden açtı: DİZBOYU PAPATYALAR, diye okudu. Bir uçak şirketinin yada yazlık bir otelin reklamı olsa gerek.

«...geçirmek istiyorsanız, sizi DİZBOYU PAPATYALAR...» Başı-sonu yırtılmıştı yazının.

Şermin kendini anlamaya zorladı:

Böyle anlarda hep olur. Yerinde kullanılan bir sözcük, rasgele yükselen bir şarkı, nasıl kavratır yaşamayı! Ne diyor radyodaki ses: Teamo Te. Ne demek olabilir Teamo Te? «Seni seviyorum, seni, seni, seni,» gibi bir şey. Hiç usanmadan, hep yenileyerek.

Dili bilmesek bile anlıyoruz, çünkü Akdeniz'in ortak dili bu. «Dizboyu Papatyalar,» anlamına da gelebilir, «Daha yığınla çocuk var doğurulacak, yığınla çocuk bezi, don, erkek çorabı var yıkanacak,» anlamına da. «Seni seviyorum, hadi hoşça kal, bir gün o kıyı kahvesinde yanına çöküp dostça iki kadeh içebilme isteğim baskın geliyor,» anlamına da...

IV

Şermin kalktı, askıdan paltosunu aldı, giydi, yürüdü; kapıyı açtı, ardından çekti.

O zaman, uzun süren bir bayram şenliğinden sonra iğreti ışıkları söndürülmüş, renkli ampulleri zafer taklarından sökülüp alınmış, yayalarının her günkü bildik adımlarına dönmüş bir anayolun duyabileceklerini duydu.

Şubat 1973

ÖMÜR BİTER YOL BİTER

Kalın bir muşamba, eski kalın bir yağmurluk nasıl terler yağmurda, nasıl buğular çıkarır, içindeki yün renkleri, nasıl birbirine karışır da alacalı, hüzünlü bir şey olur. İşte tamtamına öyle ağlıyordu.

Hanın merdivenlerine ilişmiş, bir eliyle tırabzanı tutuyor, öbür elinde kırmızı bir naylon torba var. Sıkı sıkı yapışmış. SEVDİK yazıyor torbanın üstünde, bir de, arkalarındaki silik çizilmiş, mağazadan hep birlikte giyinip yeni çıkan bir ana-baba-çocuk resmi var.

Kapıcı, bir saattir gözlüyor kadını. İri yarı bir kadın. Gözleri menevişli; zaten gözleri olmasa, erkek dersin. Elleri yassı, nasırlı. Sırtı kalın, boynu küt, göğüs kafesi geniş; ama meme, bel arama. Kalçaları olsa, hiç değilse «şişman karı» diyeceksin, o da yok. Çuval gibi bir gövde; biri getirip basamaklara atmış. Pazen entarisinin altına bir pantolon geçirmiş. Pabuçları sivri topuklu, uçları yenik, eski. Çok çok ağlıyor, hiç kesintisiz; ağladıkça artıyor isteği. Bunlara mı ağlıyor? Bir derdi mi var? Cengiz Bey'i aradığına göre? Cengiz Bey'le ne işi

olur bunun? Adam hesap uzmanı. Kibar adam.

Ağlamaktan, etli dudaklarının çizgisi silindi. Boyanmaktan, silinmekten rengi kaçmış boz bir leke oldu ağzı.

Daha tuhafı, kendi kendine konuşuyor boyuna, söyleniyor. Hem soruyor, hem karşılığını kendi yapıştırıyor hemen.

— Geldin de ne oldu? diye sordu kendi kendine. Bulamadın işte.

— Olsun, beklerim, diye yanıtladı öfkeyle.

— Aklın tam değil senin kızım. Herkes söylüyor ya. Kalk Sarıyer'den Yeşilköy'e git, oradan Gaziosmanpaşa'ya, sonra gel Karaköy'de bekle dur. Herif ne diyecek gece?

— Olsun, bir dayak daha yerim. Yoo niye yiyeyim? Dönmem eve, anamda kaldım derim.

— İnanır mı? Seni kimselerin barındırmayacağını bilir. Ondan değil mi tafrası? «Üvey ablana git, ben seni gelir alırım pazara» diyor. Gidiyorsun. Ne oluyor? O akşam dışarda işleri varmış, dönüyorsun kös kös eve. En küçük bir şey olsa, basıyor dayağı.

— Annemin eli ayağı tutmuyor, yerleri sildim, evini temizledim, derim. Hem başka şeyler de söylüyor herif arasıra. Güzel sözler edip gönlümü almıyor mu? «Allah var bak, temiz kadınsın, idarelisin. Değdi seni meyhane köşelerinden kurtarmama, kızına sahip çıkmama... İyi bakıyorsun bana, Allah var. Bankaya senin adına hesap açtırdım. Unutma, ben öldükten sonra kimseler gözetmez senin hakkını...» Bunları demiyor mu? Gülüp kıçıma bir şaplak atmıyor mu? Şöyle, seviyormuş

gibi sanki?

— Neden sevsin elin herifi seni? Sevilecek neyin var? Kim sevdi seni şimdiye kadar? On üç yaşında reside çalışırken akşamları peşinden ayrılmayan Hasan mı? Temizliğe gittiğin doktor mu?

— Hasan'ı ben sevdim. Çocukluk. Onu katmayalım araya. Doktordan korktuğum için hayır diyemedim. Eve dönmek istemiyordum, gerisi ne olursa olsun. Hem çocuğu da aldırttı; her şey, hiç olmamış gibi oldu. Kızmıyorum artık doktora. Kimseye kızmıyorum, beni *kurtarmasınlar* artık, yeter. Bıraksınlar, yerime alışayım. Yediremiyorum.

— Herife de kızma öyleyse. Neye hırçınlaşıyorsa, yapma. Ne diyor? «Elin de ağır kızım senin, kafan gibi. Sinir bırakmazsın sen adamda. Bir saatte bir mendil kaynatırsın, temiz olur ama bir saat sürer. Şöyle karşıma geçip bir kadeh bir şey atmazsın.»

— Ne yapayım ama? Unuttum içmeyi. Sonra karşısına otursam ne olacak? Herif sabahtan başlıyor vermuta. Vermut yoksa, likör. Mobilyacılar hep böyleymiş. Akşam geldiğinde bir şeyi görecek hali mi kalıyor? Dönüyor kıçını, uyuyuveriyor. Mezeler hazırlasam ufak ufak, kızartma, amerikan salatası, küçük köfte falan belki, ama herifin istediği bir tas çorba.

— Daha iyi ya, kolay, uğraşma istemez.

— Alışmamışım. Değiştiremiyorum kendimi.

— Alamanya'ya nasıl alışacaksın peki? Kızının evine?

— Orası son yerim benim. (*Bak, senden başka kimsem yok abla.*) Kızım çağırıyor beni. «Gel anne,» diyor, «gel de torununa bak. Bırak o sarhoşu; son günlerin ra-

hat geçsin burada.» Gelmem mi kızım? Gelmem mi yavrum? Sen beni çağırırsın da gelmem mi? Azıcık sık dişini. Bana güven sen. Ne yapıp yapıp gelirim. Kreşlere verme çocuğunu. Zaten kocan Alman; verme. Ben bilmem mi anasız büyümenin zorluğunu? Dediler ki bana, anam ben bir yaşındayken bir herife kaçmış. Babam, sırf bana baksın diye o cadıyla evlenmiş. Ama olmadı işte, çalıştırdılar, okutmadılar beni.

— Senin aklın yarım kızım, ondan okutmadılar, okuyamazdın ki.

— Belki doğrudur abla. Yediremiyorum kendime. Anamın kaçışını, beni bırakışını da yediremiyorum aynen. Bir ana, el kadar kızını sevmesin... Yavrum bekle, Cengiz Bey işi bir düzeltsin, geleceğim yanına.

— Sen kızı bırak şimdi, benimle, ablanla konuş. Bugün neden gittin ananı görmeye, bunca yıl sonra?

— Daha kızımın mektubunu alınca düşmüştü anam aklıma. Belki o da çağırıyordur beni, dedim. Gitmeden bir helallaşalım dedim.

— Ne oldu peki?

— Kalktım önce Yeşilköy'e gittim abla. Anamın o kaçtığı adamdan olan çocuğu Yeşilköy'de havaalanında çalışıyormuş. Adresi ondan alayım dedim. Yüreğim gümgüm atıyor. Atladım minibüse, kardeşimin oraya gidiyorum. Kardeşim sayılır ne olsa, ana bir.

Adam iyi karşıladı beni hakçası. Benden iki yaş kadar küçük, yani elli civarında. O okuyabilmiş. Memurmuş. Annemizin adresini verdi, Gaziosmanpaşa'daymış ev. Sokağın adını yazdı, köşedeki bakkalı bile çizdi ki bulabileyim, şaşırmayayım.

Yolda, bir tatlıcıdan anama baklava aldım. Alaman-

ya'ya gidiyorum ya.

İhtiyar bir kadın açtı kapıyı.

— Kimsin? dedi.

— Müzeyyen anacığım, dedim, atıldım kollarına. O da sarıldı bana, gözleri doldu.

— Neden geldin? dedi birden. Korkmuş gibiydi.

— Hiiç, dedim, Alamanya'ya gidiyorum. Kızımın yanına. Oralar da burası gibi pahalıymış. Bebeğine bakacağım.

— Evlendi demek kızın! dedi içini çekerek. Zaman nasıl geçiyor.

Gitti, terlik getirip ayağıma uzattı; demek gece kalabileceğim burada. Cengiz Bey'i yarın görürüm artık.

— Buyur, dedi, buyur içeri Müzeyyen.

— Bir Almanla evlendi. Bizim lokantada tanışmışlardı, dedim.

— Adı ne kızının?

— Mübeccel anacığım, dedim. Senin adını verdikti.

— Sağ ol kızım, dedi. Adresimi nereden buldun peki?

— Fikret Bey verdi, dedim.

— Bu Fikret de bir tuhaf oldu.

İki yaşlı kadın neler konuşur, onları konuştuk işte.

— Hadi güle güle, dedi sonra. Yolun uzun. Dönüşünde belki görüşürüz yine.

— Bak bacı, Cengiz Bey işte! dedi kapıcı.

***

— Peki Hanımefendi, ama baştan anlatsanız, dedim.

— Karıştırıyorum, değil mi Cengiz Bey? Aklım yarımdır zaten.

— Yoo, siz anlatın, rahatça şöyle.

— Efendim temizliğe gittiğim doktorun çalıştığı handa bir çaycı vardı, geceleri küçük bir meyhane işletirmiş. Beni hizmetçilikten kurtarmak istedi adamcağız, iyi yemek yaptığımı duymuş doktordan, daha doğrusu doktor bey söylemiş kendileri.

— O bey de sizin, kendisinin yanında çalışmanızı istemiş anladığıma göre. Meze hazırlamanızı falan.

— Evet efendim. Meze hazırlıyordum.

— Yani lokantaya ortak gibi bir durumunuz yoktu.

— Yok efendim, kimse ortak olamazdı ki, hep birlikte yeyip içiyorduk, garson vardı bir tane, boğaz tokluğuna çalışıyordu. Müşteriler borç takıp gidiyorlardı da yine ses çıkarmıyorduk.

— Sonra o beyle evlenmişsiniz galiba.

— Evet efendim. Bir de kızımız oldu, Mübeccel. Şimdi Almanya'da.

— Peki kocanız nerede? Yani nereden bulabiliriz?

— Bir akşam gelmedi efendim, sonra hiç gelmedi. Kayıplara karıştı. Ben yeniden evlendim. Bir mobilyacıyla.

— Peki Müzeyyen Hanım, siz o ara hiç imza verdiniz mi? Hatırlamaya çalışın lütfen. Lokantanın sahibi olarak?

— Kocam kaybolunca hesaplar benden arandı tabii. Belki vermişimdir.

— Beyanname verilmemiş, vergi ödenmemiş. Almanya'ya gitmek için başvurduğunuzda çıkmış ortaya

bunlar. Elli bin liraya yakın vergi borcunuz var, öyle görünüyor. Ödemeden çıkamazsınız yurt dışına.

— Ama neyle ödeyeceğim? Hiçbir şeyim yok ki benim. Sorsunlar.

Ağlamaya başlamıştı yine:

— Sizin için fakir babası dediler Cengiz Bey, bir yol yok mu?

— Ankara'ya gideceğiz, dedi Cengiz. Danışacağız dostlara, sorup soruşturacağız. Siz de geleceksiniz benimle.

— Gazanfer'e bilet alayım bu akşam için. İki kişilik.

— Beyefendi biliyor mu? Yani gideceğinizi? Şimdiki eşiniz?

— İzin verdi efendim. Gözün arkada kalmasın, dedi.

— Siz izin verdiğine inanıyor musunuz? Sonra bir şey çıkmasın?

— Yoo çıkmaz, ev onun; geç geliyor zaten bir aydan beri.

— Öyleyse gidelim hemen. Adnan'ı, Yusuf'u, eski arkadaşları bulalım. Belki de Bakanlar Kurulu'ndan karar çıkartırız. Şunu unutmayın yalnız Hanımefendi. Bu, biraz da benim işim oldu. Yalnız sizin adınıza uğraşmıyorum yani. Yol paralarını bölüşürüz. Sonra ödersiniz bana. Kazandığımızda. Almanya'dan yollarsınız.

— Her ay yollarım, her ay ne isterseniz yollarım. Çünkü aklım yarımdır benim Cengiz Bey kardeşim. Her ay yollamazsam unuturum.

— Ben eve bir telefon edeyim, dedi Cengiz. Haber vereyim.

— Bir şey soracaktım Cengiz Bey kardeşim. Şey... ayıp olacak ama. Bezmişim ben anladınız mı? Devlet be-

ni koyvermezse dışarı, torunuma bakamayacaksam, bir vesika versin bari diyecektim. Uzun sürer, o kadar parayı hiç toplayamam bu yaşta, ama belki bir kısmını, hani bağışlatacak kadarını...

LİMANDA

I

Meliha Hanımın tek başına yaşadığı ev burası. Ağaçlar, bahçeye girişi engelliyor sanki, girmeye kalkışanın karşısına dikiliyorlar. Önceleri bakılmış, gözetilmiş ağaçlar bunlar: bol bol sulanmış kızıl japon çınarları, telli kavak, şu iki çam. Ama — galiba — sonraları, eve dışardan gelenler azaldıkta, hep aynı iki gözün seyrine katlanmaktan usanmışlar. Sarmaşık, tepeden kuşatmış onları, lükstrümler yolla aralarına bir çit çekmiş. Ses çıkarmamışlar. Zamanla, bu aşılmaz çitin üstünden yol kıyısındaki yabanıl böğürtlen dalları uzayıp dolanarak, acayip boyutlara ulaşarak sarkmışlar içeri. Karanlık büsbütün çökmüş.

Demek ilk o günlerde kökler, obur bir tutkuyla sömürmeye başlamışlar diplerindeki gölgeli toprağı; tedirgin, alacalı renklerini, rüzgârda sallanırken deniz seslerini ondan almışlar. Besbelli ta derinlerde bir yerde, hızla denize doğru sürükleniyor çaresiz, içi çekilmiş

toprak — yere basarken başın dönmesi bundan — onun çaresizliğiyle beslenen azman bitkilerse tek tek göğe yükseliyor, yanlara doğru kibirli dallar sürüyorlar. Uçlarından görünen gök duru sarı, iç açıcı ama uzak, çok uzak, sisli.

Umutsuzluktan serpilmiş bahçeler bunlar. En yakın böyle tanımlanabilir. En yakın. Olup bitenlere.

İzzet, bavulunu telli kavağın dibine bıraktı, bir soluk aldı.

«Belki de değil. Belki de tam tersi. Umutlu bir geleceği muştuluyor bu bahçeler. Unutmamalıyım ki geçkin bir aktörün gözüyle bakıyorum her şeye artık. İzlenimlerim, çağı bitmiş bir Yeşilçam jönünün sağlıksız izlenimleri. Güvensiz, korku yüklü, çarpık. Ayrıntılara düşkünlüğü bu yüzden. Ancak ayrıntılara kayarak, felaketlere sığınarak gülünç olmaktan kurtulabilir. Hem de hiç yeri değilken...»

Oysa ne iyiydi. Minibüsten indin mi, kıyıya giden toprak yola sapıyordun. Bir kır kahvesi vardı kavşakta. Rüzgâr orada ikiye bölünüyordu. Yukarlardaki köye tırmanan yol esintisizdi. İki yanda ekicileri gibi sarışın, suskun günebakanlar sıralanmıştı. Yörük çiçekler. Bahçelievlere, kıyıya inen yoldaysa toz bulutları savruluyordu. Günbatımında, son bir hışımla kıyıya koşmuştu rüzgâr. İşte denizin yüzeyi, tüyleri tersine okşanmış bir kedi sırtı gibi tarazlanmıştı. Yalnız rüzgârın uğultusu duyuluyordu. Ne kahkaha, ne küfür, ne tren düdüğü, ne zar sesi. Alışıldık bir dinlenme yeri değil burası. Yazın üç aylık dinginliğini satın alabilecek güçteki yüksek bürok-

ratlar, babalarından memurluğu devralan soylular, eskiler çekilmiş bu sığmağa. Toprak yolda top oynayan, bahçe duvarlarına oturup şarkılar mırıldanan, giyime özen göstermemeye özenen kızlarla oğlanlardan belli.

Bahçelievler belli aralarla dizilmiş; sebze bahçeleri saygılı birer bağlantı gibi arada: «Komşuluk hakkı, orası öyle ama ne sizin gürültünüz bize, ne bizimki size. Şurada üç ay... Meyveleri koparabilirsiniz.»

Evler sahiplerini eleveriyor. Hem de en umulmadık anda. Hele bahçeler. Yoksa delişmen ortancalarla mora kesmiş zakkumlar neden coşku değil de anlatılmaz bir bırakılmışlık duygusu uyandırsın, böyle? Elle tutulur bir iğretilik? Ancak zamanla çözülebilir nedeni. Güneş bile, eski resimlerdeki gibi kıpkırmızı, yusyuvarlak; artık kırmızılığıyla ısıtıyor yalnız.

Derken çatlayan bir yelkeni andıran bir ses duyuldu. Rüzgâr ansızın dindi. Evlerin sahipleri, sözleşmişçesine, aynı anda bahçelerine çıktılar; sebzelerin, meyvelerin, çiçeklerin aralarına uzattıkları hortumlara su verdiler musluklardan. Güneşte kalmış hortumlardan çıkan ılık suyun buğusu sardı ortalığı; yeşil domateslerin, eriklerin, ekşi elmanın, yaban nanesinin ve bir kere değildi mi hep elde kalan bütün o yabanıl, o ham şeylerin adsız kokusu. Sesler yine kesildi.

İzzet, kapıyı çalmak zorundaydı. Birazdan Meliha Hanım da çıkar, bahçesini sulamaya. Acaba söylemişler miydi geleceğini? Gelmese miydi? Tanımadığı biri. Aslında, kimse doğru dürüst tanımıyormuş Meliha Hanım'ı. Denilenlere göre altmış yaşındaymış. Kocası dört beş yıl

önce ölmüş. Emekli öğretmenmiş. Ama hangisi? Meliha Hanım mı, kocası mı? Orası pek anlaşılmadı konuşma sırasında. Kimselerle görüşmezmiş, komşularına gidip gelmezmiş. Ankara'daki evini gören olmamış. Ama yazlıkta çok candan davranırmış konuk gelenlere. Akşamları taraçasında rakı içermiş. Kendisine gelinsin istermiş, gitmezmiş kimselere. Çelişkilerle dolu garip bir kadınmış. Canlı, alımlı. Gençliğinde çok güzelmiş, yalnız geçmişini kimse bilmiyor.

II

— Siz misiniz İzzet Bey, efem? dedi tatlı bir ses.

İzzet suçüstü yakalanmışçasına kızardı.

— Evet efendim, dedi. Meliha Hanım?

— Buyurun canım, girin içeri. Artık umudu kesmiştim geleceğinizden. Yarın bekliyordum. Buyurun canım, buyurun.

Meliha Hanım önden yürüdü. Basamakları çıktı. Taraçayı yıkıyormuş. Ayakları çıplaktı. Gerçekten altmış yaşlarındaydı söyledikleri gibi. Ama çok uzun bir süre bu yaşta kalacakmışçasına rahat, canlı, alışkındı yaşına. Bacakları ince, düzgündü. Saçlarını çiğ sarı bir kurdeleyle sıkıp ensesinden toplamıştı. Dağınık lüleler, boğumdan kurtulan ince, kıvırcık teller terli alnına yapışmıştı. Derin çizgilerle yarılmış boynu, ensesi, kolsuz giysisinden taşan boşalmış kolaltları bile inanılmaz duruluktaydı. Beyazdı. Gözleri belirsiz, uçuktu. Saçlarından ayaklarına kadar üstündeki her renk, kendi rengiydi; edinilmiş hiçbir şeyi yoktu. Yumuşak kızıl, uçuk mavi, yanık sarı.

Rumelili miydi? Ege'yi, Adaları, Rumeli'yi bilenler, damakta hep aynı harı bırakan keskin acıları sevmedikleri göre... Bu acısız baharat, kadınlara özgü bu dişi sakız kokusu, Rumeli'nindir. Acı, yalazlayıp geçer bilirler, yeşilliklerin baharıysa kalır. Nane yanar, kekik tüter, kişniş durur. Sumağın kızılına karışıp girerler alacalı, çeşnili aşlara: yoğurtsuz, limonlu.

Döndü Meliha Hanım:

— Başka çantanız falan var mıydı İzzet Bey efem? Taşınacak bir şeyiniz var mı? Yatağınızı hazır ettim. Askılar eksikse söylersiniz efem, askı bol. Yemekten önce şöyle bir su dökünmek isterseniz geçin banyoya. Bir kahve?

— Zahmet etmeyin, dedi İzzet kızararak, böyle yoracağımı bilsem hiç...

— Ne yorgunluğu canım? diye atıldı Meliha Hanım. Eş dost da gelmeyecek olsa, sıkıntıdan boğulacağız bu in cin ayağı değmeyen yerde.

— Az şekerli olsun, dedi İzzet.

— O zamana kadar taraça da kurur. Yemeği orada yeriz. Yalnız bir işiniz, sözünüz varsa İzzet Bey efem, söyleyin. Gücenirim yoksa. Baha Bey, film çekimi için geleceğinizi söylemişti. Yani arkadaşlarınız geldilerse, bir söz falan vardıysa...

— Çekim için yarın gelecekler, dedi İzzet. Bu akşam serbestim. Sizin için yorucu olmazsa yani, taraçada...

— Mezeleri hazırladım bile dedi Meliha Hanım. Taraçayı ondan yıkadım. (Bir süre durdu.) Benim gibi uzun zaman insan içine çıkmayanlar, söze nerden başlanacağını, nasıl girileceğini falan unutuyorlar. Şimdi ne gereği vardı söylemenin yemek hazırladığımı, değil mi efem?

Zorunda bırakmak gibi oldu sizi. Kusura bakmayın.

İzzet, sıcak günün yorgunluğunu silip atan bir serinlik duydu. Ancak kadınlarda — o da çok azında — rastlanan bir beceri var Meliha Hanım'da. İki üç sözle açıklayabiliyor kendini. Hiç hazırlanmadan, kendiliğinden. Sanki yıllar öncesine dayalı bir dostluk var da onu yaşıyor birden, üstüne varmadan sağlamlaştırıyor, öyle ki, geçmişi olmasa da garip bir zenginliği, yoğunluğu üstleniyor bu dostluk, ister istemez paylaşılıyor; bir sedirde, bir odada, bir limanda hep kalma, hep kalma isteği veriyor...

— Siz söylemeseydiniz hazırladığınızı, dedi İzzet gülerek, ben de yemek konusunu ilk gördüğüm birine açamayacağıma göre, baş başa yiyemeyecektik demek.

«Bir şeylerden kurtuluyorum galiba. Kabuklardan. Alışkanlıklarımdan. Bu tümceyi alışkanlıkla söyledim, hiç düşünmeden. Temiz, söylenmemiş ne kaldı ki geriye? Yeni?

Pis arka sokaklar, izbe yazıhaneler, haraççı kahveleri, önce acınan, sonra alışılan, beslenmemiş figüran kızlar, onların balo sahnelerine uygun gece elbiseleri, bir yılların tutkulu yıldız adayları, sonra adlarına rastlanılmayanlar, nerede olduğu bilinmeyenler, bir gün ölümleri duyulanlar, her yerde iğfal edilmeye hazır bekleyenler, onlarla ortak çalışanlar, toy fotoğrafçılar, hin gazeteciler, bu pazarlıklar için yaptırılan otel lobileri, viski kadehleri, anlayışlı kâtipler, uzak yollarda pusu kurmuş altın dişli motel sahipleri, kiri örten mum ışığıyla balık

lokantaları. Birbirini dipten besleyen çirkef çukurları: yirmi yıllık bir yaşamanın tutarı. Temiz ne kalmış ki?»

Ama altmış yaşında bile burnunu kız çocukları gibi kırıştırabilen bir kadına söylendiğinde ilk anlamını kazanıyordu «baş başa yemek», ilk akıl edilişindeki içten anlamı.

— Yalnız ben patlıcanlara limon sürmeyi unuttum, karışıklığa geldi İzzet Bey, dedi Meliha Hanım bağışlanmaz bir suç işlemişçesine. Tadı fena değil de rengi kara olacak salatanın. Bir de şey: ekmeğimiz az.

— Ben gider alırım, gerekirse dedi İzzet. Siz şu süpürgeyi bırakın elinizden. Kahve için de geç artık.

— Bir de entari geçireyim üstüme değil mi efem? Serinlik çıktı.

Taşlığın öte ucuna doğru yürüdü. Pembe basma giysisinin altından siyah dantel bir gömlek sarkıyordu.

O gidince İzzet gözden geçirdi odayı, Meliha Hanım' la ilgili ipucu aradı. Çiçekli örtüsü, renkli yastıklarıyla tam bir İstanbul - evi sediri duruyordu taraçaya açılan camın önünde. Köşedeki buzdolabının üstüne güneş gözlüğü, iğne iplik, güneş yağı ve kapaksız ilaç tüpleri gelişigüzel atılmıştı. Yemek masasının durması gereken yere, hasırları aşınmış dört iskemle dizilmişti. Masa, hep taraçadaydı demek. Meliha Hanım yemeklerini orda yiyor, radyosunu orda dinliyor, ütüyü orda yapıyordu. Biraz önce de ütü yapmış besbelli. Sediri yana çekmişti azıcık; gece lambası prizde değildi.

Yıllardır kendi işini kendi görmeye alışkın bir erkek nasıl titiz olur, bilirdi İzzet. Tablalar hemen dökülmelidir, gömleklerle çoraplar geceden ıslatılmalı, bardak-

lar çalkalanmalı, yumurta sahanları hemen suya tutulmalıdır. Bir aksatıldı mı bunlar, işe nereden başlanacağı kestirilemez çünkü.

Oysa bu oda, ütü sonrasının ılıklığı, buğusu, güvenli dağınıklığı içindeydi. Ağaçlar usulca sallanıyordu dışarda.

«Meliha Hanım'ın rakı içtiği doğru. Emekli öğretmen olamaz. Kesin bildiğim tek şey: Limandayım.»

III

İki saat kadar önce Bandırma'daki çay bahçesindeydi. Bandırma'nın bahçesi, büyük bir sabahçı kahvesini andırıyor. Herkes, iskemlesine asılmış, uyukluyor. Liman, durgun-deniz kokuyor. Kimseler denize bakmıyor. Görkemli, alımlı bir liman değil burası. Adları yolculuk özlemi uyandıran, yabancı duygular çağrıştıran süslü gemiler yok burada.

Elleri kolları kızıl çillerle kaplı, gözlüklü, zengin, cılız, Avrupalı kadınlarla, kasketli, yanakları şarap kırmızısı, semirmiş Amerikalılar da görünmüyor.

Emektar gemiler doldurmuş limanı. Suyun ve buradaki bereketli toprağın güleç emekçileri. «Merhaba!» diyorlar gelene. Kasketlerini çıkarıp, «Merhaba bey!» Arabadaysalar, yana çekiyorlar öküzlerini toz çıkarmamak için. Kadınların renkli etekleri gelişigüzel uçuşuyor, açılıyor, rüzgârda. Gülüşüyorlar.

Pazar, aşağılara, yokuştan aşağılara doğru uzayıp serin bir çarşı oluyor. Tırmıklarını, tırpanlarını, küreklerini, at koşumlarını buradan alıyor köylüler. Gemiler-

den inenlere bakıyorlar şaşkın gözlerle. Alışamamışlar daha. Kıyıda durup duran bu denize neden bunca insanın koştuğunu kavrayamıyorlar. Çoğu, ayağını bile sokmamış büyük suya.

Kalabalık, denizi yağmalamaya koşuyor. Özel arabalar doldurmuş kıyıyı. Yolcuların çoğu küçük memur. Yabancı şirketlerde çalışanlar, İngilizceyi yeni yeni sökenler, bir üst dereceye geçenler.

Botlar, kürekleri, şortlar, deniz yatakları, toplar... Üst yanları çıplak erkekler, arabalardan inip denize bakıyorlar: «Müthiş yahu!» diyorlar karılarına, «Şuraya baksana!» Bu toprağa yeni ayak basmışçasına şaşkın herkes, yabancı, dili bağlanmış. Karılarının çarçabuk kısalttıkları etekleri görmezlikten geliyor ev erkekleri; haylazlığından yakındıkları oğullarına sevecenlikle bakıyorlar: ergenlik çağı ne olsa... Çünkü yaz bu. Gereğince yaşanmalı ki anlatılsın kış boyunca: tatil köyleri, kampingler, karpuzun en ucuzu nerdeydi, boğma rakıyı nerden getirtmeli...

«Aslında bunlardan kaçmıştım galiba. Yaşlı sayılmam daha ama yorgunum çok. Baha Bey'in dediğine göre, dibindeki çakılları bile seçilen bir havuz varmış motelde. 'Ucuz ve şirin'miş. Belki de bu basmakalıp sözlerden kaçmıştım. Kendi iğreti çevremden. Kocası ya da kendisi — kim olursa olsun — emekli öğretmen, sessiz, kendi başına rakı içen bir Meliha Hanım'a sığınmam bundandı. Evinin bir odasını güvendiği kişilere pansiyon veriyormuş. Sıkışınca. Yani para verebileceğime göre, dostluk kurma zorunda da değildim. Kimseyle. Yorgundum

çok. Canım sıkılıyordu; bir kavga sahnesi var senaryoda, ondan.

Senaryo gereği, fabrikatörüm. Güzel bir kızım var (yeni yetme yıldız adaylarından biri). İşçilerimden birine âşık oluyor. Ben önce istemiyorum, karşı koyuyorum. Ama beceriksizim. Bir fular var boynumda kavga sırasında. İşçi, beni alt ediyor tabii, kızımı alıyor sonunda. Yine de tatlıya bağlanıyor iş. Ben yola geliyorum, onu genel müdür yapıyorum, işçileri fabrikanın kârına ortak ediyorum. Fabrikanın önünde kızım gelinlikle, hep birlikte balonlar uçuruyoruz, güvercinler uçuruyoruz.

Beni asıl sıkan... Kavga sahnesinde «Babalık» diyor işçi bana. Bağlayıcı bir söz bu, yaşımı belirleyen bir söz. Artık kullanılamayacak, dertop edilmiş bir afiş olduğumu. Üstelik tam bahçe sinemalarının malı olmuşken. Artık yalnızca orada, geçkin patronu döven genç işçi benken. İlk filmlerim. (İlk oyun hep bu, değişmiyor.) Arasıra kitabını okudukları yerli filmleri izleyen züppe aydınların deyimiyle tam «halkla bütünleşmişken.»

Bandırma'nın çay bahçesinde genç bir kız vardı. Kızım yaşında. Utanarak yanaştı, sarı defterini uzattı. İmzaladım.»

IV

— Biraz daha salata almaz mısınız efem?

Meliha Hanım'ın omuzlarında gülkurusu yünlü bir şal: birazdan rüzgâr çıkarmış buralarda.

— Buraların gece rüzgârı kışı andırır efem, diyor kollarını püsküllerin arasından uzatarak. Evlere kapa-

nırız. Zaten evdeyizdir ya çoğunluk, dışarı çıkamayız demek istiyorum. Yine de ben rüzgârı severim efem. Yapayalnız olmadığımı düşündürür, komşularımı, istesem onları çağırabileceğimi. Burası öyle ıssız ki. Düşünün, kooperatif kurulduğunda ilk katılanlar bizdik: kocamla ben. Kocam emekli öğretmendi, tek istediği sessizlikti. Tarihe pek düşkündü, yani geçmiş bitmiş şeylere. Çok didindi, okudu, ondan yoruldu belki. Ben hep ayakta olduğumdan anlamadım. Kışın neysem, yazın da oyum... Diyeceğim bu değil ama, tek eğlence, bahçe sinemasıydı burada, onu söyleyecektim. Geçen yıl bir filminiz geldi. Çok sevmiştim. *Kaşımpaşalı... Kasımpaşalı...* biri, bir ad, bilemiyorum şimdi.

— *Kasımpaşalı İzzet*'tir belki, dedi İzzet, ondan gelmemiştir aklınıza.

— Ne tuhaf değil mi efem? Meliha Hanım, yersiz bir şey söylemiş gibi telaşlıydı. Yani adın böyle uyması? Rasgelmesi?

— Senaryo biz çekime başlarken yazılıyordu, dedi İzzet. Sahne sahne yazılıyordu, sahne sahne çekiyorduk. Hem üzülecek bir şey yok, zaten Kasımpaşalıyımdır ben.

— Ben de Karagümrüklüyüm, dedi Meliha Hanım, güldü. Şey bakımından komşu sayılırız. Kocamla gitmiştik ilk filminize, benim gördüğüm ilk filminize. Siz — yani filmdeki genç demek istiyorum — kötü bir ağaya karşı çıkıyordunuz. Benekli bir kasketiniz vardı. Bir dakika. Evet, yüzünüz daha köşeliydi. Ama anneniz daha önemliydi. Sonunda sizler kazanıyordunuz, belki kazanmıyordunuz da öyle geliyordu. Kocam, yerli filmlere gitmezdi pek. Dostlarından duymuş, önemli bir film diye, kaçırmak istemedi.

İzzet soğumaya yüz tutmuş ızgara köftelere uzandı. Bir şey diyecekti ama ne demek istediğini kendi de bilmiyordu.

— Sevdiniz mi? dedi sonunda. Siz sevdiniz mi o filmi?

— Ben sinemaya gelişigüzel giderim, efem, dedi Meliha Hanım. Yani duyarak, bilerek değil. Kötü filmleri de severim efem. Kovboy filmlerini bile. O filmlerde bilmezsiniz siz — siz çünkü zaten kalabalıkların insanısınız, ünlü bir sanatçısınız değil mi efem, bilemezsiniz —... çocuklar, semtimizin serserileri, bir de biz yaşlılar nasıl heyecanlanırız anlatamam.

— Bir oğlunuz yok mu? dedi İzzet ansızın, bir kızınız ya da?

Yakışıksız bir soru sorduğunu düşündü, utandı: Çocuğunuz olmadı mı anlamına da gelebilir.

— Çocuğumuz olmadı, dedi Meliha Hanım rahatça. Hiç düşünmedik. Kocam, demin de söyledim ya, sessizliğe öyle düşkündü ki. Oysa ben... Şey, sizin bir kızınız var, değil mi efem? Baha Bey söylemişti de.

— Annesinde. Yok sayılır bir bakıma.

— Görüyorsunuzdur sık sık?

— Pek sık değil. Uzakta olunca, alışılıyor yokluğuna.

— Ama o çocuktur, alışamaz ki efem.

«Siz bu saçmalıkları anlayamazsınız ki Meliha Hanım. Kuru temizleyicilerle, hizmetçilerle, lokanta yemekleriyle, anlayışlı kaynanalar ve süslü çocuklarla ayakta durabilen evlilikleri. Namuslu, kültürlü kızların kaça satın alındığını, kaça baştan atılabildiğini; onların boşandıktan sonra gazetelerde yayımlanan anılarını, sızlan-

malarını, fotoğraflarını, sonraları gazinolara boy afişi olan fotoğraflarını ve yeni kocalarını: aktörlerin eski karılarına tutkun toy, taşralı zenginleri.

Bir başınıza, yaşamanın biraz dışında kalmışsınız. Konuşacak şeyimiz bile yok. Saygı duyuyorsunuz bana; gözlerinizden, sık sık oturup kalkışınızdan belli, önemli buluyorsunuz beni. Oysa ben adım gibi biliyorum, buradan gitmek isteyeceğim yarın, kurtulmak, limandan gitmek, yine telefonun sesine kulak vermek. Çünkü bir gün aramasalar, korkuyorum.»

— Daldınız İzzet Bey efem, dedi Meliha Hanım. Bakın şimdi aklıma geldi: bir başka filmde de kör bir kıza çiçek getiriyordunuz. Seviyordunuz onu. Sonra duvara afiş yapıştırıyordunuz. Kör kızın afişi olduğunu anlayınca koşuyordunuz, kaçıyordunuz. Çok koşuyordunuz. Uzun uzun. Hep koşuyordunuz, dakikalarca. Dedim ya, sinemadan anlamıyorum ben. Aklımda bir şeyler kalıyor. Bir filmde de, siz var mıydınız bilmiyorum ama çocuklar nasıl güzel koşuyorlardı bir arabanın ardından. Bir kasabada geçiyordu galiba. *Soyguncular Şahı* gibi bir adı vardı. *Safahat Kurbanı, Uçuruma Doğru, Soysuz, Bir Fırtına Gecesi, Kanun Namına, Vatan İçin,* hepsi bir yeriyle aklımda. İyisi, kötüsü.

— Ama Arap filmleri salgını yeni bitmişti o sıralar, dedi İzzet ciddileşerek. Öte yanda da duyarlığını kavrayamadığımız Amerikan müzikalleri vardı. Yani sarıldınız belki, topluca sarıldık bir şeylere.

Meliha Hanım kalkmış, sofrayı topluyordu.

— Ne derseniz deyin efem, bir tek şeyin bile yıllar-

ca akılda kalması çok önemli bence.

V

«Olup bitenleri anlatamam ki size. Hakkım da yok belki. Bandırma'nın çay bahçesindeki kız çocuğunu sözgelimi! O bugün buralı bir astsubaya burun kıvırıyorsa, bunun biraz da benim yüzümden olduğunu? Hep bir şehzade, bir patron oğlu bekleyeceğini? Zaten ben gitsem bile — ki gidiyorum — yerime hep yeni bir şehzade bulunacağını. Yoksul kızları bu kere onun kurtaracağını? Aynı yalanın yıllardır, hiç bıkılmadan yinelendiğini? Halk çocuğu, halktan aldığını halka verme, halka dönük, halk değerleri gibi sözlerin bile bir sanayi olabileceğini?

Sizinle suç ortağıyız bir bakıma.

Değil mi ki on yıl önce bir sabah o kahvede, benim oturduğum iskemleye İsmail Usta oturmuştur. (Sarı defterli kızın babasıdır belki de.) İki demli çay içmiştir üst üste. Yüzünü, alan çeşmesinde yıkamıştır. Tam kalkacaktır, «Yapı Kooperatifi»nden çağırırlar. Hatırlı adamdır İsmail Usta. Çevre köylerde tanışı boldur. Yeni yapılacak «yazlık tesisler»e yardım etmez mi? Neden etmesin? Bölge de kalkınacak böylece. Yazlıkçılar bir, bilemedin iki ay kalacaklar. Bulgur, şeftali, domates bol; herkese yeter. Hem zaten ekilecek alanların yarısı boş. Yani dost hatırına, bölge yararına köylüler, düşük bir ücret karşılığında? Boş zamanlarında tabii... Elleri işe yatkınlaşır. Sonra büyük kentlere. Almanya'ya belki.

Şimdi biz onların kurduğu yapılarda oturuyoruz. Şu

anda. Onlarsa gitmek zorundalar. Barınamazlar. Bilgileri az oysa. Yalnız sessizlik adlı büyük soyluluğu, onun harcının nasıl karılacağını, bahçelievlerin nasıl yapılacağını bilen usta işçiler oldular.

Ben limana gelirken, tam girerken, onlar gidiyorlardı. Anlatmak güç bu acıları, bu yaraları. Gereksiz de belki. Değil mi ki ben de gidiciyim. Kaçıcıyım.»

VI

— Soruma karşılık vermediniz, dedi Meliha Hanım kırılmışçasına. Demiştim ki, bir tek inceliğin bile akılda kalması önemli. Değil mi?

— Tabii, dedi İzzet gülerek. Tabii, tabii, tabii, tabii...

Ağustos 1974

AYKIRI DAL ÜSTÜNE

Yanakları daha soğumamıştı ama çok gecikmişti. Yıllar önce ölseydi, yerine alışmış olacaktı. Kalçalarında sürekli yatmaktan oluşan morlar, her gün biraz daha yayılan yaralar da açılmazdı böylece. Çok geçti artık.

Herhangi bir nisan sabahı, yıllardır oturduğu sedirden her günkü gibi bastonuna dayanarak kalkmaya yeltendiğinde, kalkamamıştı, o kadar. Yere yuvarlanmış, korkusundan işemişti. Yaşadığını ayırt etmişti o zaman. İlk o gün. Yıllardan bu yana. Yapayalnızlığını; kibirle beslediği yapayalnızlığın bir çaresizliğe dönüşünü. Artık evlatsız ve uşaksız olduğunu. Kim bilir ne zaman, kaçta, kim uğrardı? Sol ayağı altında kalmıştı; bileğinin zonkladığını duyuyordu. Yattığı sidik gölünün içinde «Kurtarın beni!» diye haykırdı. «Kaldırın şuradan, kurtarın!» Kimsecikler yoktu. Ne olmuştu bütün o hizmetçilere?

Hep yatmıştı sonra. Sıcaktı, boğucuydu, temmuzdu son günler. Esintiler, savrulan perdeler, güneşin gün bo-

yu değişen ışınları, ürpertilerin ardı sıra yeni soluksuzluklar, daralmalar getiriyordu.

Güneş tam tepedeydi; bekliyordu.

Ağaçlarda yaprak kımıldamıyordu.

Bahçedeki çocuklar kahkahalarını kısıp, sessiz adımlarla geçiyorlardı odasının önünden.

Kedi yanaşmıyordu yatağına, uzaktan bakıyordu.

Ama birileri dolaşıyordu; saçlarını tarıyorlardı.

Pencerenin dışındaki kır görünümü de sessizdi; bekliyordu. Doğa, bir ölüm bekliyordu.

Her şey gergindi, tetikteydi. Bekleniyordu. Çok uzun sürüyordu.

Her gün öyle ufak bir yetisi tükeniyordu ki gelen yeni gün, başka bir organa ulanma olanağını buluyordu; bedeni oradan besliyordu. Sağ göz ufalıp çapaklanıp kapanırken, sol ayaktaki şiş iniveriyordu kendiliğinden. Dilini pamukçuk kaplarken kalbinin atışı hızlanıyordu. Yemek yiyemez olmuştu. Son direnme gücünü verecek serumu da alamıyordu. Yağ diye bir şey kalmamıştı bedende; kayıkayıveriyordu damarlar. Derken bir gün sonra, elinin üstünde hafifçe seyiren bir damar hırsla kapıyordu iğneyi. Birdenbire bitme, söz konusu değildi artık. Sanki gizli bir sözleşmeye girmişlerdi organlar. Kendilerini bunca yıl gözeten, hoş tutan bu bedeni, sonuna kadar ayakta tutma çabasındaydılar. Kusurları bölüşüyor, aksaklıkları sıraya bindiriyor, zamana yayıyor, çöküntüyü düz bir çizgide tutmaya çabalıyorlardı.

Onları yöneten kentsoylu bilinci ise, olanca gücüyle direniyordu. Bir çeşit artırmaya girişmişti yaşamayla. Yo hayır, ne canını, ne malını, ne kandaşını, ne hizmetçisi-

ni, ne tanıdıklarını kolay elden çıkaracaktı! Ucuza gitmeyecekti, ne pahasına olursa olsun. En ufak ipucuna yapışıyordu sıkı sıkı:

Perdenin yeşili, yatağın altına serilen sidik kokulu muşambanın mavisi, geçmişten parlak imgeler getiriyordu. Bir başka mayısı, yada temmuzu, unutulmamış bir günü...

«O mayıs mı? Adada mıyız?» diyordu beden. Kafa suskundu. «Safiye, 'Menekşe Kokulu Yarim'i söylesin. Usulü iyidir onun. Dinleyelim. Dinleyelim ama nerdeyiz? Penceresiz bir odadayız. Her yer karanlık, böcek dolu. Aman hizmetçiler duymasın korktuğumu! Söyleme sakın.

Sen sen misin, başkası mısın? Senin ardında bir küçük vardı ailede. Çok yakınım. Kızımın kızı. Tıpatıp sana benzerdi, adı da senin adın ama kimselere inanılmaz ki. İnandın mı, sevdin mi, başına biner insanlar. Malına göz dikerler. Bu yaşa kimseye inanmadan gelebildim. Evet o kız sen olamazsın, o da sen olamaz, çünkü küçücüktü. Hadi git ders çalış bakalım. Biftek aldır, kanlı kanlı ye. Ye. Kim bakar bana bir de sen ölürsen? Ye ki bana bakabil...

Hizmetçileri iyi yetiştirmeli, gerisi kolay gelir. Yemeklerini bol tutacaksın, sofrana oturtmayacaksın, hep bozukluk vereceksin ellerine, biraz borçlu kalacaksın ki kaçmasınlar. Git de ki onlara, perdeleri dışarı sarkıtmadan toz almasınlar, Büyük Hanım akşam kalkıp pervazları bir bir yoklayacak, toz kalmış mı.»

Başucunda iki saattir Kuran okuyan Hatçe'ye döndü: «Söylenip durma başımda. Git ekmek ıslat bari. Ya

köfteye konur, ya kuşlara atılır.»

***

— Yavrum yat sen, sırtın döşek görsün azıcık. Gözlerin dinlensin biraz. Çalışamazsın sonra. Hanım da diyor ya, sonra ben tek başıma nasıl kaldırırım onu. Yıkatmaz altını bana, örseleyeceğimden korkar bir yerini. Hamamtasına parmağını batırıp yoklamıyor mu suyun sıcaklığını? Demek aklı yerinde. Ölmez korkma. Git yat. Hem ben varken sana mı düşer onun başını beklemek? Kaç yıllık Hanım'ım o benim; kan bağı yok ki aramızda gevşesin. Kaç yıl emek verdi bana, ekmeğini yedim de et tuttum. Paramı biriktirdi de gecekondu yaptırdım. Gündeliğimi vermezdi elime. «Dursun, dursun, bende kalsın, sen evdekilere kaptırırsın,» derdi. İşte yaptım gecekonduyu sonunda.

Sonracığıma kuru köfteye yumurta koymayı, hamura sirke katmayı, yemeği yağına bırakmayı hep ondan öğrendim. Dilim düzeldi, insan içine girip konuşabildim. Daha doğrusu, kahveyi ben pişirip de Hanım salonun kapısında tepsiyi elimden alırken misafirler, «Nassın Hatçe?» dediler. Ben de, «İyiyim,» dedim. Yıllar sonra, «Siz nasılsınız efendim?» dedim. «İyiyiz,» dediler. «Sen nasılsın Hatçe Hanım?» Hep soruştuk böyle. Hep iyi çıktık. Bütün bunları öğrendim kapısında.

Yoksa neydim ki ben? Karnı dolu; eteğinde üç yaşında, babası bellisiz kızıyla bir taze. Kapısına vardım. Üstümde pembe pazenden yabanlık entarim vardı. Nudiye halan vermişti. O zamanlar Suat Hanım'ın yanındaydım, orada gördü beni halan. Konuşmuş önceden Ha-

nım'la. «Git, alacaklar Hatçe!» dedi. Nasıl sevindim! Hanım, üç parmağını gösterdi. «Haftada üç kere» dedi, yürüdü gitti. Gerçek hanım öyle olur.

Bak, Suat Hanım'la Nudiye halan da sen gibi okumuş kadınlardı. Yazar dururlardı. Okurlardı habire. Dolaplarında sürüyle entari vardı da giymezlerdi. «Çok sevdinse al Hatçe!» derlerdi. O pahalı entariler benim sırtımda paralansın isterlerdi. Çay demler, fal bakardık. Ama hanım dediğin öyle olmaz. Allah kusurumu affetsin, bir yalan uydurur kaçıverirdim evlerinden erkenden. Hanım dediğin çalıştırmasını bilecek. (Benim Hanım'ımın bir şey kaçmaz gözünden.) Suat, doğrusu güzel tazeydi. Kocası avukatlık yapıyordu önceleri, sonra komünistlik yapmış. Gazetede resmi çıktı. Nudiye halan için mapus yatmış, Suat Hanım için de doğru yoldan sapmış dedilerdi. İnanmadım. Çakır gözlüydü orası öyle, çakır gözlülere güven olmaz pek.

Çok üzüldüm ama adım atmadım evlerine bir daha. İçin için ağladım. Bizim damat, tütün işçisi bilirsin. Ya onu da içeri alırlarsa ben onlara gidiyorum diyerekten? Devlet bu.

Biz ancak ailecek bir arada olursak tutunuruz yavrum. Ya Hanım olmasaydı başımda? Başımızda? Ben parçası oldum artık onun. Yok estağfurullah, kol bacak gibi esas bir parça değil, yanında tuttuğu bir parça. Siz, yani sen, halan, Suat Hanım, ağızbirliği etmiş gibi dersiniz ki, «Emeğine sahip çık! Kimse boşuna beslemiyor seni. Hem neyin var da yitirmekten korkuyorsun?» falan... Demesi kolay. İşte o son lokmayı da yitirmek var ya, ondan korkuyorum. Belki okusaydım sizin gibi...

Ama bir bu okuyamamak, bir de son lokma belası belimi büktü. Kırk yıldır harfleri gözlüyorum. Gazetelerdeki, geçtiğim yollardaki, sinema ilanlarındaki harfleri gözlüyorum. Eve gelip gizliden taklitlerini çiziyorum ama olmuyor işte. Bileğimin gücüyle her işin hakkından geldim de şu okumayı alt edemedim. Dedim ki, bu kendiliğinden, çalışıla çalışıla öğrenilmeyen, gözlemeyle kapılmayan zanaat nasıl bir iştir? Kimlere yarar? Okuyanlardan da o yüzden kaçınırım ya. Belledikleri harfler kadar kolay sanırlar her bir şeyi. Hiç sabırları yoktur. Gücenme.

Tek dayanağım Hanım'dır ister istemez. Sizi severim ama dayanağım odur. Aklı gidip gidip geliyor, kusuruna bakma yavrum. «Defol iblis! Defol yanımdan!» diye höykürüyor durup dururken. Ezan okunurken, Kuran okunurken. Acaba Azrail aleyhisselam mı görünüyor diyorum, ona mı kükrüyor böyle? Sesiyle büyü yapıp toparlıyor canını ağzına, tek solukta kovuyor ölümü? Ama Azrail aleyhisselam, delikanlı suretinde görünürdü bana aybaşım kesilmeden. Geçende de «Aptullah» diye sayıkladı durdu. Yani canı yerinde daha, kopmamış.

Yoksa beni mi kovuyor, diyorum içimden. Yaşım yetmişi buldu: kullanamaz artık, haklı. Şu kırk yılda iki kere darıldıydı bana. Onları mı anıyor?

Birisinde, köye gitmiştim. Kızım Gülten'e baba aramaya. Sen şimdi şaşarsın bu işe. Evlenecekti, babası bellisiz. Ben biliyorum ama kim dinler. Öyle iyi günler geçirdik ki rahmetliylen, öyle sevdik ki birbirimizi, nikâh, nüfus vız geldi. Öleceği düşmedi bile aklıma. Hanım de-

di ki o zaman, «Odu ocağı olmayan birini bul köyde,» dedi. «Yaşı uygun olsun. Biraz parayla olur. On beş gün sonraki pazartesi burda ol.»

Yola düzüldük. Meğer ne uzunmuş bizim köyün yolu. Kız büyük. İyi ki bir yoksul varmış yaşı uygun, çocuksuz, mirassız. «Olur,» dedi, aldı kefen paramı, kızımın babası oldu. (Şimdi aklıma geliyor da görsem tanımam garibi!) İşimiz kolaylayınca her bir şeyi unuttuk. Kızımla oyalandık biraz. Sıla özlemi ne olsa. Tarlaya gidenlerin aşını ocağa vurduk, ot topladık falan.

Geldim ki Hanım darılmış bana. Pazartesiyi kaçırdım diye. Ne dedimse anlatamadım. «Sen acıyla içli dışlı olmuşsun Hatçe,» dedi. «Hiç benim gibi oturup yaşadıklarını düşünmemişsin. Şimdi elin biraz para tutunca burnun mu büyüdü?»

Alındım ama, haklıydı doğrusu. Düşünecek vakit mi oldu? Çoluk çocuk elime bakıyor. Bilemedi ki para vermese de duracağım yanında. İş az çünkü, ekmek bol. Eti kendi alır, sebzeyi manav getirir. Yoksul akrabalarını koşturur gitgel işine. Çıkartır insanı çamaşırdan, bir bardak su ister; yarısını içmez, orası öyle. Tam camları silerken, gardolaptan cüzdanını getirtir. Ufak işler verir yani herkese. Herkes ayaktadır devamlı. «Sen tencerenin kapağını aç, sen pirinci süz, dök, sen ocağı harlat.» Şaşardım, iş hiç bitmez. Herkes ayakta. Yetmezdik de benim kızı da isterdi arasıra dolabını düzeltmeye. Şimdi soruyor kız. «Pamuklar gibi Hanım,» diyorum da seviniyor.

***

İkincisi de, torun sendikaya girdiğinde. O zaman iyice cezalandırdı beni. Belki haklı. Çünkü oğlan dedi ki dün, «Tabii o pamuklar gibi yatacak,» dedi. «Sen mi yatacaktın?» Sizler gibi konuşuyor bizim torun. Evdekilerle geçinemiyor pek. Söyledikleri doğru da, günaha giriyor diye korkuyoruz. Başı belaya girecek. Yeni bir dal mı sürüyoruz dedin? Belki öyledir.

İhtiyarın solukları düzensizleşmişti. Göğsünden hırıltılar yükseliyordu. Bedeni tortop olmuş, olabildiğince küçülmüştü. Burnu sipsivriydi. Kocasından başka kimsenin görmediği çıplaklığını, makatına bir tomar pamuk sokulduğunu algılamıyordu bile.

«Al canına can kattığım,» dedi Hatçe Hanım. Sesinde özveriden çok son bir sevap telaşı vardı. «Vişne suyu iç biraz. Yoksa karpuzcu Aptullah mıydı andığın için yanınca?»

İhtiyarın gözleri açıldı. «Öpün,» dedi. «Öp,» dedi. «Kimseyi öpmedim ben... Korkuyorum... Geliyor... Anne, bırakma beni. Anne, beni öp...» Pençeleriyle havaya tutundu.

Birden bastıran sıcakta, yüzüne doğru sallanan yelpazeyi gördü sonra. Dudakları kasıldı, «Benim,» dedi. «Bütün bunlar, bu evler, buralar benim. Bu yelpaze de.»

Akşam ezanıydı.

Ezan; kapıda bekleyen, yırtık giysili bir dilenciydi.

Ezan; ahşap bir yalı kapısının ansızın o dilencinin yüzüne kapanmasıydı.

Kimsenin aslını bilmediği, doğrusunu tutturamadığı bir şarkının hep yanlış söylenişi, söyleneceğiydi.

Sözcükleri kestirilemeyene, ölüme bir çağrıydı.

İhtiyarın yanakları daha soğumamıştı. Bir süre öyle sıcak kaldı.

Nisan 1974

İÇİNDEKİLER

İPEK VE BAKIR

Çiçek Dirilticileri	11
Temmuz	19
Kuytuda	25
Konuk	31
Rüzgârı Düşün	39
Dağlar Sada Verip Seslenmelidir	47
«Bir Günün Sonunda Arzu»	53

Mazi Kalbimde Bir Yaradır

1. Düğün	59
2. Gün Döndü	68
3. Uzaktan Yoldan	75
4. Biraz Daha	81
Yürek Hakkı	87
Ovasız	93
Kurban	99

Allı Turna 105
Evin Sonu 109
«Sarmaşık Gülleri» 119

DİZBOYU PAPATYALAR

Hakların En Güzeli 127
Yaz Suyu 134
Şen Ol Bayburt 145
Dizboyu Papatyalar 156
Ömür Biter Yol Biter 171
Limanda 179
Aykırı Dal Üstüne 194

TOMRİS UYAR

dizboyu papatyalar

öykü

"Kısa öyküyü çok önemli bir yazın türü saydığımı belirtmek isterim. Kimi yazarların, eleştirmenlerin, bu türü, yazarın romana geçmesi için bir çeşit hazırlık, bir kalem bileme deneyi saydığını biliyorum. Belki de bu yaygın kanı yüzünden son günlerde yazınımızda romanlaşamamış uzun öyküler daha çok röportajı andıran olay ve tip çoğaltmaları bollaştı." (1975)

— Tomris Uyar

Bu kitapta Tomris Uyar'ın daha önce yayımlanıp tükenmiş olan **İpek ve Bakır** ile **Dizboyu Papatyalar** adlı iki yapıtı bir arada sunuluyor.

Tomris Uyar (d. 1941, İstanbul) ortaöğrenimini Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nde tamamladı. "Yaprakları", "Yeni Dergi", "Papirüs", "Yeni Edebiyat" gibi dergilerde yayımladığı öyküleri, eleştiri ve incelemeleriyle üne erdi. Bu arada çoğunluğu İngiliz ve Amerikan yazarlarından olmak üzere on beşten fazla çeviri kitabı yayımlandı. Öykü kitapları: **İpek ve Bakır** (1971); **Ödeşmeler** (1973); **Dizboyu Papatyalar** (1975); **Yürekte Bukağı** (1979, Sait Faik Öykü Armağanı). Ayrıca Lucretius'dan eşi Turgut Uyar'la birlikte çevirdiği **Evrenin Yapısı**'na 1975 TDK Çeviri Ödülü verilmiştir.

ADAM

adam 80